MEMÒRIA

CODEX®
ARQUEOLOGIA I PATRIMONI

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA ALS CARRERS COMTE D'URGELL, 1B / DE MANSO, 55-57 (MERCAT DE SANT ANTONI)

CODI 043/09

(Barcelona, Barcelonès)

Dates de la Intervenció: juliol/desembre de 2009.

Autor:

Emiliano Hinojo García

Data de lliurament: gener de 2010

ÍNDEX

1.- INTRODUCCIÓ 2
1.1.-MOTIVACIÓ DE LA INTERVENCIÓ.....3
2.- SITUACIÓ GEOGRÀFICA I CONTEXT GEOLÒGIC.....4
3.- ANTECEDENTS.....7
3.1.- ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS 7
3.2.- ANTECEDENTS HISTÒRICS.....9
4.- METODOLOGIA 19
5.- DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS I RESULTATS OBTINGUTS.....21
5.1.-SONDEIG 400.....22
5.2.-SONDEIG 600 (CA2).....27
5.3.-SONDEIG 700 (CF3).....30
5.4.-SONDEIG 800 (CF2).....35
5.5.-SONDEIG 900 (CF7).....39
5.6.-SONDEIG 1000 (CF5).....42
5.7.-SONDEIG 1100 (CF4).....45
5.8.-SONDEIG 1200 (CA3).....48
5.9.-SONDEIG 1300 (CF8).....51
5.10.-SONDEIG 1400 (CA4).....55
5.11.-SONDEIG 1500 (CA1).....59
5.12.-CATES SERVEIS.....69
5.13.-SONDEJOS GEOTÈCNICS.....70
6.- CONCLUSIONS.....72
7.- BIBLIOGRAFIA 79

Annex 1. Planimetria
Annex 2. Fitxes d'unitats estratigràfiques
Annex 3. Inventari fotogràfic

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta memòria presenta els resultats i les conclusions de la intervenció arqueològica realitzada al solar del Mercat de Sant Antoni (c/ Comte d'Urgell, 1b, c/ de Manso, 55-57) de la ciutat de Barcelona (Barcelonès), entre els dies 13 i 26 de juliol i 10 i 17 de desembre de 2009 (**codi 043/09**).

Els treballs han consistit fonamentalment en l'excavació d'un total d'11 sondejos o cates localitzats a diferents punts del mercat, tant a l'interior de l'edificació com als patis exteriors. D'altra banda, també s'han realitzat 2 cates a la vorera del carrer Comte d'Urgell, a més d'un control i seguiment dels 4 sondejos geotècnics efectuats als patis.

Els objectius que es plantejaven per aquesta intervenció eren: en primer lloc, determinar la presència o no de restes relacionades amb el baluard de Sant Antoni, construït a mitjan segle XVII, i els elements que configuraven el seu sistema defensiu (el fossat o vall i les possibles contramuralla o contraescarpa), així com de restes anteriors a la seva construcció. En el cas de localitzar-ne s'hauria de plantejar si quedaven afectades o es podien compatibilitzar amb el projecte d'intervenció arquitectònica de nova construcció del solar. En segon lloc, algunes de les cates es van plantejar exclusivament per aportar noves dades als arquitectes que han de redactar el projecte de renovació del mercat sobre les fonamentació d'aquest edifici i els serveis o instal·lacions presents al solar.

La intervenció es va efectuar tal i com es disposa a l'autorització de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya, segons el procediment establert en article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Les tasques arqueològiques han estat realitzades per l'empresa CODEX – Arqueologia i Patrimoni, sota la direcció de l'arqueòleg Emiliano Hinojo García.

El finançament ha anat a càrrec de la promotora de les obres, l'Institut Municipal de Mercats de Barcelona.

El projecte d'intervenció i la supervisió dels treballs han estat realitzats pel Servei d'Arqueologia Urbana del Museu d'Història de Barcelona.

1.1. MOTIVACIÓ DE LA INTERVENCIÓ

Els treballs s'emmarquen en la fase prèvia a la redacció del Projecte d'Execució de Remodelació del mateix mercat, elaborat pels arquitectes Pere Joan Ravetllat i Carme Ribas. Aquest projecte contempla la construcció de tres plantes subterrànies que seran ocupades per una zona comercial, una àrea de càrrega i descàrrega, magatzems i un aparcament.

El solar objecte de la reforma se situa en una zona cèntrica de Barcelona, just a l'exterior de les antigues muralles de la ciutat. Aquest indret s'inclou en una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric, per la qual cosa qualsevol intervenció en el subsòl ha d'estar condicionada a una Intervenció Arqueològica preventiva prèvia a la realització de les obres, d'acord amb la normativa municipal i general en matèria patrimonial.

2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA I CONTEXT GEOLÒGIC

El mercat de Sant Antoni es localitza al terme municipal de Barcelona, comarca del Barcelonès, a una zona de l'Eixample limítrofa amb Ciutat Vella. El solar on es situa l'edificació ocupa tota una illa delimitada pels carrers de Manso, Comte d'Urgell, Comte de Borrell i Tamarit.

Històricament, el mercat s'aixeca on hi havia emplaçat el baluard de Sant Antoni i el seu sistema defensiu (fossat o vall i contramuralla o contraescarpa). Aquest, ubicat en el tercer recinte de la muralla que tancava la part oriental de la ciutat, es construí davant de l'antic Portal de Sant Antoni, que s'obria a l'extrem del carrer del seu nom damunt de l'antiga Via Augusta, la qual, pel costat del riu Llobregat, s'endinsava dins la ciutat vella per la Porta de la Boqueria i fins al Portal Nou.

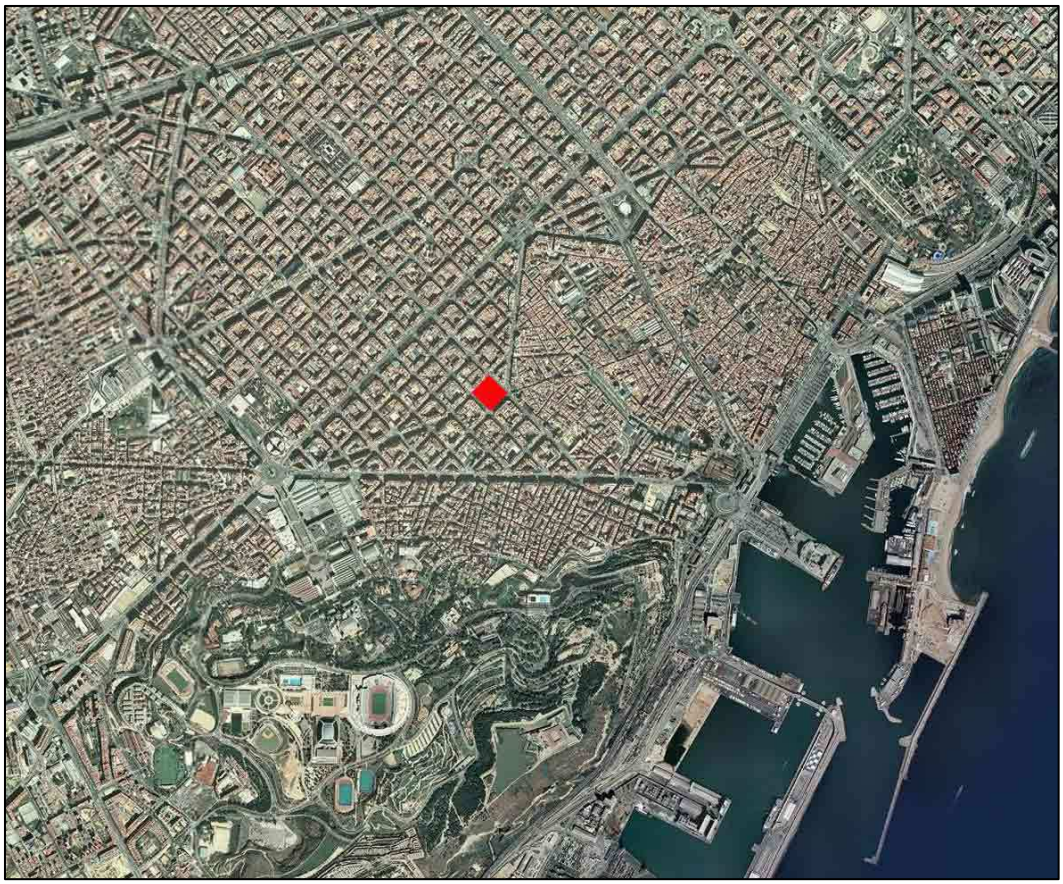

Fig. 1 i 2. Vistes aèries de la situació del Mercat de Sant Antoni (Font: Institut Cartogràfic de Catalunya. Agost 2009)

Les coordenades UTM són: 31TDG 430032.23 – 4581322.93 . L'alçada sobre el nivell del mar és de 12,80 metres segons fonts del Departament d'Urbanisme de l'Ajuntament de Barcelona. Li correspon el núm. 0220970-001 del plànol cadastral de la Ciutat.

La ciutat de Barcelona es situa entre els deltes dels rius Besos i Llobregat, ocupant la planícia o plataforma suament inclinada cap al mar Mediterrani, que enllaça progressivament cap al nord-est amb el vessant marítim de la Serra de Collserola, on es troba el Tibidabo com el punt més alt (512 m). El relleu del Pla de Barcelona es veu alterat en dues grans zones: d'una banda, pels turons situats entre Horta i Sarrià (turó de la Peira, turó de la Rovira, el Carmel, la Creueta, el Putxet i Monterols). D'altra banda, al costat marí al sud de la ciutat, s'alça la muntanya de Montjuïc (189 m), acompanyada per una sèrie d'elevacions menors, algunes d'elles gairebé desaparegudes per la progressiva urbanització de la ciutat.

Barcelona presenta una notable varietat de litologies al seu subsòl, conflueixen roques i sòls de diversa edat i origen geològic. A nivell general, se situa geològicament en una depressió formada a causa de l'extensió neògena del marge occidental del mar Catalano-Balear. El subsòl de Barcelona està constituït per un substrat pre-quaternari, que comprèn els massissos de Collserola i els serrats de la Rovira; els sediments miocens de Montjuïc i de Barcelona, i les margues i sorres pliocenes, recobert per formacions d'edat quaternària, integrades per la planícia de *peudemont* del Pla de Barcelona i els deltes dels rius Besòs i Llobregat (Ventayol, 2002).

3. ANTECEDENTS

3.1. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

En primer lloc, cal dir que aquest solar fou objecte d'una intervenció prèvia realitzada entre el març i maig de 2007. Els treballs, dirigits per l'arqueòleg Emiliano Hinojo García (CODEX-Arqueologia i Patrimoni), també van estar motivats per la futura remodelació integral del Mercat de Sant i, d'altra banda, pel projecte de perllongament de la Línia 2 del Ferrocarril Metropolità de Barcelona entre Sant Antoni (Barcelona) i Fira 2 (Hospitalet de Llobregat). La intervenció va consistir en l'excavació de cinc sondejos en forma de rasa: una al interior de l'edifici del mercat (S400), concretament al costat de façana de la nau dels carrers del Comte Urgell i Manso; i quatre més a l'exterior, concretament a la vorera (S100, 200 i 300) i via de circulació del carrer de Manso (S500).

En aquesta intervenció es documentà un conjunt d'estructures relacionades amb la construcció del baluard de Sant Antoni al segle XVII, com un tram del mur o escarpa de la cara nord (o costat que convergeix per formar el vèrtex extrem del pentàgon); estructures que pertanyien a àmbits situats a l'interior del baluard; el terraplè o farciment de terra que omplia les cares i flancs del baluard i, finalment, algunes restes que podrien correspondre a estructures defensives més avançades, és a dir, la contraescarpa.

En segon lloc, dins de la mateixa àrea de la ciutat destaquem la intervenció de l'any 1999 dirigida per l'arqueòloga Núria Miró i Alaix (Gera) a la Ronda de Sant Antoni 32-34. Aquesta va posar al descobert diferents estructures relacionades, possiblement, amb la muralla de Pere el Cerimoniós, construïda durant la segona meitat del segle XIV. D'aquesta intervenció no es va extreure informació relacionada amb el baluard de Sant Antoni i el seu sistema defensiu.

D'altra banda, altres intervencions arqueològiques en punts més allunyats ens ofereixen dades sobre la muralla que tancava el barri del Raval. A la Ronda Sant Pau, entre juliol i setembre del 2000, Jordina Sales (Arqueocat S.L.) documentà un tram de 16 m de la muralla i una torre adossada. La muralla, construïda amb carreus de pedra sorrenca de Montjuïc, presentava una amplada de 2,20 m i comptava amb una estructura atalussada.

Entre agost i novembre de 2001, els arqueòlegs Iñaki Moreno Expósito i Laura Suau Lleal (Atics S.L.), documentaren al carrer de Sant Pau i Ronda Sant Pau un tram de la muralla medieval del segle XIV, obrat amb pedra i morter de calç blanc amb una amplada d'uns 2 m..

Finalment, l'any 1994, les obres de remodelació de l'estació i de la línia de Ferrocarril Metropolità de Barcelona a la Plaça Universitat, van possibilitar la realització d'una excavació arqueològica que va posar al descobert part del baluard dels Tallers, que correspondria a un dels sistemes defensius de la tercera muralla, construït l'any 1697 (Baqueria, 1994).

3.2. ANTECEDENTS HISTÒRICS

La ciutat romana de Barcino o *Colònia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*, la fundació de la qual es data tradicionalment entre els anys 15 i 13 aC, s'ubicava a la zona del *Monts Tàber*, pròxim a la Catedral i a l'actual plaça de Sant Jaume. La ciutat es trobava encerclada per una muralla de morfologia octagonal allargada construïda poc després de la seva fundació (segle I dC) pel magistrat C. Coelius. La destrucció de la ciutat per part dels francs al segle III dC comportà que entre els segles IV i V dC la fortificació fos reforçada donant més amplada als murs i afegint-hi un conjunt de torres al seu voltant (Granados, 1990)..

La muralla, que delimitava una superfície no superior a les 10,4 hectàrees, comptava amb un total de quatre portes que coincidien amb els accessos als dos carrers o eixos principals de la ciutat, el *cardo maximus*, i el *decumanus maximus,* de les quals arqueològicament només se'n coneixen les dues que corresponen a l'eix del *decumanus*: la porta nord-oest que s'ubica on avui dia es troba la plaça Nova i, d'altra banda, la del sud-est al carrer de Regomir.

Fig. 3. Traçat hipotètic de la muralla romana de *Barcino (*Font*: Google Maps, 2008)*

Aquesta construcció va esdevenir l'únic sistema defensiu de la ciutat de Barcelona al llar de centenars d'anys, però va quedar obsoleta a partir del segle XIII com a conseqüència del creixement urbanístic fora muralles. Els *burgs* o *vilanoves* esdevenen incipients focus de població que es relacionen amb centres d'ordre econòmic o religiós com convents, monestirs, el mercadal o les drassanes, que amb el temps esdevenen àrees plenament urbanitzades (Banks, 1991).

D'aquests suburbis destaquem els dos grans nuclis situats a la zona oriental de la muralla romana: el primer, el burg del Mercadal, es va formar a ambdues bandes del camí que comunicava la porta de la muralla de l'actual plaça de l'Àngel amb Santa Maria del Mar. L'activitat inicial del mercat era la venda de productes agrícoles, artesanals, bestiar, espècies o fins hi tot esclaus. El segon, s'ubicava als voltants del monestir de Sant Pere de Puelles, fundat l'any 945, que esdevé un dels principals exemples d'aquest procés d'urbanització dels espais extramurs al voltant dels camins de sortida de la ciutat, en aquest cas de la via Francisca.

No és fins a finals del segle XI i inicis del segle XII quan es comença a ocupar la zona de forma més sistemàtica. A partir del segle XIII la muralla romana perd la seva funció defensiva i resta darrera de les noves construccions, encara que es manté com un important element de delimitació de l'espai urbà. Així doncs, a l'interior de la ciutat es localitzen els principals edificis polítics i religiosos, el call jueu i les residències aristocràtiques. Pel que fa a l'exterior, s'accelera el creixement al voltant dels antics burgs, com per exemple el de Santa Maria del Mar, on es documenta un important barri de pescadors i mariners en creixement constant arrel de l'expansió del comerç a la mediterrània.

A finals del segle XIII comença una època d'esplendor amb l'edificació al carrer Montcada de grans palaus i l'assentament de diverses ordes eclesiàstics, entre ells cal destacar la fundació del Convent de Santa Caterina, el més gran de la ciutat de Barcelona. La construcció d'aquest convent va motivar una divisió

molt clara de la ciutat, així com el canvi del traçat de diversos carrers, creant una illa dins de la xarxa urbana.

En època de Jaume I, i coincidint amb importants canvis organitzatius i econòmics, es comença a construir una nova muralla que transcorria per les actuals Rambles o l'antiga riera d'en Malla. Aquesta comptava amb un total de cinc portals d'accés a la ciutat flanquejats per torres: Framenors o Drassanes, Trentaclaus o dels Ollers, Boqueria, Portaferrissa i Santa Anna o dels Bergants. També del segle XIII data el tram que discorria al llarg de l'actual Ronda de Sant Pere, Arc de Triomf, passeig Lluís Companys i el Parc de la Ciutadella, que comptava amb els portals dels Orbs, el de Jonqueres i el de Sant Pere.

El nou perímetre murat, que s'estenia al llarg d'uns 5000 m^2, complia una triple funció: per una banda, renovava i millorava les defenses de la ciutat contra possibles atacs enemics; el traçat encabia al seu interior els suburbis o nuclis poblacional i econòmics localitzats fora de la muralla de l'antiga ciutat romana i, finalment, realitzava una funció de dic de contenció de les aigües dels torrents que baixaven des de la serralada de Collserola (Huertas, 2000).

En temps de Pere el Cerimoniós, al segle XIV, es va realitzar una nova ampliació del recinte emmurallat, tancant d'aquesta forma el que actualment coneixem com a Raval. Aquesta zona de la ciutat restaria com a primera línia de defensa per davant de la muralla de Les Rambles. Amb aquest projecte es pretenia protegir, en cas de setge, un espai que aportava a la ciutat recursos alimentaris de primer ordre, així com protegir els incipients nuclis de població establerts en aquest indret.

Abans de la construcció del tram de muralla del segle XIV, les notícies històriques ens parlen d'aquesta zona com un destacat espai rural al servei de la ciutat, on els horts, vinyes i camins que menaven cap a la ciutat configuraven un paisatge ben definit on s'hi començaren a construir edificis de serveis com hospitals, convents i les drassanes, així com cases o llocs d'hàbitat menors.

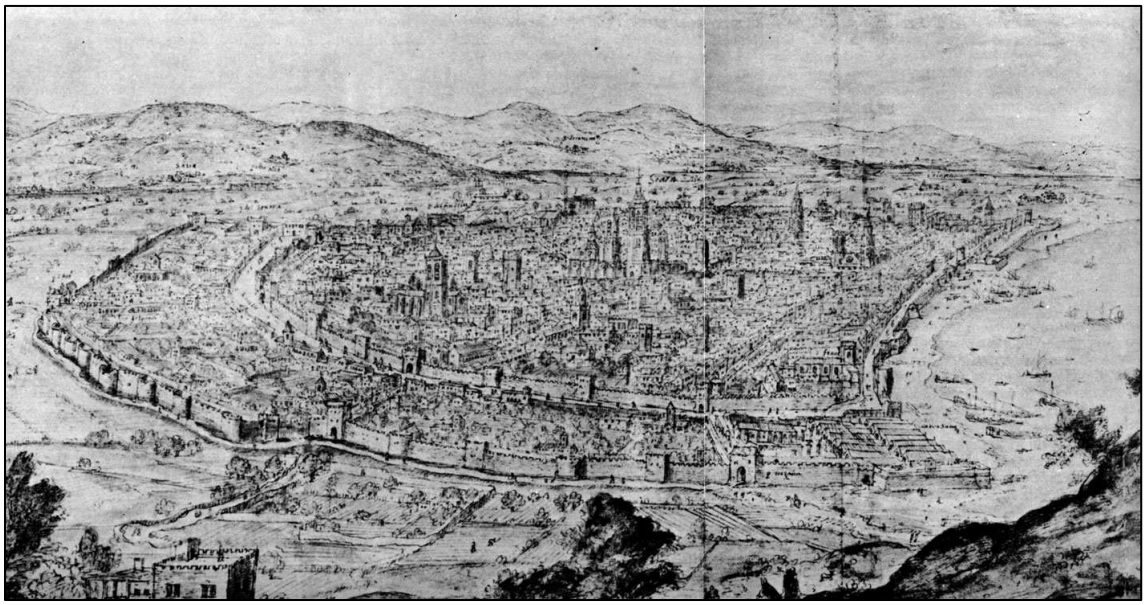

Fig. 4. Vista de Barcelona del flamenc A. Van Wyngaerde de l'any 1563 (Österreichische Nationalbibliothek) on es pot veure el doble traçat de la muralla de la ciutat. (Font: GALERA; 1982, p. 15)

Així doncs, cap a mitjan segle XIV, simultàniament al tancament del recinte per la part oriental de la ciutat, es construeixen els trams que porten del capdamunt de La Rambla fins al portal dels Tallers i d'aquest fins al portal de Sant Antoni. La muralla continuava des de Sant Antoni a Sant Pau on la fortificació canviava de direcció fins connectar amb el Paral·lel, essent aquest el darrer sector de la muralla que arribava fins al mar o les Drassanes.

Com també es documenta en la construcció de la muralla del Portal Nou a Santa Clara, la traça del mur s'anava adaptant a les edificacions ja existents, com les cases del camí de Sarrià, els monestirs de Nazaret i Sant Pau i, finalment, les Drassanes. El tancament del recinte emmurallat de la ciutat no restaria completat fins al segle XVI amb la construcció de la muralla de mar.

Al tram de muralla que tancava l'actual Raval es construïren quatre portals: el de Tallers que data de 1359, el de Sant Pau de 1389, el de Drassanes i, finalment, el portal de Sant Antoni. Aquest darrer va esdevenir la construcció

més rellevant d'aquest sector de la fortificació, convertint-se en la porta triomfal de la ciutat de Barcelona o accés principal de reis, prínceps i ambaixadors, degut a la seva situació en el camí que venia d'Aragó.

Fig. 5. Làpida del Portal de Sant Antoni (Museu d'Història de Barcelona) (Font: AA.VV., 1999. p. 172)

El portal, que rebia el seu nom per l'existència d'una capella als seus voltants sota l'advocació d'aquest sant, es trobava flanquejat per dues torres de planta poligonal: la de Sant Urbà, situada a la dreta, i la de Sant Ivó, a l'esquerra. Ambdues tenien una làpida en la qual hi havia escrit el seu nom i l'any en què varen ésser acAbates. La làpida corresponent a la torre de Sant Urbà, que es conserva en el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona, figura l'any 1377.

Als segles XV i XVI la situació geogràfica de Barcelona la converteix en una peça clau dins de la defensa dels límits territorials de l'Imperi dels Àustria i, d'altra banda, el seu port esdevé una de les plataformes més importants en les expedicions marítimes a la Mediterrània. Aquesta posició geoestratègica coincideix amb un important avanç de la tècnica militar on s'incrementa la potència i capacitat destructiva dels projectils.

Aquests factors faran necessària la implantació de nous dissenys estructurals de les fortificacions, així com la millora de les antigues defenses de la ciutat. Les reformes es centraren en l'escapçament de les muralles per reduir-ne la seva alçada o, d'altra banda, la construcció de noves però més gruixudes i atalussades amb murs de pedra farcits de terra. Amb aquestes millores es pretenia contrarestar l'efecte de l'artilleria oferint una menor superfície d'impacte i una absorció eficient dels projectils de canyó.

Pel que fa a les torres medievals va ser necessària el seu escapçament o l'enderrocament per a la construcció de baluards que esdevindran el principal element defensiu de la fortificació. Es tracta d'una obra de morfologia poligonal que, amb unes dimensions molt variables, es situaven en els angles sortints del traçat de la fortificació. Amb una alçada similar a la de la muralla, mostrava una base pentagonal que es recolzava contra el mur, deixant el vèrtex contrari o angle capital com a màxima projecció exterior. Els costats del baluard que es recolzaven al mur eren anomenats flancs, mentre que els costats que convergien per formar el vèrtex extrem rebien el nom de cares. El fet que fossin pentagonals evitava que quedessin espais lliures del foc defensiu. Les defenses d'aquestes construccions es completaven amb fossats o valls més profunds delimitats amb una contraescarpa coronada per un camí cobert, més enllà del qual es perllongava el glacis.

En aquest sentit, les primeres actuacions es centren bàsicament en la façana marítima, el sector més desprotegit de la ciutat, amb la construcció de la muralla de mar, tancant definitivament el traçat de la fortificació de la ciutat. D'altra banda, es construeixen tres baluards que no responen a un model o estil basat en els tractats de l'època: el de llevant, el de ponent i el de migjorn, aquest darrer iniciat l'any 1527.

Fig. 6. Vista general dels sector entre el baluard de migjorn i la contraescarpa (Autor: Mikel Soberón CODEX. Arqueologia i Patrimoni.)

A mitjan segle XVII, dins del marc del conflicte amb França iniciat el 1635 i per la Guerra dels Segadors, es realitzaren una sèrie de reformes i intervencions centrades bàsicament en la construcció de baluards al llarg de tot el circuit defensiu d'època medieval i, d'altra banda, l'obertura de fossats o valls davant de les muralles. Aquest nou marc sociopolític fa que la fortificació de la ciutat no només serveixi com sistema defensiu d'atacs exteriors, també es converteix en un instrument per mantenir el control de la població que es revolta contra les autoritats.

Aquestes reformes es van efectuar entre els anys 1636 i 1650 sota el comandament del Consell de Cent. Després de la Guerra de Successió, i concretament de la capitulació de 1652, el Consell perd la competència de gestionar i mantenir les fortificacions de la ciutat, que passarà a dependre del rei. Els governants de la ciutat van perdre d'aquesta forma el control sobre les

muralles, els baluards, la sala d'Armes, l'Escola Militar i les drassanes, que es convertiran en palau del Virrei.

Dins d'aquest nou context, segons la documentació tant escrita com cartogràfica, s'inicia la construcció del baluard de Sant Antoni i el seu sistema defensiu. En aquest sentit, a l'Arxiu Històric de Barcelona es conserva un plànol on es situa la data final de construcció del baluard l'any 1647[1].

Posteriorment, un cop acAbata la Guerra de Successió amb la victòria de Felip V i la capitulació de Barcelona l'11 de setembre de 1714, s'enderrocarà part de la muralla de llevant i de marina. També s'inicia el procés d'arrasament del barri de la Ribera per construir la Ciutadella militar, ubicada on actualment es troba el parc del mateix nom, enderrocant una part important de la zona més pròxima a Santa Maria del Mar, concretament al voltant de l'actual Mercat del Born. Aquesta fortificació perdurarà fins al 1870.

Durant el segon quart del segle XIX i com a conseqüència del creixement demogràfic de la ciutat relacionat amb el procés d'industrialització, les muralles feien impossible el desenvolupament normal tant de l' urbanisme com dels serveis de la ciutat. El 1856, una reial ordre va donar pas a l'enderroc de les muralles, els terrenys que hi ocupaven van passar a mans de l'estat i es va engegar a partir d'aquí un projecte de reordenació urbanística. El 1859 Ildefons Cerdà va acabar guanyant el concurs de projectes d'Eixample convocat pel Ministre de Foment, i la zona va iniciar una frenètica dinàmica constructiva d'immobles.

Dins d'aquest procés, segons un plànol de l'any 1857 i els quarterons de Garriga i Roca, en un primer moment, entre els anys quaranta i cinquanta, el baluard de Sant Antoni fou enderrocat parcialment. Es va conservar la meitat sud on es construí una caserna de nova planta per l'aquarterament de 130

[1] El plànol forma part d'una col·lecció cartogràfica de Barcelona de diferents èpoques amb la finalitat de ser l'antecedent per l'estudi de la proposta d'urbanització de la Plaça de Catalunya (Nº registre: 11228).

homes d'infanteria i pavellons per oficials. Aquesta reforma va permetre l'obertura d'una sortida directa de la ciutat des del carrer de Sant Antoni Abat, anomenada carretera de Madrid.

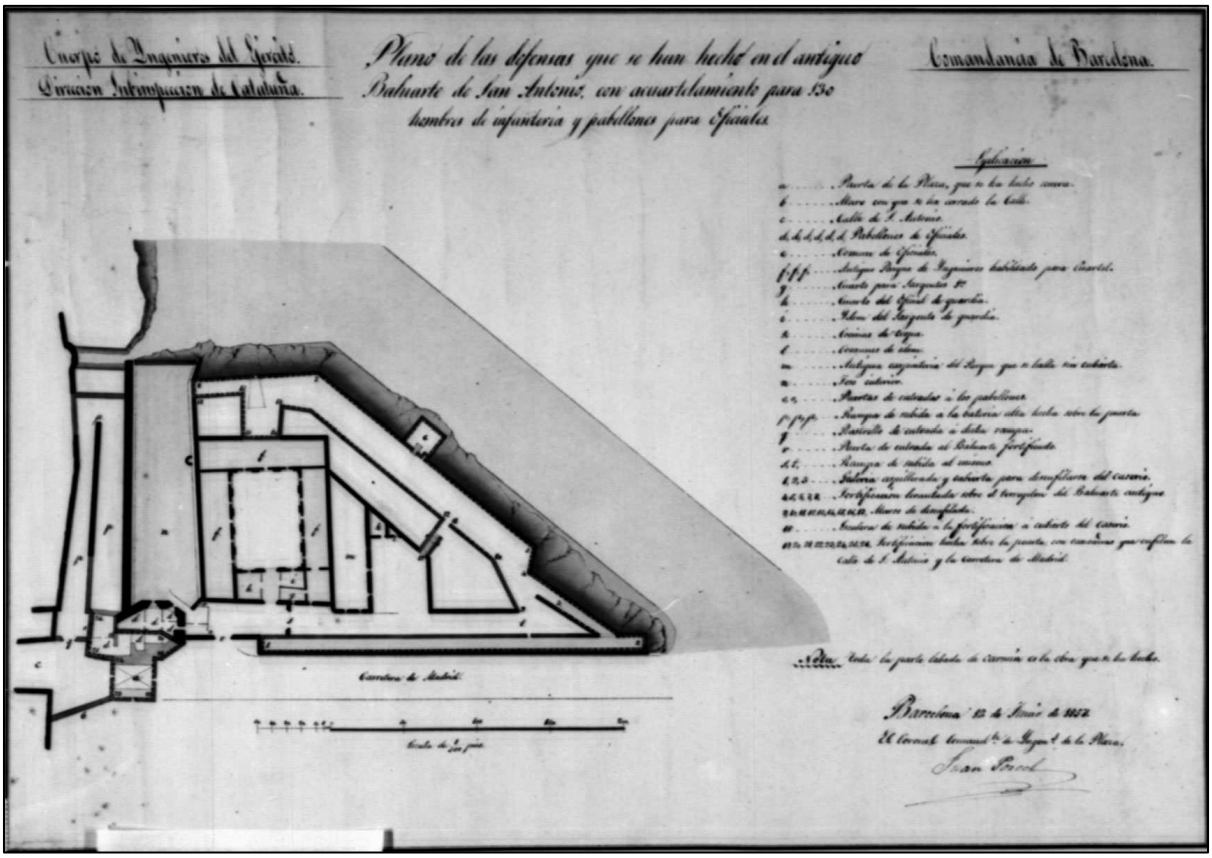

Fig. 7. Plànol de les defenses executades al baluard de Sant Antoni, realitzat l'any 1857 per Joan Porcel (Font: Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya).

El projecte d'urbanització d' Ildefons Cerdà contemplava la idea de destinar una illa sencera per construir-hi un centre de proveïments als voltants de la porta de Sant Antoni. Aquesta instal·lació era del tot necessària ja que els mercats de la Boqueria, el Born i Santa Caterina eren insuficients per abastir la ciutat de Barcelona. D'altra banda, calia traslladar urgentment l'improvisat mercat situat a la plaça del Pedró, que es va anar estenent per manca d'espai pels carrers de Botella i de la Cera, dificultant el trànsit per ells.

No va ser fins al 19 de juliol de 1871 quan el consistori municipal va aprovar el projecte de construcció del nou mercat. L'obra, dissenyada per l'arquitecte

municipal Antoni Rovira i Trias, es va realitzar entre els anys 1872 i 1882 essent el primer mercat situat fora del recinte emmurallat, just després del seu enderrocament. El mercat, construït per l'empresa de la *Maquinista Terrestre i Marítima* amb un cost d'un milió de pessetes, va ser inaugurat per l'alcalde Rius i Taulet.

Es tracta d'una edificació de ferro d'11,264 m^2 amb un perímetre exterior rodejat per una reixa amb vuit portes d'entrada. La planta del mercat es troba formada per una gran creu d'aspes de planta rectangular que formen quatre crugies que s'ajunten en una rotonda o cúpula central. Les naus divideixen l'espai exterior en quatre quadrants independents o patis closos de morfologia triangular.

Fig. 8. Fotografia d'Antoni Rovira i Trias de l'exterior del Mercat de Sant Antoni a l'any 1878 (Font: Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya)

4. METODOLOGIA

Per assolir els objectius plantejats en aquesta intervenció, es van planificar un total de 13 cates o sondejos que s'havien de realitzar mitjançant una màquina retroexcavadora de petites i/o mitjanes dimensions. D'aquestes, per diversos motius, finalment se'n varen efectuar 11, amb algunes modificacions pel que fa a les dimensions o ubicació original. En aquest sentit, destaca la reobertura del sondeig 400 de la intervenció de l'any 2007, per tal descobrir el màxim possible de la cara vista de l'escarpa del flanc o cara nord del baluard.

D'altra banda, també s'han excavat 2 cates a la vorera del carrer Comte d'Urgell per localitzar-ne els serveis o instal·lacions afectats pel projecte de remodelació, a més d'un control i seguiment dels 4 sondejos geotècnics efectuats als patis del mercat.

Els treballs s'han completat amb tasques d'excavació manual, neteja i documentació de les estructures que anaven apareixent, amb un equip format per un arqueòleg tècnic director, un dibuixant-topògraf i 2 oficials d'arqueologia.

Com ja hem comentat anteriorment, es van plantejar dos tipus d'actuació: els sondejos d'informació arqueològica (**CA**), per determinar la presència o no de restes relacionades amb el baluard de Sant Antoni i elements que configuraven el sistema defensiu (el fossat o vall i les possibles contramuralla i contraescarpa), així com possibles restes anteriors a la seva construcció. D'altra banda, s'efectuaren cates d'informació estructural (**CF**) pel reconeixement de les fonamentacions del mercat. Aquestes es situen en diferents punts del mercat, però sempre al costat del mur de façana i dels pilars de ferro que formen part de l'estructura de l'edificació.

Un cop documentades les estructures aparegudes es va procedir al rebliment indefinit de les restes localitzades. Aquestes es van protegir amb geotèxtil i es van cobrir amb una capa terra.

Per aconseguir una documentació el més exhaustiva possible s'ha seguit el model proposat per E.C. Harris, assignant un número d'Unitat Estratigràfica (**UE**) a cadascun dels estrats, estructures o retalls/interestrats. La numeració d'aquestes UE s'ha establert seguint el número de cada sondeig, per exemple, en el sondeig 100 es van numerar les UE a partir del 101.

Així mateix es portà a terme el corresponent registre gràfic que consistí en la realització de plantes acotades de tota la intervenció i les seccions finals dels sondejos (amb cotes sobre metres sobre el nivell del mar –m s.n.m.-). També es realitzà l'aixecament topogràfic amb estació total que ha permès incloure la totalitat de les restes documentades, durant aquesta campanya, dins de la trama urbana actual i antiga. Totes les restes trobades foren documentades també fotogràficament en format digital.

A la intervenció se li ha donat el codi **043/09**. Tot el material extret en aquestes intervencions estarà marcat amb aquestes sigles, juntament amb l'any en què s'ha dut a terme l'actuació arqueològica (**09**) i la UE a la qual correspon. Igualment les fotografies digitals portaran el mateix codi que la ceràmica i el número identificador d'inventari.

Finalment, les directrius a seguir en aquesta intervenció han estat donades pel Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona

5. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS I RESULTATS OBTINGUTS

A continuació passem a descriure els treballs i els resultats obtinguts al llarg del procés d'excavació, especificant les mesures, situació i orientació de cada sondeig o cata. Seguidament es desenvoluparà la relació i descripció de les diferents unitats estratigràfiques documentades, amb la seva composició, relació entre elles i materials arqueològics apareguts, així com l'estat de conservació i la potència de les estructures arqueològiques.

Un cop finalitzat l'estudi de la seqüència estratigràfica, s'ha realitzat una anàlisi de l'evolució cronològica tant dels estrats com de les estructures documentades. Aquest procés ha permès diferenciar un seguit de fases o moments cronològics a partir de les relacions estratigràfiques, estils arquitectònics, materials arqueològics recuperats i fonts documentals.

Finalment, també es farà referència a l'excavació de les cates destinades a la localització dels serveis afectats per la remodelació del mercat, així com del control i seguiment del sondejos geotènics.

5.1. SONDEIG 400

Aquest sondeig és una ampliació de la rasa efectuada a l'interior de l'edificació de mercat l'any 2007, concretament del S400. Aprofitant que en aquesta es va documentar un tram del límit exterior o escarpa de la cara nord del baluard de Sant Antoni, en la present intervenció es va procedir a la seva reexcavació per tal de descobrir el màxim possible del parament de l'estructura. D'aquesta forma, es pretenia estimar si les restes conservades del baluard es podien compatibilitzar amb el projecte d'intervenció arquitectònica de nova construcció del solar.

El sondeig es situa a la meitat est de la nau dels carrers de Comte d'Urgell i Manso. Amb una orientació est-oest, la rasa original mesurava 19,77 m de longitud i un metre d'amplada. L'ampliació s'efectuà a l'extrem oest, on es va perllongar uns 0,30 m de llargada, 0,80 m d'amplada i es va assolir una fondària de 3,05 m, a una cota inferior de 10,30 m s.n.m.

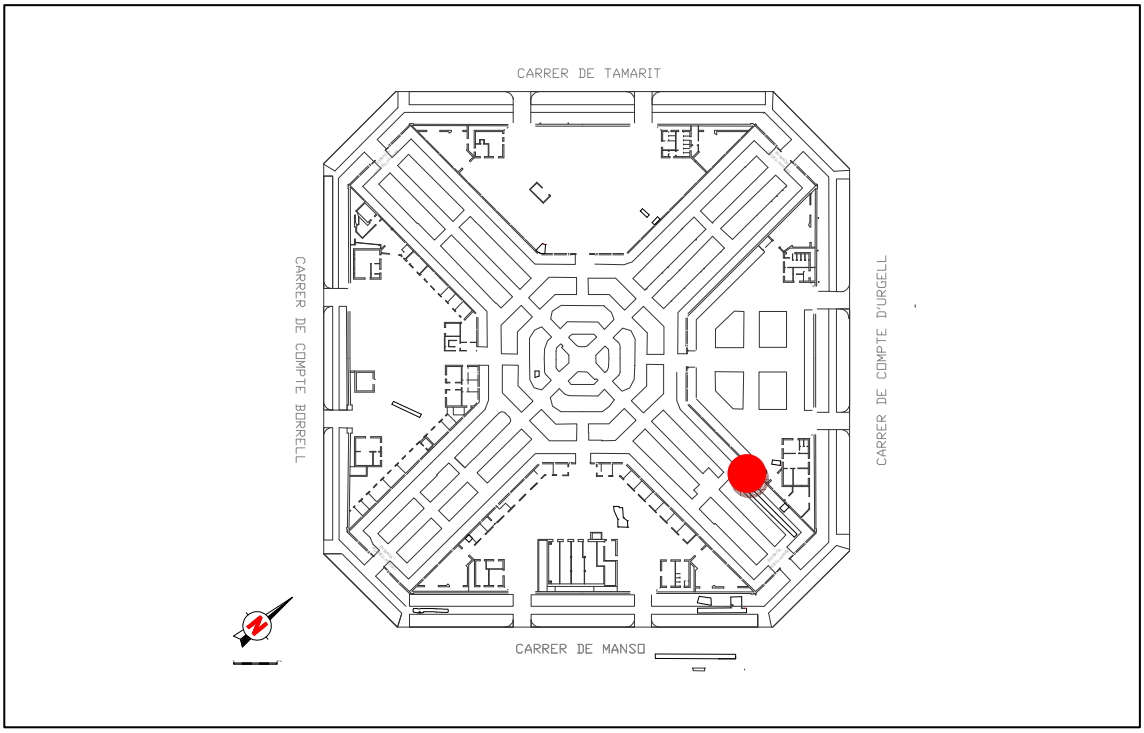

Fig. 9. Situació del sondeig 400

Seqüència estratigràfica

Com ja hem comentat, a l'extrem oest d'aquesta rasa es va documentar el mur UE: 407 a una cota de 12,64 m s.n.m. que, orientat en sentit nord-sud, mesurava 2 m de longitud excavada i 1,90 d'amplada. En la present intervenció es va poder enregistrar uns 2,33 metres de cara vista de l'escarpa, encara que a partir del sondeig geotècnic realitzat l'any 2007, es va documentar una potència o fondària total de 8,50 m, sense que es pogués diferenciar quants metres corresponien a cara vista i quants a fonament.

Fig. 10. Vista general de l'escarpa o límit UE: 407

.

L'escarpa presentava un parament de maçoneria de pedra format per fileres de carreus o blocs rectangulars de grans dimensions ben escairats de pedra de Montjuïc. A l'interior del mur hi havia un rebliment de pedres irregulars i morter de calç i sorra de color blanquinós.

A la banda oriental d'aquesta estructura apareix el terraplè o farciment de terra d'aquesta cara del baluard (UE: 408). Amb una superfície bastant uniforme i homogènia, mostrava una inclinació o pendent d'est a oest amb unes cotes inicials que anaven dels 11,69 als 11,43 m s.n.m. Aquest estava format d'argiles de color vermell molt compactes amb nòduls de calç, composició molt semblant al terreny geològic o "torturà", amb una potència d'uns 0,30 m.

Interpretats com nivells de preparació d'aquest terraplè o farciment de terra compactada, es documentà primerament un estrat compost d'argiles molt compactes de color marró fosc amb algunes pedres de petites dimensions amb una potència d' aproximadament 0,30 m (UE: 415). Per sota, a una de 12,10 m s.n.m., s'excavà un nivell de llims de textura compacta de color beix amb pedres de petites dimensions (UE: 416).

Cal destacar que a l'extrem est de la rasa realitzada a la campanya del 2007 no es va documentar el límit intern d'aquesta cara del baluard que, situat probablement per sota de l'actual mur de façana del mercat, també es podria tractar d'un mur o simplement d'un talús de terra

Les estructures que formaren part del sistema defensiu construït al segle XVII van ser enderrocades o escapçades i posteriorment colgades amb una sèrie d'anivellacions realitzades a la segona meitat del segle XIX, prèvies a l'edificació del mercat. D'aquest procés, en primer lloc, es va documentar un total de quatre estrats (UE: 409, 410, 411 i 412) que es lliuraven a la cara exterior del mur UE: 407. Com a característica general, destaca el pendent o inclinació d'aquests estrats, en sentit est-oest, que ens indicaria que l'abocament dels sediments es va efectuar des de la part més elevada del mur i s'anirien escolant cap a la part inferior d'aquest, on es situaria l'inici o fons del fossat. D'altra banda, la composició d'aquests rebliments era bastant heterogènia amb nivells d'argiles o llims de textura compacta i tonalitats marrons o vermelloses amb blocs de pedres de petites o mitjanes dimensions, material constructiu de ceràmica, morter de calç i sorres.

Per sota de l'estrat UE: 412, aparegué el nivell de destrucció del baluard, a una cota inicial que oscil·lava entre els 11,02 i 11,51 m s.n.m. (UE: 417). Es tracta d'un nivell compost integrament per fragments o peces senceres de carreus, blocs de pedres de mitjanes i grans dimensions i morter. D'aquests elements destaca la presència d'un parell de peces que formaven part del cordó, és a dir, una mena d'ornament o motllura en forma de semicercle que, situat a l'extrem superior del revestiment de pedra, tenia com funció principal impedir que l'aigua de pluja filtrés a l'interior del mur.

Cobrint l'estrat UE: 409, s'excavà l'estrat d'anivellació UE: 406 compost d'argiles de textura compacta i color marró que cobreix el mur UE: 407 i part del terraplè UE: 408, a una cota de 12,29 m s.n.m. Cobrint aquest estrat, es documentaren dos nivells de poca potència que, localitzats a l'extrem oest de la rasa, estaven formats de llims de color beix (UE: 404) i d'argiles de textura compacta i color vermellós (UE: 405).

Interpretats com els estrats d'anivellament constructiu del mercat, es documentaren dos nivells que ocupaven la totalitat de la superfície de la rasa. Per una banda, s'excavà un estrat potent compost d'argiles de textura compacta i color grisenc amb pedres de petites i mitjanes dimensions (UE: 403). Aquest, situat damunt del terraplè UE: 408, estava cobert per un nivell d'argiles molt compactes de color vermell amb blocs de pedres de petites dimensions i morter de calç (UE: 402).

Finalment, aquest nivell fou cobert per una capa o preparació de formigó d'uns 15-20 centímetres, damunt la qual es recolza l'actual paviment del mercat compost per rajoles de gres de 20 x 20 cm amb gruix d'uns 2 cm (UE: 401).

Evolució cronològica

Primera fase constructiva: Baluard de Sant Antoni (s. XVII)

En primer lloc, en aquest sondeig es va documentar un tram de l'escarpa o límit exterior de la cara nord del baluard. Es tracta d'un mur orientat en sentit nord-sud d'1,90 m d'amplada i de 2,33 m d'alçada o cara vista excavada fins a la cota a la qual s'ha pogut excavar actualment. L'estructura presenta un parament de carreus i un farciment compost de pedres irregulars amb morter de calç i sorra de color blanc (UE: 407).

En segon lloc, a la intervenció del 2007, s'excavà un nivell interpretat com a terraplè o farciment de terra (UE: 408, 415 i 416) de la mateixa cara del baluard. Generalment amb les terres procedents de l'excavació del fossat es formaven aquests terraplens, per aquest motiu la seva composició, argiles vermelles molt compactades amb nòduls de calç, era molt semblant al terreny geològic de la zona, és a dir, el "torturà".

Segona fase: Mercat de Sant Antoni (1872-1882)

La construcció del mercat implicà la demolició del baluard. Les restes escapçades foren abocades a l'interior del fossat (UE: 417) i cobertes per un seguit d'estrats d'anivellació dels quals les UE: 409, 410, 411 i 412 es documenten a l'extrem oest del sondeig, lliurant-se a l'escarpa o parament extern del mur (UE: 407). Posteriorment s'anivellà tot aquest sector (UE: 402, 403, 404, 405 i 406) per a continuació construir el mercat.

De la construcció d'aquest edifici, s'ha documentat el paviment de rajoles i la seva preparació (UE: 401).

5.2. SONDEIG 600 (CA2)

El sondeig 600 s'efectuà a l'exterior de l'edificació del mercat, concretament a l'extrem est del pati del carrer del Comte d'Urgell, entre el mur de façana del mercat i l'edifici destinat a les oficines de direcció. Amb una orientació nord-est/sud-oest, es situava entre la vorera de les oficines i la zona asfaltada que dóna accés a una estació elèctrica. Mesurava 1,92 metres de longitud, 1 m d'amplada i assolia una fondària màxima d'1,78 m, a una cota de 11,29 m s.n.m.

L'objectiu de l'excavació d'aquest sondeig era la localització de la prolongació del límit o escarpa de la cara nord del baluard documentat al sondeig 400. Amb la seva localització es pretenia comprovar la seva orientació i estat de conservació.

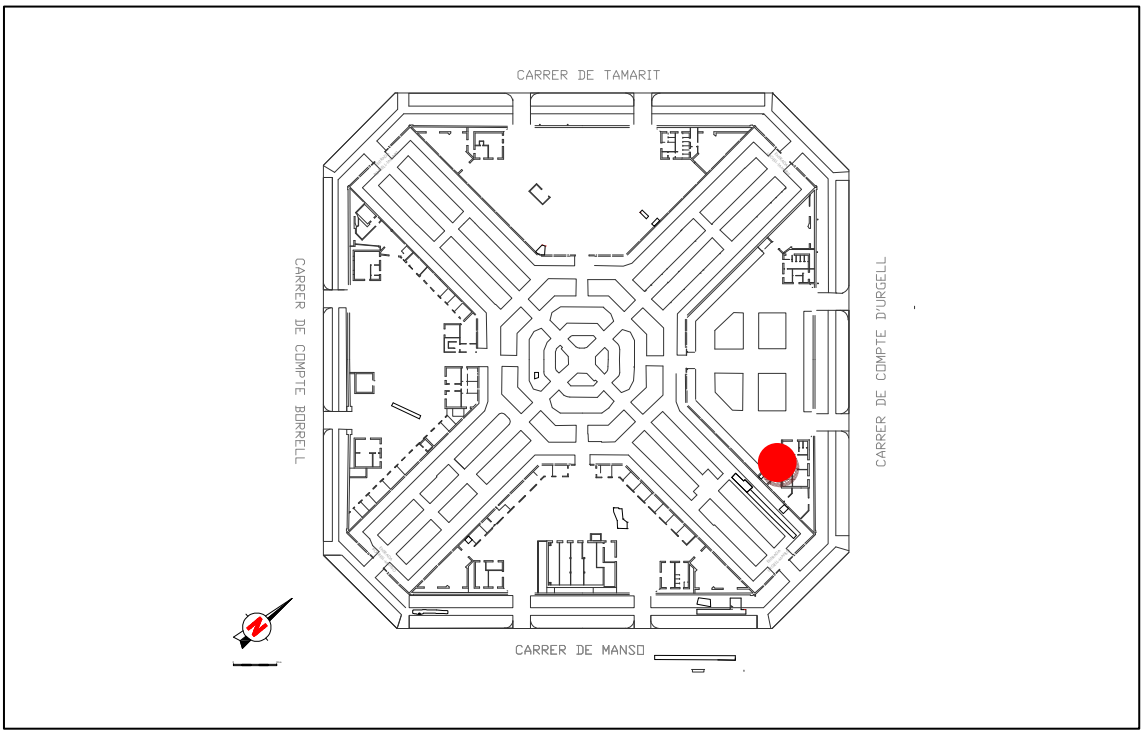

Fig. 11. Situació del sondeig 600

Seqüència estratigràfica

En primer lloc, cal dir que l'excavació d'aquest sondeig no va permetre la localització del mur o escarpa de la cara nord baluard de Sant Antoni. A partir de l'estratigrafia i la troballa d'aquesta estructura al sondeig 700, situat al mateix pati i a pocs metres de distància, s'evidencià que aquesta discorre més cap a l'est, just davant de l'entrada a l'estació elèctrica situada darrera de les oficines.

Fig. 12. Vista general dels sondeig 600.

Així doncs, l'estratigrafia documentada s'interpretà com nivells de colgament o anivellació del fossat, efectuats amb anterioritat a la construcció del mercat. Primerament, a una cota d'11,97 m s.n.m., trobem un nivell compost d'argiles de textura compacta i color vermellós (UE: 609). Cobrint aquest, apareix un altre d'argiles compactes de color marró amb restes de morter de calç i blocs

de pedra (UE: 608). Aquests estrats foren tallats per la rasa constructiva UE: 606 del mur de fonamentació de les oficines UE: 605, obrat amb blocs de ciment.

Finalment, al sector de la vorera, l'estrat UE: 608 es trobava cobert per una capa de ciment de 0,25 m (UE: 603), damunt de la qual es dipositià el paviment (UE: 601). D'altra banda, al sector sud-oest, trobem l'antic paviment de llambordes del pati (UE: 604), a una cota de 13,05 m s.n.m. i, damunt, l'actual capa de quitrà de 3 cm de potència (UE: 602)

Evolució cronològica

Primera fase constructiva: Mercat de Sant Antoni (1872-1882)

Un cop enderrocat el baluard, les restes escapçades i el fossat es van cobrir amb capes d'argiles (UE: 608 i 609) per anivellar tot aquest sector per a continuació construir el mercat. Finalment, es documenta el paviment original de llambordes del pati (UE: 604), així com les preparacions i paviments posteriors (UE: 601, 602, 603).

5.3. SONDEIG 700 (CF3)

El sondeig 700, efectuat a pocs metres de distància del sondeig 600, es localitza a la cantonada est del pati del carrer del Comte d'Urgell. Amb una orientació nord-sud, mesurava 1,91 metres de longitud, 0,81 m d'amplada i assolia una profunditat màxima d'1,32 m, a una cota inferior de 11,99 m s.n.m.

Amb aquest sondeig es pretenia localitzar la prolongació del mur o escarpa UE: 407, documentat al sondeig 400, per comprovar la seva orientació i estat de conservació.

D'altra banda, també tenia com objectiu el reconeixement i estudi de la fonamentació del mercat. Es per aquest motiu que s'efectuà al costat del mur de façana de mercat i just davant d'un dels pilars de ferro que conformen l'estructura.

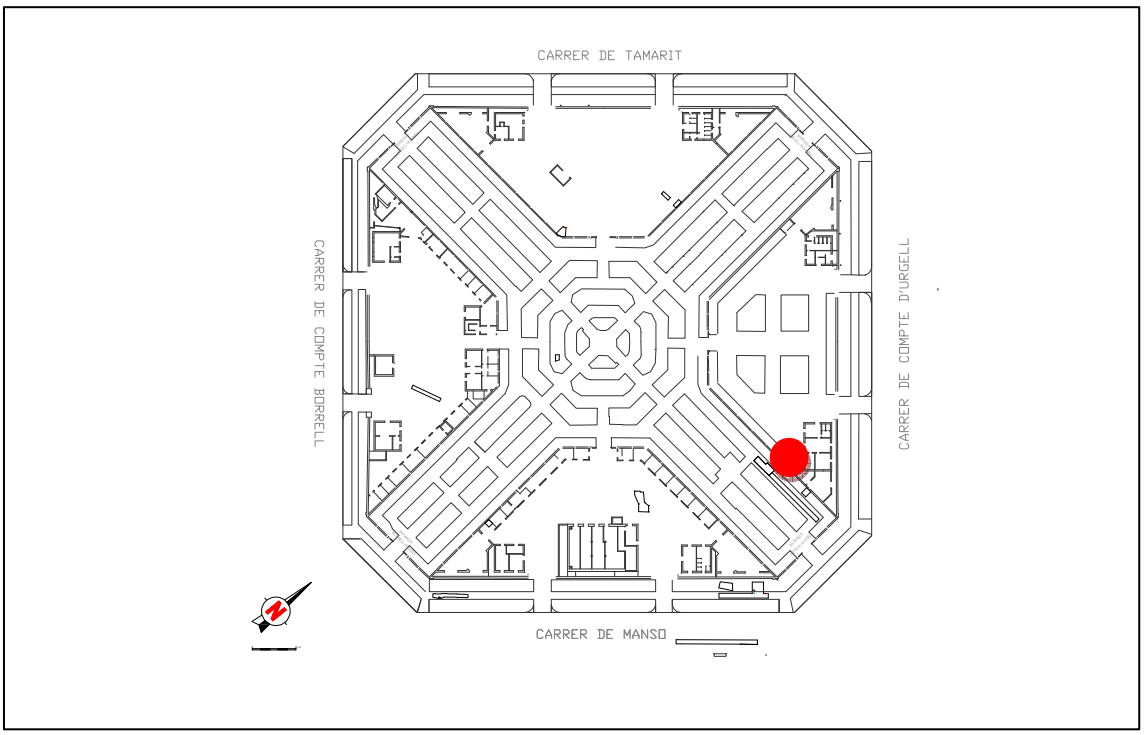

Fig. 13. Situació del sondeig 700.

Seqüència estratigràfica

Dins d'aquesta rasa, a la meitat oest, es va localitzar en planta un petit tram del mur corresponent al límit exterior de la cara nord del baluard de Sant Antoni (UE: 712), a una cota de 12,31 m s.n.m. Amb una orientació en sentit nord-sud, mesurava 0,94 m de longitud, 0,56 m d'amplada i 0,30 m de fondària excavada.

Fig. 14. Vista general dels sondeig 700.

El parament d'aquest mur, sense cap tipus de revestiment, presentava una filera de carreuons o blocs rectangulars de mitjanes dimensions ben escairats de pedra de Montjuïc. A l'interior hi havia un rebliment de pedres irregulars i morter de calç i sorra de color blanc.

Aquesta estructura fou colgada amb una sèrie d'anivellacions realitzades a la segona meitat del segle XIX, prèvies a l'edificació del mercat. En primer lloc, a una cota de 12,12 m s.n.m., es documentà un estrat compost d'argiles compactes de color vermellós amb restes de morter de calç (UE: 713), que es lliurava a la cara exterior del mur o on es situava el vall o fossat. Cobrint aquest i el mateix mur, trobem un estrat d'anivellació format d'argiles de color marró amb restes de materials constructiu i blocs de pedres de petites dimensions (UE: 711).

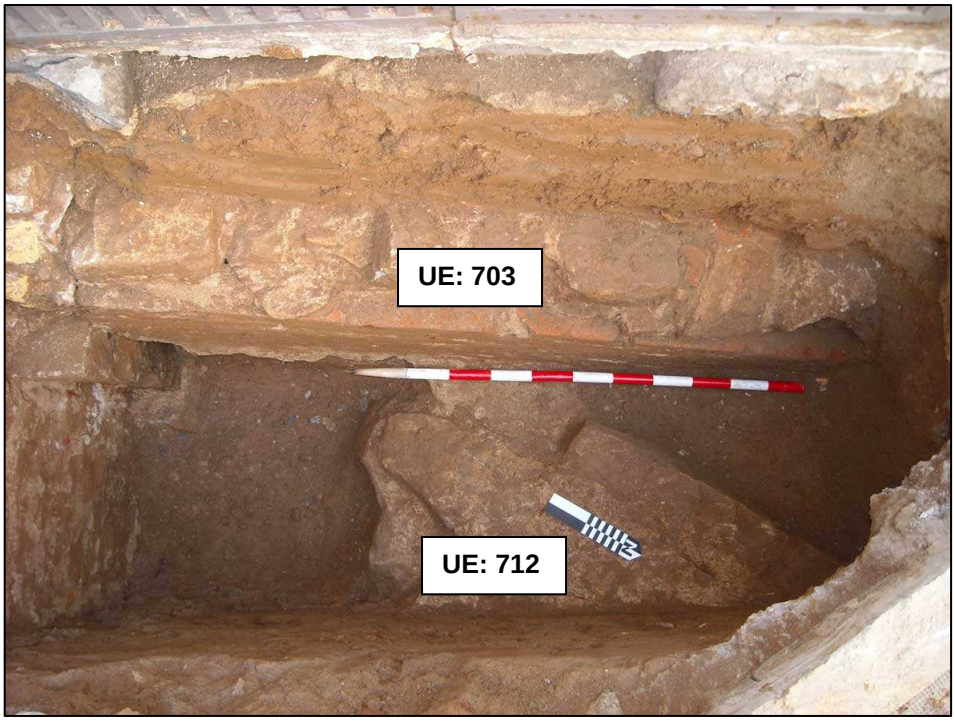

Fig. 15. Detall del mur o escarpa UE: 712 i de la canalització UE: 703.

El mur i les anivellacions foren tallades per la trinxera constructiva UE: 706 del fonament del mercat UE: 705 que, situat a l'extrem sud del sondeig, presentava una orientació est-oest i una fondària excavada d'1,18 m. Aquesta estructura es trobava obrada amb blocs de pedres de mitjanes i grans dimensions sense escairar lligats amb morter de calç i sorra.

Integrada o encastada dins de la fonamentació i a una cota de 12,72 m s.n.m., es documentà parcialment la banqueta o basament de pedra UE: 708 del pilar

de ferro UE: 707 que forma part de la fonamentació del mercat. Aquest pilar, de secció quadrada, també realitzaria la funció de baixant de desguàs de l'aigua de pluja procedent de la teulada.

A la base del pilar, a una cota de 13,02 m s.n.m., trobem la canalització UE: 703 que conduiria l'aigua pluvial procedent de la teulada fins a un col·lector central. Es tracta d'una estructura actualment en funcionament, feta amb unes parets de maons i una coberta de pedres rectangulars, allargades, sense cap tipus de tractament superficial, que estaven col·locades transversalment a la claveguera. Amb una orientació i pendent nord-sud, mesurava 1,78 m de longitud, 0,23 m d'amplada documentada i 0,60 m de potència.

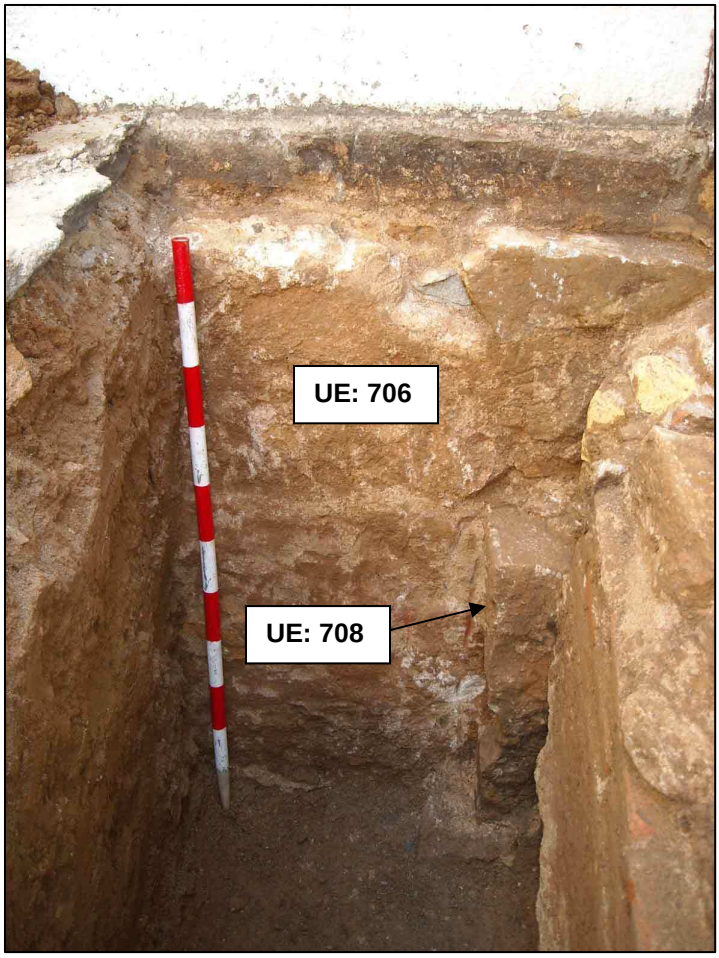

Fig. 16. Detall del mur de fonamentació del mercat.

Finalment, tant aquestes estructures com l'estrat UE: 711, foren coberts per una capa de formigó de 15 cm de gruix (UE: 702), damunt la qual es dipositià una capa de ciment de 3 cm (UE: 701).

Evolució cronològica

Primera fase constructiva: Baluard de Sant Antoni (s. XVII)

Aquest moment o fase constructiva queda representada pel tram de mur o límit UE: 712 de la cara nord del baluard de Sant Antoni. Es tracta d'una estructura orientada en sentit nord-sud obrada amb carreuons i morter de calç, que es trobava força afectada per les trinxeres constructives de la fonamentació del mercat i de la canalització relacionada amb el baixant de desguàs.

Segona fase: Mercat de Sant Antoni (1872-1882)

Un cop enderrocades les estructures que formaven part del baluard, les restes foren cobertes per un seguit d'estrats d'anivellació (UE: 711 i 713) per construir a continuació el mercat. De la construcció d'aquest edifici, s'ha documentat part del mur de fonamentació (UE: 705), un dels pilars de ferro (UE: 707) i el seu basament de pedra (UE: 708), així com també la canalització UE: 703. Finalment, trobem la preparació de formigó UE: 712 i el paviment de la vorera UE: 701 que correspondrien a un moment posterior.

5.4. SONDEIG 800 (CF2)

El sondeig 800, efectuat a l'interior de l'edificació del mercat, es localitza a l'extrem est de la nau dels carrers del Comte d'Urgell i de Manso. Aquest es situava dins d'una parada actualment desocupada i a pocs metres de distància del sondeig 400 realitzat a la campanya del 2007. Amb una orientació nord-sud, la rasa mesurava 1,66 m de longitud, m 1,33 d'amplada i assoleix una fondària de 2,90 m, a una cota inferior de 10,40 m s.n.m.

L'objectiu principal d'aquest sondeig fou el reconeixement i estudi de la fonamentació del mercat. Per aquest motiu es situava al costat del mur de façana de mercat i just davant d'un dels pilars de ferro que conformen l'estructura. Cal dir que la seva excavació també havia d'aportar informació sobre la tècnica constructiva del baluard, concretament de l'interior de la seva cara nord.

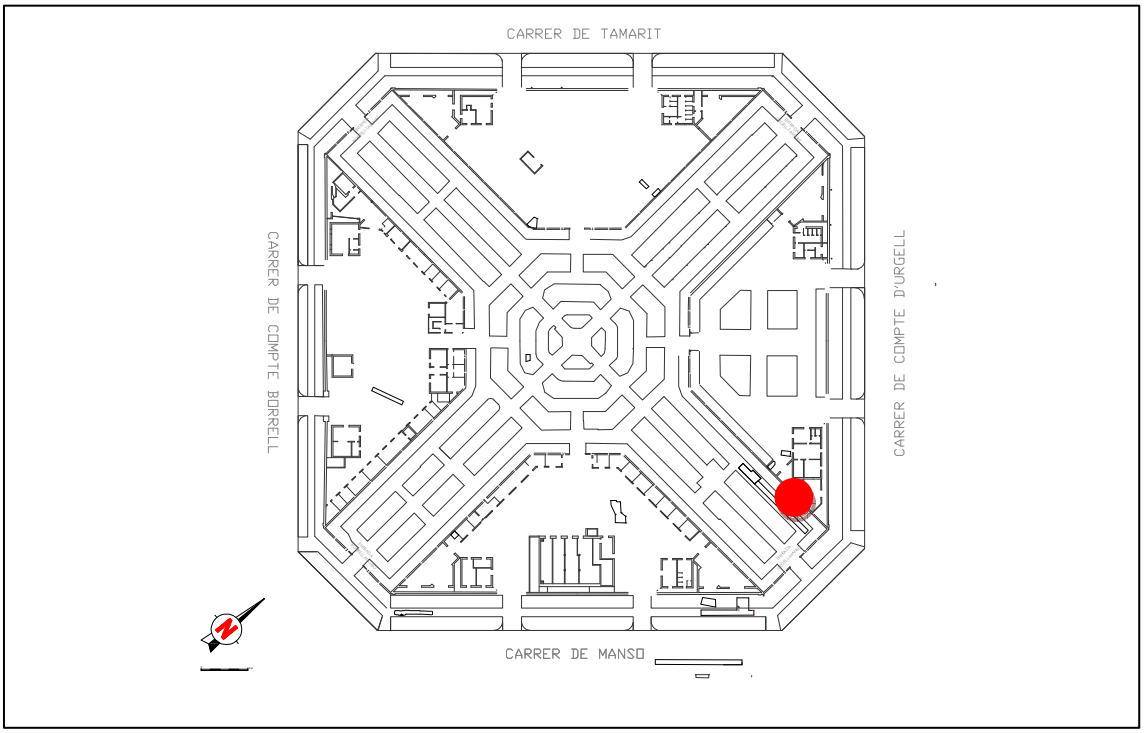

Fig. 17. Situació del sondeig 800.

Seqüència estratigràfica

Relacionat amb les estructures que conformen l'estructura defensiva es va excavar el farciment o terraplè intern de la cara nord del baluard, documentat també a bona part del sondeig 400.

Primerament, a una cota de 12,08 m s.n.m, aparegué un nivell molt potent de llims de color beix, molt nets, textura compacta i amb blocs de pedres de petites dimensions (UE: 812). En segon lloc, aquest nivell el cobria una capa d'argiles molt compactes de color marró fosc amb alguns blocs de pedres de petites dimensions, a una cota de 12,40 m s.n.m. (UE: 811). Finalment, pel que fa al terraplè, a una cota de 12,64 m s.n.m, presentava un darrer nivell de 0,25 m de potència format d'argiles de color vermell molt compactes i amb gran quantitat de nòduls de calç (UE: 810).

Cobrint aquesta estructura, trobem dos estrats d'argiles compactes amb blocs de pedres irregulars de petites dimensions, restes de materials constructiu i morter de calç (UE: 808 i 809), que s'interpreten com les anivellacions d'aquest sector prèvies a la construcció del mercat.

Aquests nivells es trobaven tallats per la rasa constructiva del mur de fonamentació del mercat, situat a l'extrem nord del sondeig. Amb una orientació est-oest, es trobava obrat amb blocs de pedres de mitjanes i grans dimensions sense escairar lligats amb morter de calç (UE: 806). Destaca la potència o fondària d'aquesta estructura, de la qual s'ha arribat a documentar 2,90 m sense localitzar el final.

Pel que fa al pilar de ferro del mercat UE: 803, la seva base o sòcol es recolzava directament en un basament de pedra encastat a la fonamentació del mercat (UE: 804). Aquest basament, documentat a una cota de 12,75 m s.n.m., presenta una amplada de 0,80 m i una fondària de 0,71 m (UE: 804).

Finament, damunt de l'estrat UE: 808, trobem una capa de formigó d'uns 20 cm de gruix (UE: 802), sobre la qual es dipositarà el paviment de lloses de pedra de 5 cm de gruix de la parada del mercat (UE: 801).

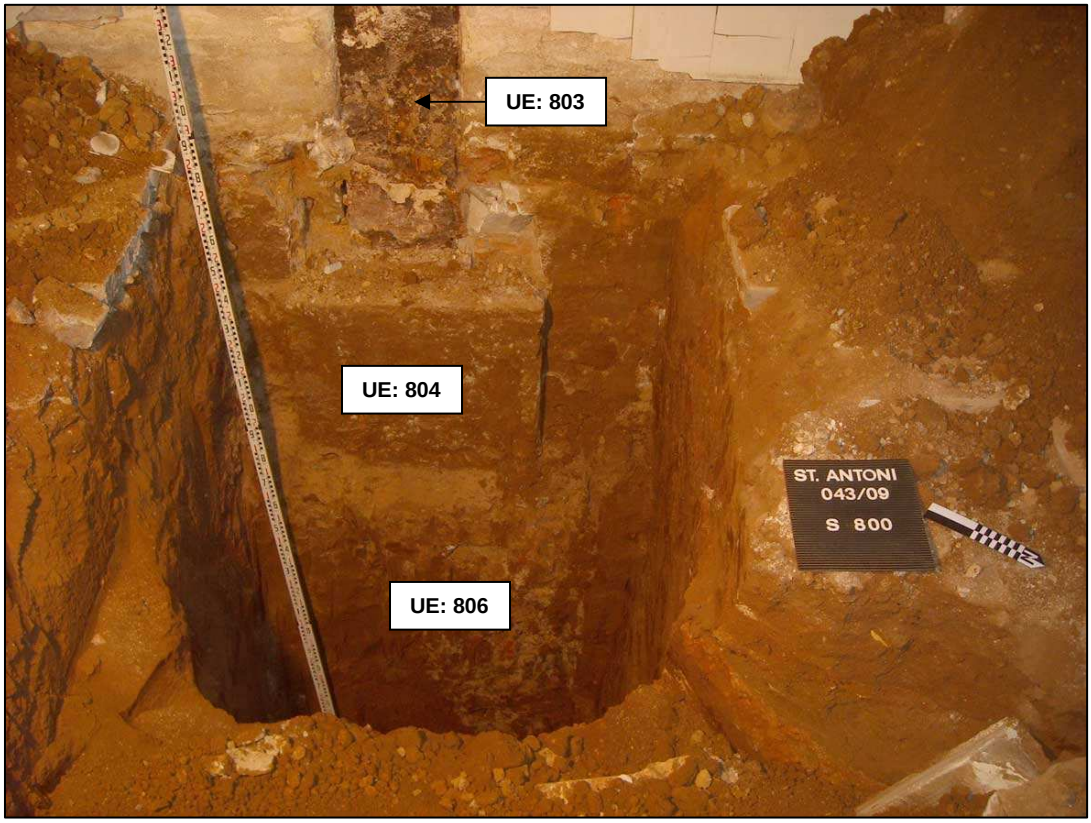

Fig. 18. Vista general del sondeig 800.

Evolució cronològica

Primera fase constructiva: Baluard de Sant Antoni (s. XVII)

Aquest moment o fase queda representat pels nivells UE: 810, 811 i 812 que, documentats a la totalitat de la superfície que ocupa el sondeig, estaven compostos d'argiles o llims molt compactes. Aquests nivells s'interpreten com el rebliment intern o terraplè de la cara nord del baluard de Sant Antoni.

Segona fase: Mercat de Sant Antoni (1872-1882)

Aquest terraplè, un cop enderrocat o escapçat el baluard, es va cobrir amb una potent capa d'argiles que anivellaria tot aquest sector per a continuació construir el mercat (UE: 808 i 809). D'aquesta obra s'ha documentat un tram del mur de fonamentació (UE: 806), un dels pilars de ferro (UE: 803) i el seu suport o basament de pedra (UE: 804) que es trobava integrat dins de la fonamentació del mercat. Finalment, trobem la preparació de formigó UE: 802 i el paviment de lloses de pedra UE: 801 de la parada.

5.5. SONDEIG 900 (CF7)

El sondeig 900 es va realitzar al pati del carrer de Manso, concretament al costat del mur de façana de la nau sud o dels carrers de Borrell i Manso. Amb una orientació nord-sud, mesurava 1,25 m de longitud, 1,20 m d'amplada i assolia un fondària total d'1,04 m, a una cota inferior de 12,02 m s.n.m.

L'objectiu principal d'aquest sondeig fou el reconeixement i estudi de la fonamentació del mercat. Per aquest motiu es situava al costat del mur de façana d'una de les naus i just davant d'un dels pilars de ferro que conformen l'estructura.

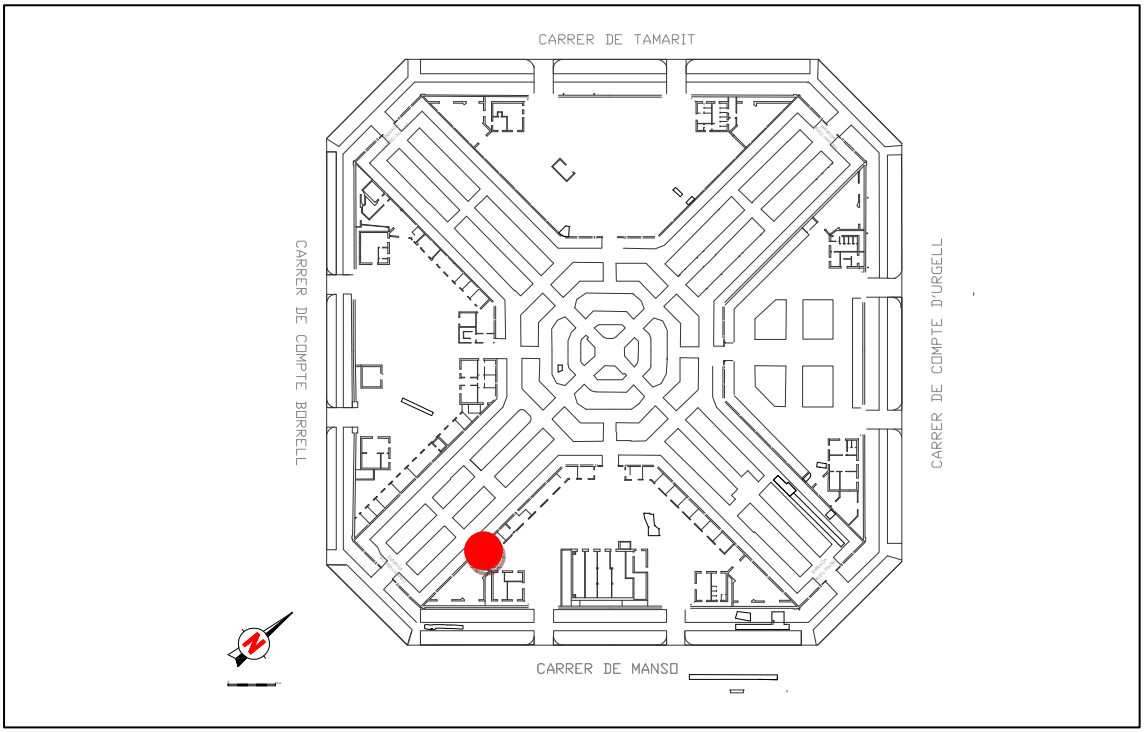

Fig. 19. Situació del sondeig 900.

Seqüència estratigràfica

Les restes documentades en aquest sondeig es relacionen únicament amb la construcció del mercat. En primer lloc, trobem l'estrat d'anivellació UE: 903

compost d'argiles compactes de color marró barrejades amb blocs de pedra i morter calç.

Aquest nivell es trobava tallat per la trinxera constructiva del mur de fonamentació del mercat (UE: 909) que, amb una orientació nord-sud, es va obrar amb blocs de pedra de mitjanes i grans dimensions lligats amb morter de calç. Cal dir que només es va poder enregistrar una fondària de 0,51 m a causa de la presència d'un servei (tub de ferro) que transcorria paral·lel a aquest i a pocs centímetres de distància (aquest es situava a una cota de 12,71 m s.n.m.).

Fig. 20. Vista general del sondeig 900.

A una cota de 12,60 m s.n.m., aparegué la banqueta o basament de pedra UE: 908 del pilar de ferro UE: 907. Com en el cas del sondeig 700, el pilar presenta una obertura a la base per on baixa l'aigua de pluja de la teulada. L'aigua és recol·lectada a través d'una canalització (UE: 905) feta amb maons i amb una coberta de lloses de pedra rectangulars sense escaira. Aquesta, localitzada a

una cota de 12,94 m s.n.m. i amb una orientació i pendent est-oest, presenta una longitud d'1,25 m, una amplada de 0,46 m i una fondària de 0,70 m.

Fig. 21. Detall del desguàs del pilar de ferro UE: 907 i del seu basament UE: 908

Finalment, trobem la preparació de formigó UE: 902 amb un gruix de 0,25 m i el paviment de rajoles del pati UE: 901.

Evolució cronològica

Primera fase: Mercat de Sant Antoni (1872-1882)

Un cop es varen cobrir les estructures enderrocades del baluard, es va anivellar tot aquest sector (UE: 903) per a construir el mercat. D'aquest edifici se n'ha documentat un petit tram del mur de fonamentació de la nau sud o dels carrers de Borrell i Manso (UE: 909), un dels pilars de ferro que integren l'estructura (UE: 907) i el seu suport o basament de pedra (UE: 908), així com la canalització que recol·lecta l'aigua procedent del baixant del pilar (UE: 905). Finalment, trobem la preparació de formigó UE: 902 i el paviment de rajoles UE: 901del pati.

5.6. SONDEIG 1000 (CF 5)

El sondeig 1000 es localitza al pati del carrer de Tamarit, al costat del mur de façana de la nau del mercat dels carrers de Tamarit i Borrell. Presentava una orientació est-oest i mesurava 2,35 m de longitud, entre 0,76 i 2,22 m d'amplada i 2,20 m de profunditat màxima (a una cota inferior de 11,56 m s.n.m.).

L'objectiu principal d'aquest sondeig fou el reconeixement i estudi de la fonamentació del mercat. Per aquest motiu es situava al costat del mur de façana de la nau i just davant d'un dels pilars de ferro que conformen l'estructura. En aquest cas el pilar es situava a la cantonada entre la nau i la cúpula central.

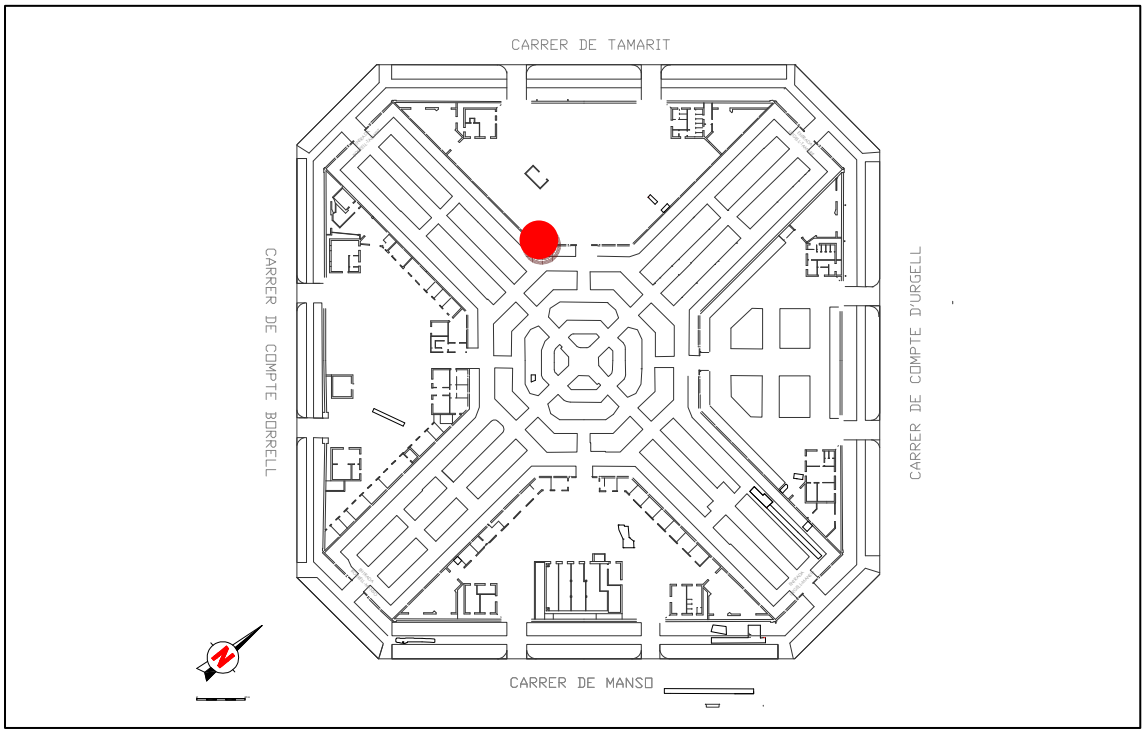

Fig. 22. Situació del sondeig 1000.

Seqüència estratigràfica

Les estructures aparegudes dins d'aquest sondeig pertanyen exclusivament a la construcció del mercat de Sant Antoni. Primerament, es documentà el mur de fonamentació de l'edifici (UE: 1007) que, com ja hem comentat, en aquest sector corresponia a la cantonada entre la nau dels carrers de Tamarit i Borrell i la cúpula central. Obrat amb blocs de pedres de mitjanes i grans dimensions lligats amb morter de calç, es va documentar una fondària de 2,20 m, però no es va arribar a assolir el final d'aquest.

Encastat dins d'aquest fonament es va localitzar el pilar de ferro, en aquest cas de forma o secció angular (UE: 1006). A la base trobem la canalització UE: 1004 que impedia observar com es recolzava el pilar al mur de fonamentació del mercat. La canalització, feta amb maons, presentava un afegit o reforma que consistia en la instal·lació d'un tub de PVC a l'interior del canal.

Tallades per les trinxeres constructives de la fonamentació del mercat i de la canalització, s'excavaren dos estrats d'anivellació o colgament del fossat: en primer lloc, a una cota de 12,88 m s.n.m., trobem un nivell molt potent de llims de textura compacta i color beix (UE: 1010); aquest es trobava cobert per una capa d'argiles de color vermell, a una cota de 12,93 m s.n.m. (UE: 1009)

Tant el nivell UE: 1009 com les estructures estaven cobertes per un nivell de sorres i argiles de color marró amb restes de material constructiu i morter de calç (UE: 1003).

Aquest estrat fou cobert per una capa de formigó d'un 13 cm de gruix (UE: 1002), damunt la qual es dipositià el paviment de la vorera (UE: 1001).

Fig. 23. Vista general del sondeig 1000

Evolució cronològica

Primera fase: Mercat de Sant Antoni (1872-1882)

La construcció del mercat implicà el terraplenat del fossat que fou cobert per una potent capa de llims (UE: 1010) i d'argiles (UE: 1009) que anivellarien tot aquets sector, per a continuació construir el mercat.

De la construcció d'aquest edifici, al sondeig 1000 s'ha documentat el mur de fonamentació UE: 1007, el pilar de ferro UE: 1006 i la canalització UE: 1004. Cal dir que aquesta última fou reformada amb posterioritat, així com també el paviment del pati de Tamarit (UE: 1001 i 1002).

5.7. SONDEIG 1100 (CF4)

El sondeig 800 es va efectuar al pati del carrer de Tamarit, concretament a la vorera situada al costat del mur de façana de la nau del mercat dels carrers de Tamarit i Comte d'Urgell. Presentava una orientació nord-sud i mesurava 1,81 m de longitud, 0,83 m d'amplada i 0,56 m de profunditat màxima (a una cota inferior de 13,24 m s.n.m.).

L'objectiu principal d'aquest sondeig fou el reconeixement i estudi de la fonamentació del mercat. Per aquest motiu es situava al costat del mur de façana de la nau i just davant d'un dels pilars de ferro que conformen l'estructura.

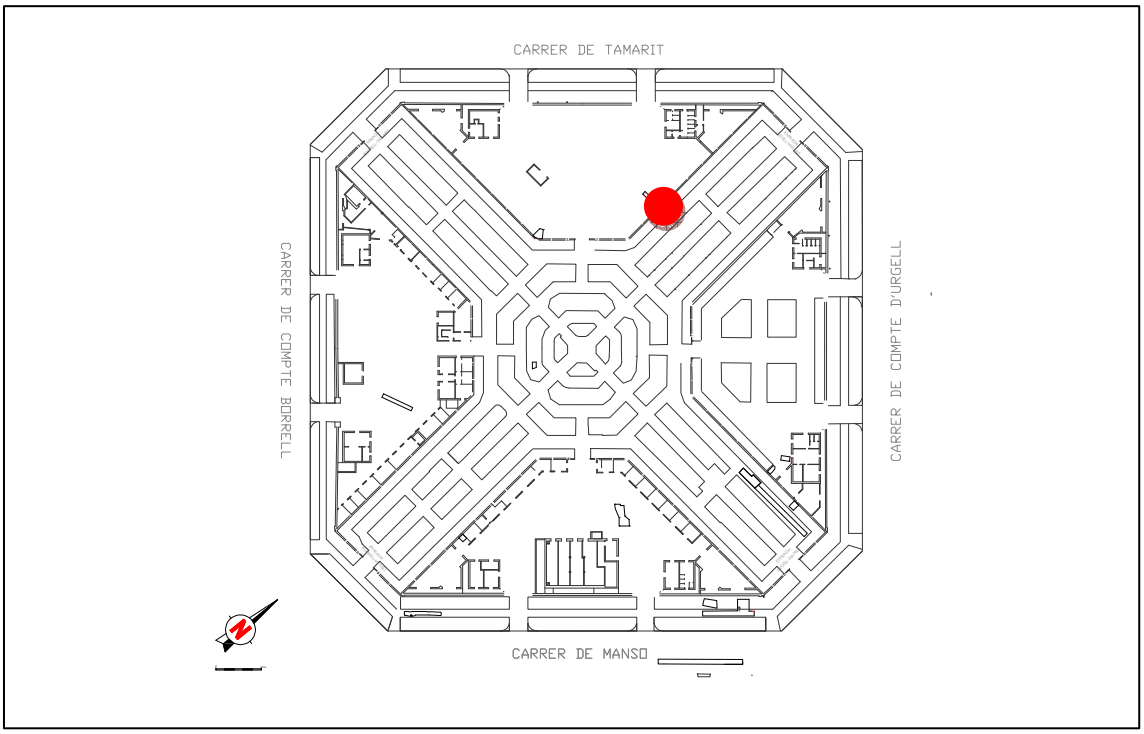

Fig. 24. Situació del sondeig 1100.

Seqüència estratigràfica

Les restes documentades en aquest sondeig pertanyen a un petit tram del mur de fonamentació del mercat (UE: 1106) que, amb una orientació nord-sud, es va obrar amb blocs de pedra de mitjanes i grans dimensions lligats amb morter de calç. Cal dir que només es va poder documentar una fondària d'uns 0,54 m a causa de la presència d'un servei (tub de ferro) que transcorria paral·lel a aquest i a pocs centímetres de distància (aquest es localitza a una cota de 13,42 m s.n.m.).

Fig. 25.Vista general del sondeig 1100.

La poca fondària assolida no va permetre la localització de la base o sòcol del pilar de ferro UE: 1105, així con tampoc del seu basament de pedra i la canalització del baixant de desguàs.

El tub de ferro i el tram de mur de fonamentació es trobaven coberts per un estrat d'anivellació compost d'argiles de color marró i textura compacta amb

gran quantitat de restes de material constructiu i blocs de pedra de petites dimensions (UE: 1103).

Aquest estrat es trobava cobert per una preparació de formigó de 13 cm de gruix (UE: 1102), damunt la qual es dipositià el paviment de la vorera UE: 1101.

Evolució cronològica

Primera fase: Mercat de Sant Antoni (1872-1882)

De l'edifici del mercat s'ha documentat un tram del mur de fonamentació de la nau nord o dels carrers Tamarit i Comte d'Urgell (UE: 1106) i, d'altra banda, un dels pilars de ferro que integren l'estructura (UE: 1105). Finalment, trobem la preparació de formigó UE: 1102 i el paviment de la vorera UE: 1101, que corresponen a una reforma posterior del pati.

5.8. SONDEIG 1200 (CA3)

El sondeig 1200 es localitza a la part exterior de l'edificació del mercat, concretament al pati del carrer Tamarit, molt a prop del mur de façana de la nau nord i a l'est del sondeig 1100 (a 1,70 m de distància). Amb una orientació est-oest, mesurava 2,10 metres de longitud, 0,75 m d'amplada i assoleix una profunditat màxima d'uns 2,06 m, a una cota de 11,62 m s.n.m.

L'objectiu d'aquest sondeig fou la localització i documentació dels elements més avançats que configuraven el sistema defensiu del baluard, és a dir, la contraescarpa o límit exterior del fossat o vall.

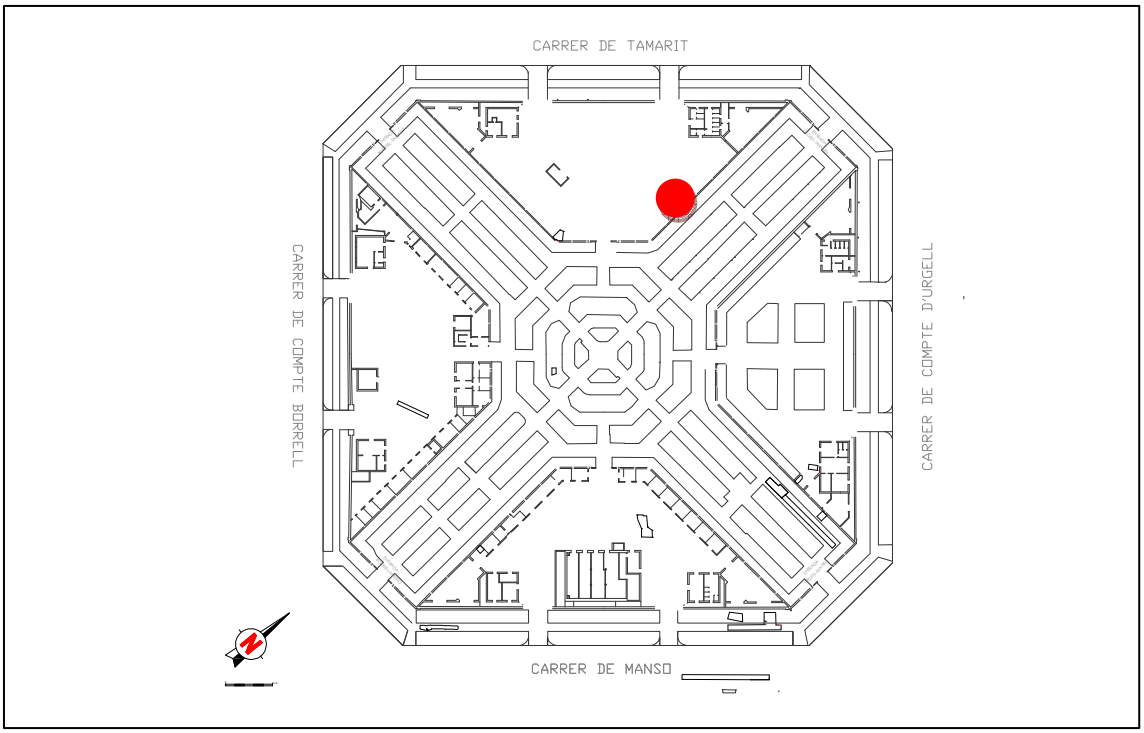

Fig. 26. Situació del sondeig 1200.

Seqüència estratigràfica

L'excavació d'aquest sondeig va permetre enregistrar una seqüència estratigràfica que difereix de la resta de rases efectuades al mercat. A partir de les dades obtingudes sembla que ens trobem dins dels límits del sistema

defensiu però, en lloc de documentar la contraescarpa o el camí cobert, probablement ens trobem davant de l'esplanada o glacis.

En primer lloc, a una cota de 12,51 m s.n.m., s'excavà un nivell força potent de llims de formació natural sense materials antròpics (UE: 1207), que es trobava cobert per una de llims amb material detrític situada a 12,71 m s.n.m. (UE: 1206).

Fig. 27. Vista general del sondeig 1200

Posteriorment, trobem un nivell d'argiles de color vermellós amb nòduls de calç (UE: 1205), a una cota de 12,77 m s.n.m., molt semblant al terraplè documentat en altres sondejos realitzats a l'interior del baluard. Damunt es dipositià, a una cota de 12,95 m s.n.m., una nova capa de llims amb material detrític (UE: 1204).

El nivell UE: 1204 es trobava cobert per un estrat que, situat a 13,11 m s.n.m., es caracteritzava per ésser poc homogeni i compost d'argiles de color marró fosc de textura solta amb restes molt fragmentades de plats i escudelles (molts d'ells a mig fer) de blanca i blava de procedència catalana, així com comunes vidriades i tres peus de terrissaire (UE: 1203). Cobrint aquest estrat es va documentar un nivell d'anivellació (UE: 1202) compost d'argiles compactes de color marró amb materials moderns com materials constructius, morter de calç....

Aquests nivells es trobaven afectats per la trinxera constructiva d'una estructura situada a l'extrem est del sondeig. Es tractava d'una mena de canalització (UE: 1208) feta amb maons que, amb una orientació nord-sud, aparegué a una cota de 13,16 m s.n.m.

Finalment, trobem l'actual paviment del pati compost d'una capa de formigó armat de 27 cm de gruix (UE: 1101).

Evolució cronològica

Primera fase constructiva: Baluard de Sant Antoni (s. XVII)

Aquest moment o fase queda representat pels nivells UE: 1203, 1204, 1205 i 1206, que podrien correspondre a les anivellacions de l'esplanada o glacis. D'aquests, cal destacar que la UE: 1205 presenta una composició molt similar al terraplè documentat al interior dels murs de les cares nord i sud del baluard.

Segona fase: Mercat de Sant Antoni (1872-1882)

Un cop anivellada aquesta zona (UE: 1202), es va procedir a la construcció del mercat, del qual trobem una possible canalització (UE: 1208), així com el paviment que correspondria a una reforma posterior del pati (UE: 1201).

5.9. SONDEIG 1300 (CF8)

El sondeig 1300 s'efectuà al costat d'un dels pilars de ferro que sustenten la cúpula central del mercat, concretament just davant de l'arrencament de la nau sud o dels carrers de Manso i Comte de Borrell. Amb una orientació nord-oest/sud-est, mesurava 1,48 m de longitud, 0,90 m d'amplada i assolia una profunditat màxima de 1,57 m a una cota de 12,08 m s.n.m.

L'objectiu principal d'aquest sondeig fou el reconeixement i estudi de la fonamentació del mercat. Per aquest motiu es situava davant d'un dels pilars de ferro que conformen l'estructura de la cúpula central del mercat.

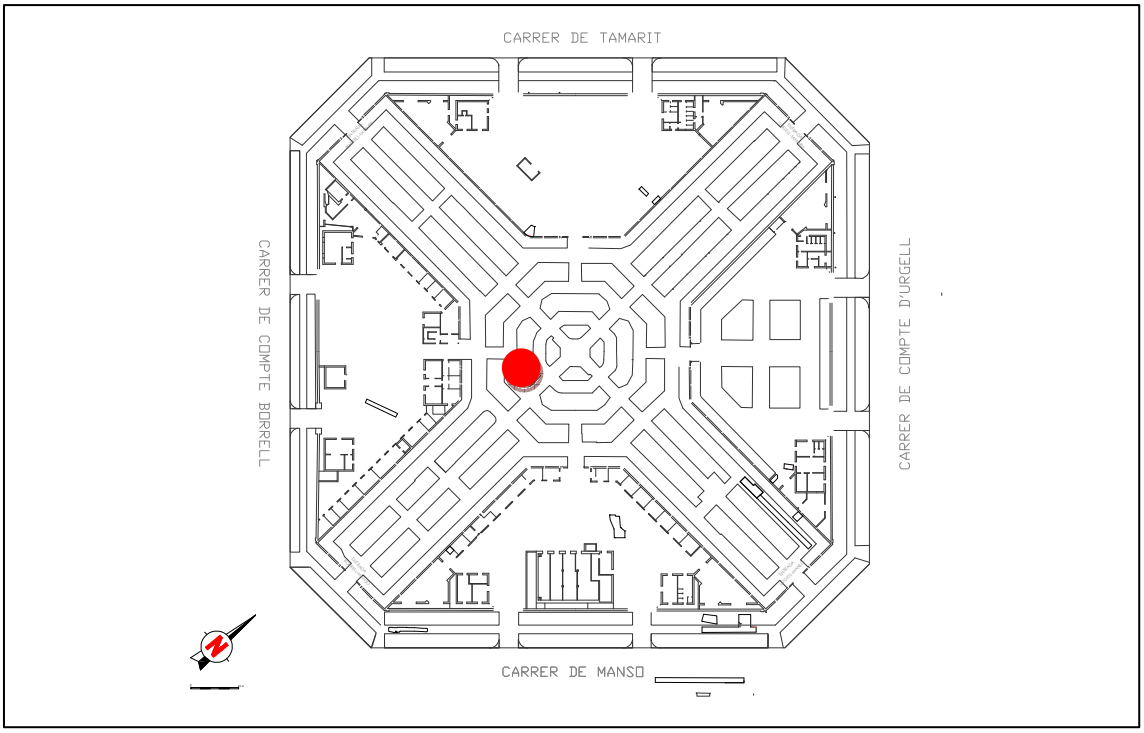

Fig. 28. Situació del sondeig 1300.

Seqüència estratigràfica

Les restes documentades en aquest sondeig pertanyen a la fonamentació del mercat. En primer lloc, aparegué la base del pilar de ferro que, a diferència dels que es situen a les naus, presentava una forma o secció cilíndrica amb un diàmetre aproximat de 60 cm (UE: 1305).

A una cota de 13,02 m s.n.m., el pilar es recolzava a una fonamentació o basament fet amb maons lligats amb morter de calç (UE: 1306). Aquesta presentava una orientació nord-oest/sud-est i feia 0.62 m de longitud, 0,38 m d'amplada i una fondària de 0,29 m. L'estructura es recolzava a un altre basament de pedra que, documentat a una cota de 12,73 m s.n.m., mostrava una orientació est-oest (UE: 1308).

Fig. 29. Vista general del sondeig 1300.

A la base del darrer basament, a una cota de 12,10 m s.n.m., aparegué una estructura obrada amb maons i blocs de pedra de mitjanes dimensions lligats amb morter de calç, que s'ha interpretat com una possible canalització de l'aigua (UE: 1310) procedent del desguàs del pilar de ferro. Aquesta es situava a l'extrem sud-est del sondeig i presentava una orientació nord-est/sud-oest, una longitud de 0,55 m i una amplada de 0,35 m.

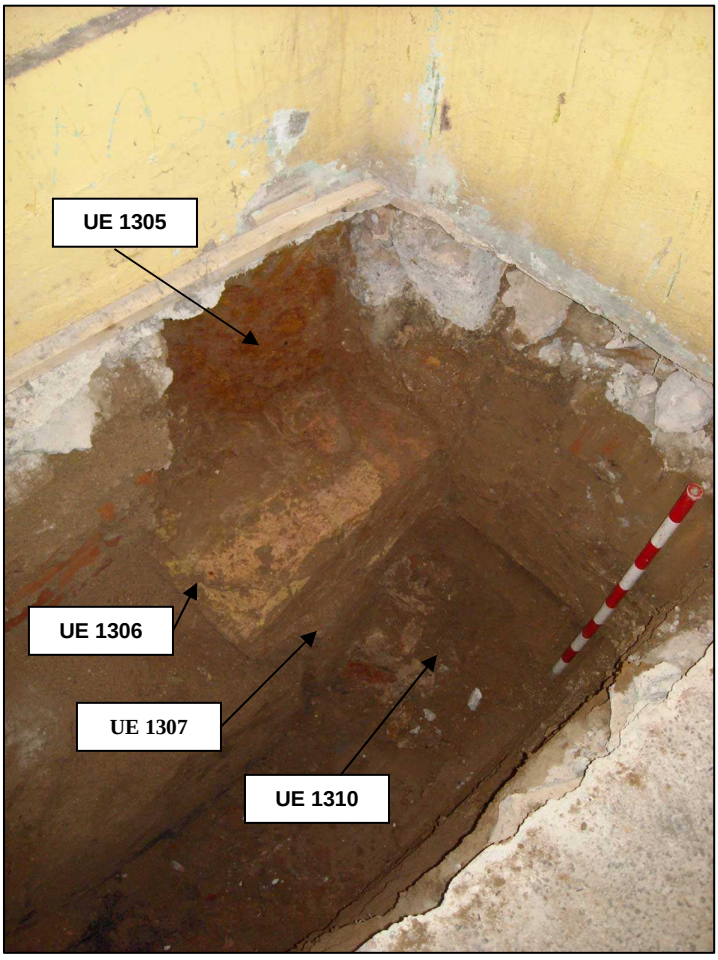

Fig. 30. Detall del pilar de ferro i el seu basament de maons.

D'altra banda, al límit nord-est del sondeig hi havia un servei obrat amb maons contemporanis amb un farciment de sorres (UE: 1303). Aquesta estructura es recolzava al fonament UE: 1306.

Pel que fa a l'estratigrafia, es varen documentar un seguit de nivells compostos d'argiles o llims de textura solta amb força quantitat de restes de material

constructiu (maons, morter...) i detrític. Aquests s'interpreten com a rebliments o anivellacions relacionats amb el moment o fase constructiva del mercat (UE: 1311, 1312, 1313 i 1314).

Finalment, trobem la preparació de ciment UE: 1302, amb una gruix de 0,20 m, i el paviment UE: 1301 de la parada que hi havia en aquest indret.

Evolució cronològica

Primera fase: Mercat de Sant Antoni (1872-1882)

D'aquesta fase s'ha documentat un dels pilars de ferro que conformen la cúpula del mercat (UE: 1305), així com els basaments o fonamentacions on es recolzava (UE: 1306 i 1307). D'altra banda, com també s'ha documentat en la resta de sondejos, aparegué la canalització que recol·lectava l'aigua procedent del baixant de desguàs del pilar UE: 1310.

Finalment, els rebliments o estrats s'han de relacionar amb el moment de construcció del mercat (UE: 1311, 1312, 1313 i 1314), així com també la preparació UE: 1302, damunt la qual es dipositià el paviment UE: 1301.

5.10. SONDEIG 1400 (CA4)

Aquest sondeig s'excavà al pati del carrer Borrell, concretament entre el mur de façana de la nau sud del mercat i el mur que limita amb el carrer. Amb una orientació est-oest, mesurava 7,10 m de longitud, 0,80 m d'amplada i assolia una fondària màxima de 2,44 m, a una cota inferior de 11,10 m s.n.m.

L'objectiu d'aquest sondeig fou la localització i documentació de la contraescarpa o mur atalussat situat davant de l'escarpa, així com també del camí cobert i l'esplanada o glacis que, a partir de la planimetria històrica, es suposava que podrien localitzar-se en aquest sector del mercat.

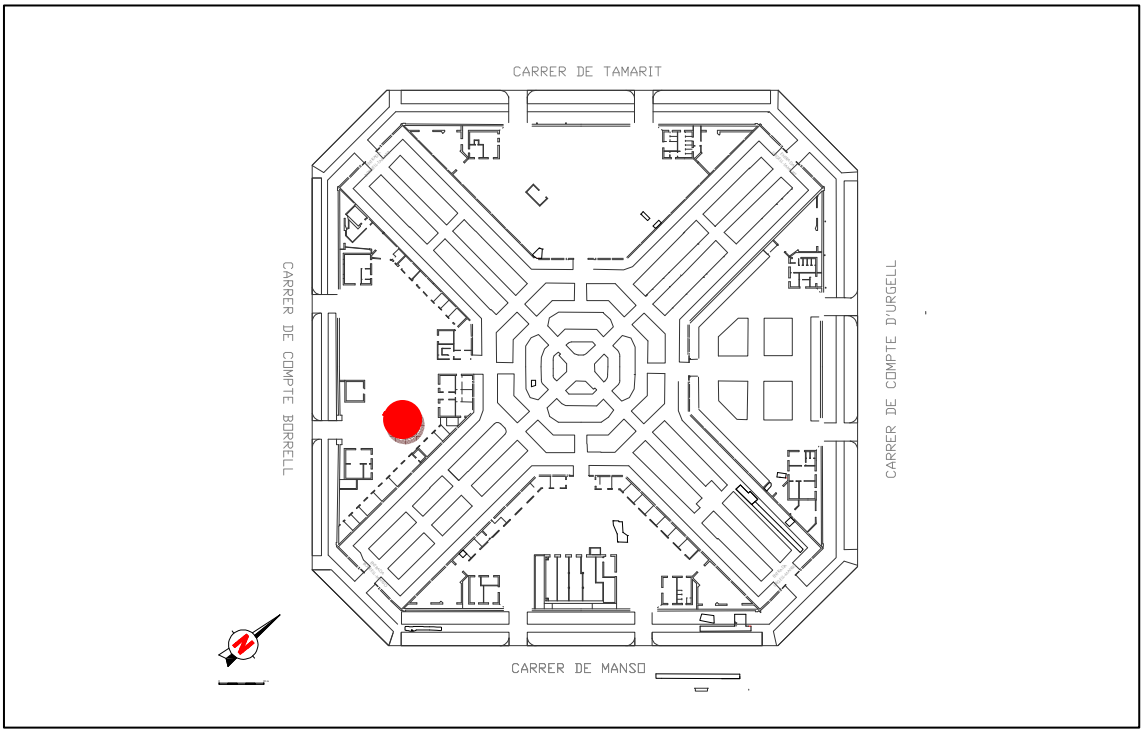

Fig. 31. Situació del sondeig 1400.

Seqüència estratigràfica

En primer lloc, cal dir que l'excavació d'aquest sondeig no va permetre localitzar cap tipus d'estructura constructiva relacionada amb la contraescarpa. Com va succeir al sondeig 1200, realitzat al pati del carrer de Tamarit, sembla que ens trobem davant d'una seqüència estratigràfica relacionada amb les anivellacions de l'esplanada o glacis.

Primerament, a una cota de 11,38 m s.n.m., s'excavà un nivell compost de llims de formació natural sense materials antròpics (UE: 1408). Damunt, es dipositià una capa d'argiles de color vermellós amb nòduls de calç (UE: 1407) i una potència d'uns 35 cm. Aquest estrat, molt semblant al terraplè documentat al sondeig 1200 i als realitzats a l'interior del baluard, presentava una pendent poc pronunciat d'est a oest, amb unes cotes que oscil·laven entre els 11,77 i 11,88 m s.n.m.

Posteriorment, a una cota de 12,27 m s.n.m., aparegué un estrat d'anivellació d'argiles vermelles de textura compacta (UE: 1406), situat a una cota de 12,27 m s.n.m. Aquest es trobava cobert, d'una banda, per un nivell compost íntegrament de graves gruixudes de 30 cm de potència, que només aparegué a la meitat est de la rasa (UE: 1405). D'altra banda, també es trobava cobert per un nivell molt potent d'argiles de color marró però amb gran quantitat de fragments de material constructiu com maons i morter de calç, així com blocs de pedres de petites i mitjanes dimensions (UE: 1404).

Aquest darrer estrat estava cobert per una anivellació d'argiles de color marró i textura compacta (UE: 1403) que, a una cota de 13,48 m s.n.m., a l'extrem est del sondeig es trobava tallat per un servei modern del mercat (canonada d'aigua).

Finalment, trobem el nivell de pavimentació actual del pati compost per una capa de quitrà (UE: 1401) i la seva preparació de formigó armat de 15 cm de gruix (UE: 1402).

Fig. 32. Vista general del sondeig 1400.

Evolució cronològica

Primera fase constructiva: Baluard de Sant Antoni (s. XVII)

Aquest moment o fase queda representat pels nivells UE: 1405, 1406, 1407 i 1408, que podrien correspondre a les anivellacions de l'esplanada o glacis. Cal destacar que el nivell UE: 1407 presenta una composició molt similar al terraplè documentat a l'interior dels murs de les cares nord i sud del baluard.

Segona fase: Mercat de Sant Antoni (1872-1882)

Un cop enderrocades o escapçades les estructures que formaven part del sistema defensiu del baluard, es va procedir al cobriment de les restes i anivellació de tota aquesta àrea (UE: 1404 i 1403). Posteriorment, és va construir el mercat, del qual trobem la preparació de formigó armat i el paviment del pati, encara que correspondrien a una reforma posterior (UE: 1401 i 1402).

5.11. SONDEIG 1500 (CA1)

El sondeig 1500 es situa al nord del pati del carrer de Manso, a uns 10 m de distància del mur de façana de la nau est del mercat. En primera instància, presentava una orientació nord-oest/sud-est i mesurava 4,76 m de longitud, entre 2 i 2,26 m d'amplada i 2,90 m de profunditat màxima (a una cota inferior de 10,72 m s.n.m.).

L'objectiu plantejat per aquest sondeig era la localització del mur o escarpa de la cara nord del baluard a partir de la prolongació de les estructures aparegudes als sondejos 400 i 700, així com la documentació del seu estat de conservació, potència i tècnica constructiva per estimar si les restes es podien comptabilitzar amb el nou projecte d'intervenció arquitectònica del solar.

D'altra banda, la possible localització d'aquestes estructures dins d'aquest sondeig podria permetre la ubicació exacta del vèrtex o angle capital del baluard que, segons la planimetria històrica, es situaria a la part central d'aquest pati.

L'execució d'aquest sondeig es realitzà el mes de juliol, moment en el qual el mercat encara estava en ple funcionament, fet que condicionà els treballs i els resultats obtinguts. Per aquest motiu, a més de la localització durant el procés d'excavació d'una estructura que no semblava que tingués relació amb el baluard però que ocupava la totalitat de la superfície del sondeig, es va decidir fer una ampliació d'aquest quan el mercat estigués desocupat. Aquesta ampliació, efectuada finalment el mes de desembre, consistí en l'obertura d'una sèrie de rases també amb l'objectiu de localitzar i resseguir el traçat de la cara nord del baluard fins al seu vèrtex.

Així doncs, s'excavà una nova rasa al sector nord del pati, entre el primer sondeig i el mur de façana de la nau est del mercat. Aquesta, amb una

orientació est-oest, feia una llargada de 6,76 m, una amplada de 1,15 m i una fondària màxima de 2,23 m (a una cota inferior de 10,85 m s.n.m.).

En aquest punt es localitzà un mur amb una orientació i dimensions que no corresponien amb la cara del baluard. Per tant, es va decidir resseguir-lo per tal de descartar o comprovar la seva relació amb l'estructura defensiva. Aquesta ampliació en forma de rasa, amb una orientació nord-est/sud-oest, es va fer en dos trams a causa de la presència d'un col·lector d'aigües residuals situat a la part central del pati (aquest, que procedeix de l'interior del mercat, es dirigeix als magatzems adossats a la façana exterior del pati): el primer tenia una longitud d' 11,16 m, una amplada de 1,2 m i una fondària d'1,20 m (a una cota inferior de 11,90 m s.n.m.); el segon, feia 2 m de longitud, 1,66 m d'amplada i 1,20 m de fondària (a una cota inferior de 11,91 m s.n.m.).

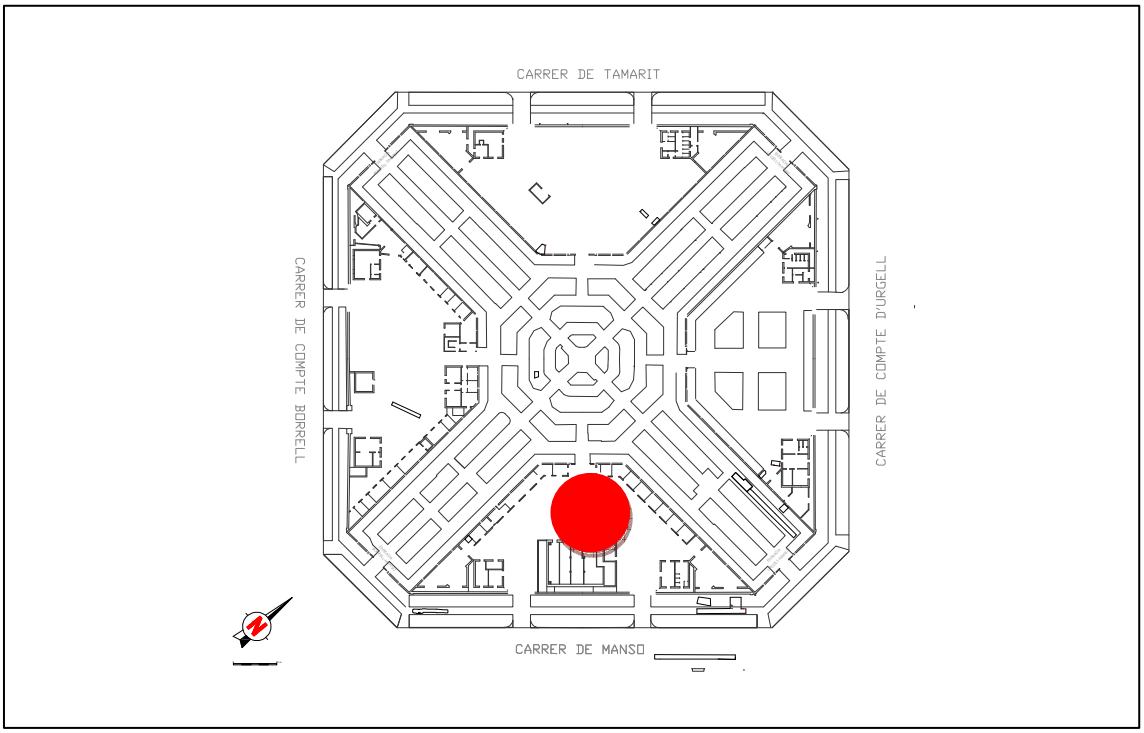

Fig. 33. Situació del sondeig 1500.

Finalment, amb aquesta ampliació es va comprovar que el mur no pertanyia al baluard, de fet corresponia al límit o marge exterior de l'antic camí o carretera de Madrid, construït a mitjan segle XIX. Per aquest motiu es va decidir tornar a

l'extrem nord d'aquesta rasa per aprofundir-hi més, per tal de localitzar-ne el baluard i/o el nivell d'enderroc abocat a l'interior del fossat. Un cop confirmat que efectivament el mur del carrer es sobreposava a la cara de l'estructura defensiva, s'efectuà una ampliació del sondeig en direcció sud per resseguir-la fins arribar a la seva punta o vèrtex. Com en el cas anterior, també es va realitzar en dos trams a causa de la presència del col·lector a la zona central del pati: el primer, que travessava al sondeig original, mesurava 12,71 m de longitud, entre 1,15 i 1,80 m d'amplada i una fondària màxima de 2,50 m (a una cota inferior de 10,72 m s.n.m.), i el segon feia 9,87 m de longitud, 1,45 m d'amplada i 3 m de fondària (a una cota inferior de 10,20 m s.n.m.).

Seqüència estratigràfica

L'evidència més antiga documentada al sondeig fou l'estructura UE: 1521 que s'interpreta com la cara nord del baluard de Sant Antoni. Es tracta d'un mur atalussat que, amb una orientació en sentit nord-sud, presentava un parament de maçoneria de pedra de Montjuïc format per fileres de carreus o blocs rectangulars ben escairats de grans dimensions. A l'interior del mur hi havia un rebliment compost de pedres irregulars de petites i mitjanes dimensions lligades amb morter de calç i sorra de color blanc. El nivell d'arrasament de l'estructura es situava a una cota que oscil·lava entre els 11,45 m s.n.m. al sector sud i els 11,65 al nord.

A la banda oriental del mur, encara que només se'n documentà en un petit tram de l'extrem nord, apareix el terraplè o farciment de terra que, format d'argiles de color vermell compactades amb nòduls de calç, presentava una composició molt semblant al terreny geològic o "torturà" (UE: 1522).

D'altra banda, a l'extrem sud d'aquesta estructura, i a uns 16 metres de distància del mur de façana de la nau sud del mercat, es situava la màxima projecció exterior del baluard. Aquest vèrtex o angle capital, documentat a una cota de 11,45 m s.n.m., presentava una planta arrodonida amb un angle d'uns 68º.

Fig. 34. Vista general de la cara nord del baluard (UE: 1521) i del seu vèrtex o angle capital.

En aquest punt es pot deduir l'arrencament de la cara sud del baluard que, amb una orientació oest-est, es perllongaria fora dels límits del mercat en direcció a la part central del carrer de Manso, trobant-se afectada considerablement pel soterrani dels magatzems localitzats al costat del mur de façana del pati.

A partir de la segona meitat del segle XIX, el baluard i les estructures que formaven part del sistema defensiu foren enderrocats o escapçats. Aquest procés es constata per la presència del nivell de destrucció UE: 1514. La runa es va anar abocant des de la part més elevada del baluard cap al fons del fossat, fet que explicaria la seva proximitat a l'escarpa i el fort pendent que presenta. Documentat a una cota inicial que oscil·lava entre els 10,20 i 10,85 m s.n.m., estava compost integrament per fragments o peces senceres de

carreus, blocs de pedres de mitjanes i grans dimensions, materials constructius i morter.

Aquest nivell es va cobrir mitjançant una sèrie d'anivellacions que colgaven tan les restes del baluard com l'espai que ocupava el fossat. En primer lloc, trobem un estrat compost de material constructiu, com maons, rajoles i morter de color blanc (UE: 1512), que cobreix parcialment el vèrtex del baluard i s'estén fora dels seus límits (fossat). D'altra banda, a l'extrem nord, s'excavà un estrat molt potent de matriu sorrenca compost d'argiles de color marró amb alguns blocs de pedres de mitjanes dimensions (UE: 1513), que es trobava cobert per una capa de llims de color beix (UE: 1511).

Posteriorment, a una fondària d'un metre respecte al nivell actual de circulació i damunt les anivellacions i les restes del baluard, aparegueren un seguit d'estructures relacionades amb l'antic camí o carretera de Madrid, construït a mitjan segle XIX.

La construcció d'aquest camí també va implicar l'obertura d'una sèrie de retalls o trinxeres d'espoli a la cara nord del baluard. En primer lloc, al sector nord, trobem dues grans fosses que afecten considerablement l'estructura anterior (UE: 1515 i 1517). Aquests es trobaven reomplerts amb uns sediments heterogenis formats d'argiles compactes de tonalitat marronosa (UE: 1516 i 1518 respectivament). En segon lloc, abans d'arribar al vèrtex del baluard, es documenta un nou retall que podria correspondre a una cuneta lateral (UE: 1519). En aquest cas, el rebliment s'assembla més al terraplè documentat a l'interior de la cara del baluard (UE: 1520).

La carretera es troba delimitada per dos murs o marges: en primer lloc, al nord, trobem un mur orientat en sentit nord-est/sud-oest, que estava obrat amb pedres irregulars sense escairar lligades amb morter sorrenc de calç (UE: 1506). Tenia una longitud total de 17,54 m, una amplada d'uns 0,40 m i una alçada que oscil·lava entre 0,40 i 0,70 m. Cal dir que aquesta estructura es

documenta en dos trams, ja que es trobava afectat per un col·lector d'aigües residuals del mercat que es situa a la part central del pati. Al segon tram, localitzat al sector oest del pati, el mur s'acaba i, a una cota de 11,98 m s.n.m., apareix a la part terminal una possible fita del camí, en forma de bloc de pedra treballada amb els angles arrodonits (UE: 1523), de la qual no s'ha pogut documentar cap inscripció.

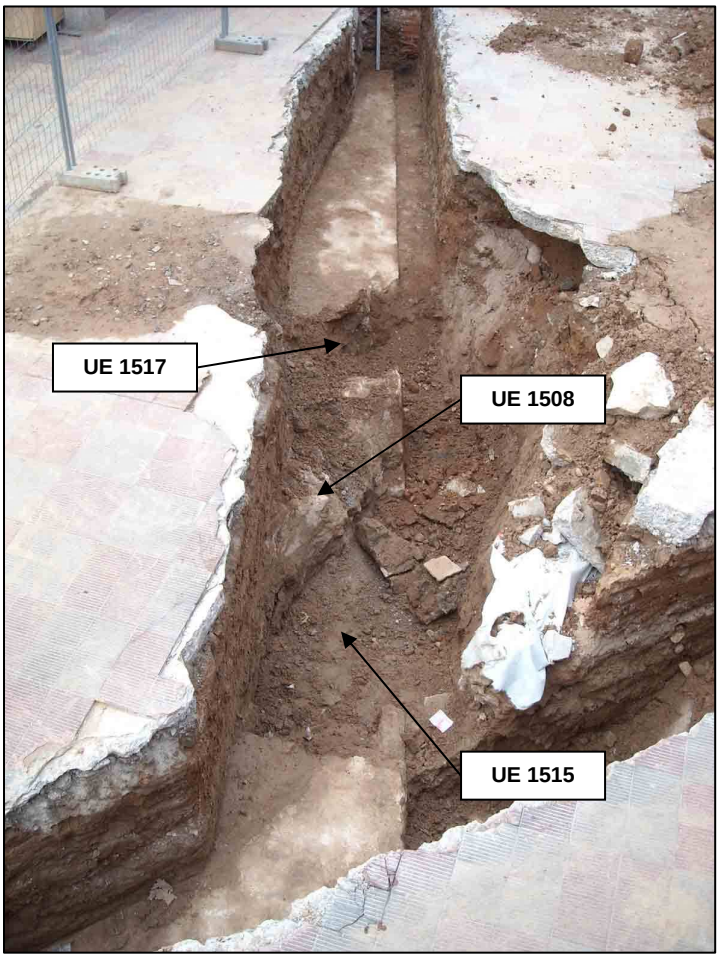

Fig. 36. Vista general de la cara nord del baluard i els retalls o trinxeres d'espoli (UE: 1515 i 1517)

En segon lloc, paral·lel al mur nord, a una distància d'uns 9 m i a pocs metres del vèrtex del baluard, trobem el límit o marge sud. Aquest, que presentava la mateixa orientació, es caracteritza per una construcció realitzada amb blocs de pedres de diverses dimensions, algunes d'elles ben escairades, lligades amb

morter de color blanc, amb una longitud de 2,60 m, una amplada de 0,40 m i una alçada excavada de 0,61 m (UE: 1507).

A l'interior d'aquesta via de comunicació, també paral·lel al límit nord i a 1,50 m de distància d'aquest, es situa la vorada de la vorera (UE: 1508). Es tracta d'una estructura de la qual s'ha documentat una longitud de 3,67 m, una amplada de 0,25 i una alçada de 0,50 m. No presenta cap tipus de tractament, només un parament format per dues fileres de carreus o blocs rectangulars de grans dimensions (1,54 m de llarg per 0,23 m d'amplada) ben escairats de pedra de Montjuïc.

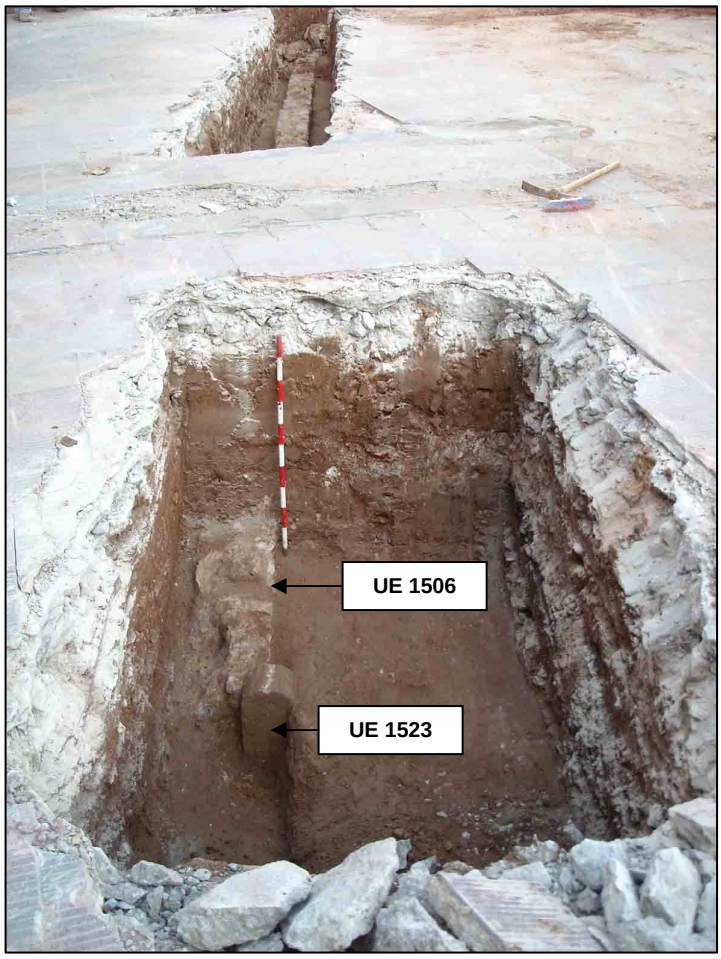

Fig. 36. Vista general del mur nord del camí (UE: 1506) i de la fita (UE: 1523).

El paviment de la vorera (UE: 1510) està compost per un nivell de terra i morter de color grisenc molt compactat. En canvi, el del camí, que en el seu pas per

damunt del baluard es recolza directament a aquest, és una capa d'un 0,50 m de potència formada de blocs de pedres de pedrera irregulars de petites dimensions (UE: 1509).

Finalment, la construcció del mercat durant l'últim quart del segle XIX implicà l'amortització o colgament del camí o carretera, així com també de les restes del baluard que encara eren visibles. Cal dir que sobre el paviment del carrer aparegué un nivell de llims de formació natural de textura compacta i color grisenc (UE: 1505). La composició d'aquest estrat podria indicar que aquesta via es trobava en desús en el moment que es decidí la construcció del mercat.

Així doncs, en primer lloc es va realitzar l'escapçament de les estructures, com es constata amb el nivell de runa UE: 1504 procedent del mur UE: 1506. Finalment, trobem un nivell potent d'argiles amb pedres irregulars i morter de calç (UE: 1503) que anivellaria tota aquesta zona per facilitar la construcció del mercat. Aquest estrat fou cobert per una capa de formigó de 0,20 m de gruix de mitjana (UE: 1502), damunt la qual es dipositá l'actual paviment de rajoles del pati (UE: 1501).

Evolució cronològica

Primera fase constructiva: Baluard de Sant Antoni (s. XVII)

Aquest moment o fase constructiva queda representada pel tram de l'escarpa o mur exterior atalussat de la cara nord del baluard, el seu vèrtex o angle capital i l'arrencament de la cara sud (UE: 1521). La construcció, orientada en sentit nord-sud, es caracteritza per un parament format de carreus amb un farciment compost pedres irregulars lligades amb morter de calç i sorra de color blanc i, finalment, un terraplè o farciment de terra compost d'argiles vermelles molt compactades amb nòduls de calç (UE: 1522).

Segona fase: camí o carretera de Madrid (mitjan segle XIX)

La construcció d'aquesta via de comunicació implicà la demolició i espoliació parcial de les estructures que formaven el baluard de Sant Antoni. Una vegada foren retirades les runes generades en aquestes tasques de destrucció (UE: 1514 i 1512), foren cobertes per una capa d'argiles (UE: 1513) i llims (UE: 1511) per anivellar tot aquest sector, per a continuació construir els murs que delimitaven el camí, així com els paviments. Aquest, delimitat per dos murs paral·lels orientats en sentit nord-est/sud-est (UE: 1506 i 1507), a més de la via principal (UE: 1509), també tenia una vorera ben construïda (UE: 1508) i pavimentada (UE: 1510), que com a mínim es perllongaria fins a la fita situada a l'extrem nord-oest del sondeig (UE: 1523).

Tercera fase: Mercat de Sant Antoni (1872-1882)

Finalment, la construcció del mercat implicà l'escapçament i amortització de les estructures del baluard que encara es conservaven i, d'altra banda, del camí o carretera de Madrid que, probablement, ja es trobava en desús (UE: 1505). La runa generada en aquest procés (UE: 1504) es va abocar a l'exterior del mur o límit nord i, posteriorment, tot fou cobert per una potent capa d'argiles (UE: 1503) per anivellar tot aquets sectors, per a continuació construir el mercat. Finalment, trobem el paviment de rajoles UE: 1501 del pati i la seva preparació UE: 1502.

5.12. CATES SERVEIS

L'objectiu de l'execució d'aquestes cates era principalment la localització de determinats serveis o instal·lacions de cara a la redacció del projecte de remodelació del mercat. Aquestes es situen a l'exterior de l'edifici del mercat, concretament a la vorera del carrer del Comte d'Urgell. A nivell arqueològic no s'ha obtingut cap tipus d'informació degut a les fondàries assolides.

La primera d'elles, es situa molt a prop de l'entrada a la nau nord del mercat. Presentava una orientació nord-est/sud-oest, creuant transversalment la vorera, tenia una longitud de 5,76 m, una amplada de 0,70 m i una fondària màxima de 0,90 m. Sota el paviment i la seva preparació aparegué un nivell de sauló que cobria els serveis (electricitat, aigua sanitària, clavegueram, xarxa telefònica i xarxa de senyals de tràfic).

Fig. 37. Vista general de la primera cata

La segona, situada a pocs metres de distància de l'entrada de la nau est del mercat, presentava la mateixa orientació. Feia 7,70 m de longitud, 0,70 m d'amplada i 0,80 m de fondària màxima. En aquest sondeig també aparegué diversos serveis que es trobaven coberts per una capa de sauló o argiles de color marró (electricitat, aigua sanitària, xarxa telefònica i el mur pantalla del pàrking).

Fig. 38. Vista general de la segona cata

5.13. SONDEJOS GEOTÈCNICS

Com ja s'ha comentat anteriorment, en aquesta intervenció també s'ha realitzat un control i seguiment dels sondejos geotècnics efectuats al solar del mercat per l'empresa Bosch & Vetanyol Geo-Serveis. Els sondejos formen part del projecte constructiu de la reforma del Mercat de Sant Antoni, i tenen com objectiu principal la recopilació de dades per fer la modelització geotècnica del subsòl, així com per plantejar i dissenyar tant els elements de fonamentació com de contenció de terres.

Els sondejos geotècnics, a nivell arqueològic, ens proporcionen informació d'interès general, en el nostre cas la més rellevant és determinar la potència o fondària del rebliment o nivells antròpics de l'interior del fossat. Però també ens ofereixen altres dades com la composició dels nivells, la presència de materials i/o estructures arqueològiques en el subsòl o la cota on apareix el terreny geològic i la seva composició.

En total s'han perforat 4 sondejos, a rotació amb extracció de mostra continua, d'aproximadament 60 m de fondària. Com el mercat es trobava en ple funcionament en el moment que s'havien de fer i la maquinària per perforar era força voluminosa, aquests s'efectuaren als patis de l'edificació:

-S-1: localitzat al pati de Borrell, a tocar del mur de façana del mercat. Aquest sector restaria fora del fossat i del sistema defensiu exterior del baluard.

-S-2: efectuat al pati de Tamarit, just on es trobava el sondeig 1200. En aquest cas, el sondeig es realitzà molt a prop del camí cobert.

-S-3: situat al pati d'Urgell, al costat de les oficines de direcció de mercat i damunt del sondeig 600. Aquest s'efectuà a l'interior del fossat i al costat de l'escarpa de la cara nord del baluard.

-S-4: sondeig situat al pati de Manso, al costat del sondeig 900. Aquest es situaria a l'interior del fossat.

Pel que fa als treballs realitzats, en primer lloc, es va controlar l'obertura de les cates manuals prèvies a la perforació de cada sondeig, efectuades per tal de comprovar i garantir la no afectació de serveis soterrats. En tots els casos tan sols es va rebaixar l'espai que ocupa una petita arqueta d'una fondària d'un màxim de 0,50 m aproximadament. L'estratigrafia documentada correspon a nivells de rebliments moderns o relacionats amb la construcció del mercat.

En segon lloc, als sondejos geotècnics es detectà una seqüència estratigràfica on destaca una capa de rebliment antròpic i sediments de riera fins a una fondària de 5 o 8,4 m, depenen del sondeig. A partir d'aquest punt apareix el sediment quaternari compost per capes d'argiles vermelles i llims de color marró clar que es van alternant.

En el cas del S-3, que es situaria a l'interior del fossat del baluard i molt a prop de l'escarpa, es detecta un nivell de rebliment d'uns 7 m de fondària. Aquest es troba compost per argiles, llims, blocs de gres de Montjuïc, sorres i graves. En canvi, al S-1, situat a l'exterior del fossat i del sistema defensiu, el nivell de rebliment, compost de llims argilosos, sorres i gravetes, tant sols té una potència d'uns 2 m. Per sota d'aquests rebliments apareixen nivells de llims argilosos i sorrencs de color marró i sediments de sorres de les rieres de l'holocè.

6. CONCLUSIONS

Una vegada finalitzat el treball de camp i després d'haver descrit els treballs realitzats, passem a exposar un seguit de valoracions finals entorn a les característiques de les restes arqueològiques i arquitectòniques localitzades als sondejos efectuats al solar del Mercat de Sant Antoni.

A nivell general, tot i l'obvietat del fet, cal remarcar que com a conseqüència de les característiques pròpies de la intervenció, bàsicament l'excavació de cates o sondejos de reduïdes dimensions i quan encara el mercat es trobava en ple funcionament, resulta complicada la tasca d'aconseguir una visió en conjunt o global de les restes documentades, ja que només disposem de dades fragmentades i disperses.

Tenint en compte aquests condicionants, pel que fa als objectius d'aquesta intervenció, en primer lloc, hem obtingut i ampliat una sèrie de dades d'interès arqueològic que fan referència a certs aspectes del baluard i el seu sistema defensiu com de tipus morfològic o de les tècniques constructives emprades, així com també el posterior procés de destrucció i la construcció del mercat. Finalment, també s'ha enregistrat el sistema de fonamentació del mercat per aportar noves dades als arquitectes que han de redactar el projecte de renovació de l'edifici.

Baluard de Sant Antoni

Les evidències d'ocupació més antigues documentades en aquesta intervenció es centren bàsicament en la construcció del baluard de Sant Antoni, així com la resta d'elements que configuren el sistema defensiu (el vall o fossat, contraescarpa, camí cobert i esplanada o glacis). El moment constructiu d'aquest es situa a mitjan segle XVII, i més concretament, segons la documentació històrica, l'any 1647.

En primer lloc, dels elements que integren el baluard, als sondejos 400, 700 i 1500, aparegué un tram del mur exterior de la cara nord i el vèrtex extrem del pentàgon, que es localitza a la meitat sud de l'actual pati de Manso. Aquest últim, amb un angle d'uns 68º, permet interpretar que la cara sud es perllongaria en sentit est-oest, per sota d'un edifici de magatzems situat al costat de la façana del pati i en direcció a la part central del carrer de Manso.

L'estructura mostra un parament força acurat amb carreuons de pedra de Montjuïc i un cos intern de pedra i morter de calç blanc de bona qualitat (UE 407, 712 i 1521). Amb una orientació en sentit nord-sud, apareix a una fondària respecte al nivell de circulació actual que oscil·la entre els 0,70-0,95 als sondejos 400 i 700 i, d'altra banda, 1,85 m al sondeig 1500.

Pel que fa a la seva potència, a l'actual intervenció s'ha pogut descobrir una alçada de la cara vista de l'escarpa d'aproximadament 2,33 metres[2]. En aquest sentit, segons els resultats del sondeig geotècnic realitzat a la campanya de l'any 2007 en el mur documentat al sondeig 400, aquest té una fondària total d'uns 8,5 m. Evidentment no es va poder diferenciar quants metres corresponien a cara vista i quants a fonaments.

Paral·lelament als sondejos arqueològics de la present intervenció, també se n'han efectuat quatre de geotècnics, un dels quals es situava dins del fossat i a pocs metres de distància de l'estructura o mur documentat al sondeig 700. Segons l'informe preliminar, s'ha enregistrat un rebliment heterogeni d'uns 7 m de potència respecte al nivell de circulació actual, que s'interpreta com el colgament i anivellació del fossat o vall. Per sota es localitzen nivells de formació natural compostos per sorres i graves que correspon als sediments de les rieres de l'Holocè que creuaven aquest sector de Ciutat Vella. Finalment, el terreny geològic o torturà apareix a 8,4 m.

[2] Per motius de seguretat i per la màquina retroexcavadora emprada no va ser possible continuar amb l'excavació d'aquest sondeig.

Tenint en compte aquestes dades i que les estructures escapçades del baluard es documenten de mitjana a un metre de fondària respecte del nivell de circulació actual, pensem que l'escarpa del límit de la cara nord del baluard podria conservar actualment un màxim de 6 m de cara vista i 2,5 m de fonaments. Evidentment aquesta hipòtesi s'haurà de contrastar amb nous sondejos o en el moment que es realitzi l'excavació en extensió del solar.

Cal dir que la cara sud, com ja hem comentat anteriorment, a més de situar-se a major fondària, uns 1,85 m respecte al nivell actual de circulació del pati, es trobaria parcialment afectada per la construcció del soterrani de l'edifici de magatzems, d'uns 3,50 m de profunditat. Per aquests motius aquest tram del baluard podria conservar uns 4 m de cara vista a la zona del vèrtex i, d'altra banda, uns 2,6 m a la zona afectada pel soterrani.

A més d'aquest mur, també s'ha documentat als sondejos 400, 800 i 1500 el terraplè que omplia les cares i flancs del baluard. Aquest estava compost per una capa d'argiles de color vermell molt compactes amb nòduls de calç, juntament amb un farciment d'estrats molt potents d'argiles i llims. El terraplè també es va localitzar a les rases 100, 300 i 500 realitzades l'any 2007, encara que correspondria al farciment del flanc sud. Mitjançant aquesta tècnica, un terraplè revestit amb un mur de pedra, era més eficient per a l'absorció de l'impacte dels projectils de canyó que no pas un mur construït integrament amb pedra.

El nivell d'arrasament o escapçament d'aquest terraplè, com succeeix amb la cara, no es el mateix en tots els punts on s'ha pogut documentar. Així, a l'interior del mercat aparegué a una cota que oscil·lava entre els 12,43 i 12,69 m s.n.m.; a les rases localitzades a l'exterior[3] oscil·lava entre els 11,80 i 11,91 m s.n.m. i, finalment, als sondejos 500 i 1500 l'estructura aflorava a una cota d'uns 11,60 m s.n.m.

[3] Els sondejos situats a l'exterior del mercat i al carrer de Manso s'efectuaren l'any 2007.

Pel que fa als elements que configuraven el sistema defensiu, en primer lloc, trobem el fossat o vall que es situaria entre l'escarpa i el camí cobert, aquest últim ja a la part exterior. A partir dels sondejos arqueològics tan sols s'ha pogut documentar alguns dels nivells que el rebleixen, però a partir de les dades obtingudes dels geotècnics, podem dir que aquest podria conservar una fondària màxima d'uns cinc o sis metres, que correspondrien als estrats de colmatació i anivellació. Per sota, apareixen nivells de formació natural, bàsicament sorra i graves, que indicarien que ens trobem davant el fons o nivell de circulació original del fossat.

En segon lloc, als sondejos 1200 i 1400 es van documentar possibles restes del glacis o esplanada, és a dir, del terreny en pendent que baixava des del camí cobert fins al camp. Aquestes evidències corresponen a una sèrie d'anivellacions de les quals destaca una capa d'argiles vermelles (UE: 1205 i 1407), molt semblant al terraplè documentat al interior de les cares o flancs del baluard, així com també un nivell amb gran quantitat de material de rebuig de terrissaire amb ceràmiques del segle XVII (UE: 1203).

En tercer lloc, encara que en aquesta intervenció no s'han documentat restes constructives corresponents a la contraescarpa o estacada, cal recordar que a la campanya de l'any 2007, a la rasa 200, sí que va aparèixer una estructura o mur sense fonaments fet de morter de calç i sorra de color blanquinós (UE 207). Interpretat con a possible contraescarpa, cal dir que per les dimensions de la rasa aquesta hipòtesis s'haurà de confirmar en el moment que el solar s'excavi en extensió.

Finalment, pel que fa a l'estat de conservació de les estructures documentades, les que es localitzen a l'exterior de l'edificació del mercat es troben molt malmeses i a una major fondària com a conseqüència de: la instal·lació de serveis, alguns d'ells encara en ple funcionament (col·lectors d'aigües residuals, cables, canonades d'aigua); el soterrani dels magatzems situats al pati de Manso o per la construcció de l'antiga carretera de Madrid. Aquests, a

més d'afectar la conservació tant de les estructures com dels estrats, en alguns casos no han permès continuar l'excavació dels nivells inferiors de forma manual o mecànica. En canvi, les restes aparegudes a l'interior del mercat mostren un bon estat de conservació, probablement per la menor quantitat de serveis i, d'altra banda, per localitzar-se a una cota superior en comparació a les documentades a l'exterior.

Cal destacar que les diferències de cotes es podrien explicar pel fet que per realitzar les fonamentacions del mercat només es varen excavar puntualment les trinxeres o rases constructives i, per tant, no va es va efectuar un rebaix del terreny o un escapçament més profund de les estructures. En canvi, la major fondària de les restes aparegudes al carrer o exterior del mercat es podria respondre a la construcció de la carretera de Madrid així com també d'instal·lació de serveis posteriors.

Quarter i carretera de Madrid

En un moment posterior, entre els anys quaranta i cinquanta del segle XIX, es constata una transformació de tot aquest espai. En primer lloc, es produeix el desmuntatge o demolició parcial del baluard, com es reflecteix al plànol de l'any 1857 i en els Quarterons de Garriga i Roca del 1858. En aquests documents es pot observar que en un primer moment tan sols es va enderrocar la meitat nord del baluard, obrint a la part central un nou camí o via de comunicació que, anomenat carretera de Madrid, suposava la prolongació del carrer de Sant Antoni Abat. A la zona sud del baluard, que es manté com a quarter, es construirien noves compartimentacions o edificacions de caire militar com per exemple: casernes per allotjar les tropes, pavellons pels oficials, cambra pel sergent, magatzems per municions i aprovisionament d'aliments.

En aquest sentit, al sondeig 100 de l'any 2007, aparegueren dos murs paral·lels entre ells (UE 115 i 116) que podrien correspondre a restes constructives dels

àmbits esmentats anteriorment, encara que no podem precisar si es tracta d'una obra pertanyent al projecte original o moment de construcció del baluard del segle XVII o bé si és un afegit posterior.

Pel que fa al camí o carretera de Madrid, documentat al sondeig 1500, s'ha pogut constatar que aquest es va construir just a sobre de les restes escapçades de la cara nord del baluard. Es tracta d'una via d'uns 9 m d'amplada que es trobava ben delimitada mitjançant dos murets (UE: 1506 i 1507) amb unes cunetes laterals. A l'interior, on hi havia una vorera (UE: 1508 i 1510), presentava un paviment format per una capa força potent de petits blocs de pedra de pedrera (UE: 1509).

Mercat de Sant Antoni

Finalment, abans d'iniciar-se les obres del mercat, s'acabaria d'enderrocar les restes del baluard i s'amortitzaria definitivament la carretera de Madrid. Una vegada foren retirades les runes generades en aquestes tasques de destrucció, les estructures restants foren cobertes per una potent capa de terra sorrenca argilosa de color vermellós que anivellaria tot aquest sector.

Com ja hem comentat anteriorment, el mercat, que es va construir entre els anys 1872 i 1882, es considera un clar exemple d'arquitectura de ferro de la segona meitat del segle XIX. L'edifici té forma de gran creu d'aspes de planta rectangular que formen quatre crugies que s'ajunten en una rotonda o cúpula central que, amb una planta octogonal, té una alçada de 28 metres.

El mercat es construí fora muralles, en una esplanada o emplaçament que presentava una inclinació o pendent d'oest a est. Per aquest motiu l'entrada al recinte situada a la crugia oest presenta una cota més elevada, uns 13,86 m s.n.m., que l'oposada o a l'est, situada a 12,89 m s.n.m.

Per salvar aquesta diferència d'alçades, l'accés de la porta est o dels carrers de Manso i Comte d'Urgell es realitza mitjançant un tram d'escata de tres graons, mentre que a l'oest es fa a peu pla. A més, a nivell de fonamentació, al sector oest aquesta apareix o es documenta a una fondària d'entre 0,30 i 0,40 m respecte al nivell de circulació actual; en canvi al sector est es localitza a tan sols 0,15 m de fondària.

Pel que fa als murs de fonamentació de l'edifici, s'observa que el perímetre de la creu del mercat presenta un fonament lineal de gran potència, més de 2,90 m de fondària, obrat amb blocs de pedres irregulars de mitjanes i grans dimensions lligats amb morter de calç. Aquest mur de fonamentació o banqueta sobresurt entre 10 i 20 cm respecte el pla de façana tan exterior com interior.

Els pilars de ferro es situen en tot el perímetre, amb una separació entre ells d'aproximadament 4,38 m. Tenien com a funció principal sustentar la coberta, però també feien de baixant de desguàs de l'aigua de pluja procedent de la teulada. Els pilars, de forma quadrada o angular, anaven soldats sobre una pletina metàl·lica ancorada sobre un basament de pedra de 0,80 m de longitud i uns 0,70 m d'alçada, que es trobava encastat o riostrat pel mur de fonamentació del mercat.

Finalment, a la cata realitzada en un dels pilars de la cúpula central, s'observà que aquest era de majors dimensions i de secció circular. El pilar es recolzava sobre un basament o peu de ceràmica que alhora es situava sobre un altre de pedra. Com en el cas dels pilars perimetrals, sembla que aquest també realitzaria funcions de baixant de desguàs.

7. BIBLIOGRAFIA.

-A.A.V.V. (1991): *Història de Barcelona*. Vol. II, Enciclopèdia Catalana.

-A.A.V.V. (1999): *La Barcelona Gòtica*. Catàleg de l'exposició. MHCB, Barcelona

-BACARIA I MARTRÚS, A. (1994): *Informe del seguiment arqueològic a la plaça Universitat de Barcelona*. MHCB, Servei d'Arqueologia. Inèdit.

-BANKS, P.H. (1991): "L'estructura urbana de Barcelona, 714-1300". *Història de Barcelona. La formació de la Barcelona medieval*, vol. 2, pàg. 25-71 (1991).

-CORTADA COLOMER, LL. (1998): *Estructures territorials, urbanisme i arquitectura poliorcètics a la Catalunya preindustrial.* Vol. I, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona

-CUBELLES, A. PUIG, F. (2004): "Les fortificacions de Barcelona" dins de *Abajo las Murallas!!!. 150 any de l'enderroc de les muralles de Barcelona.* Catàleg de l'exposició. MHCB, Barcelona.

-DÍAZ CAPMANY, C. (2004): *La fortificación abaluartada. Una arquitectura militar y política*. Ministerio de Defensa, Madrid.

-DURAN i SANPERE, A. (1975): *Barcelona i la seva historia. La formació d'una gran ciutat*. Vol. I, Barcelona.

-GALERA, M. ROCA, F. TARRAGÓ, S. (1982): *Atles de Barcelona. Segle XVI-XX.* Col·legi oficial d'Arquitectes de Catalunya, Barcelona.

-GARCIA ESPUCHE, A; GUARDIA BASSOLS, M. (1986): *Espai i societat a la Barcelona pre-industrial.* Curs d'Història de Catalunya, 9, Ajuntament de Barcelona, Barcelona

-GRANADOS, J.O. (1990): "La colònia Barcino. Origen i estructura d'una colònia augustea". *Actes del II Congrés d'Història del Pla de Barcelona*, vol. 2, pàg. 59-95 (1990).

-HARRIS, E.C. (1991): *Principios de estratigrafía arqueológica.* Barcelona.

-HERNÀNDEZ CARDONA, F. X. (2003): *Història militar de Catalunya*. Vol. III. Barcelona.

-HUERTAS, J. i RODRÍGUEZ, M. (2000): "Muralla medieval de Barcelona: darreres intervencions arqueològiques", a *Ier Congrés d'arqueologia medieval i moderna a Catalunya*.

-MIRÓ I ALAIX, N. (1999): *Memòria de la intervenció arqueològica duta a terme a la ronda Sant Antoni 32-34 de Barcelona*. Arxiu Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. Àrea de Coneixement i Recerca.

-MORENO, I. i SUAU, L. (2001): *Memòria del seguiment arqueològic efectuat al carrer St. Pau, ronda St. Pau*. Arxiu Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. Àrea de Coneixement i Recerca.

-MUÑOZ CORBALÁN, J.M. coord. (2004): *L'Acadèmia de Matemàtiques de Barcelona. El llegat dels enginyers militars*. Secretaria General Técnica del Ministerio de Defensa. Barcelona.

-VENTAYOL, A.; PALAU, J. I ROCA, A. (2002): "El contexto Geotérmico de la Ciudad de Barcelona". *Ingeniería del Terreno. Ingeoter*, 1. U.D. Proyectos. E.T.S.I. Minas U.P.M. Madrid.

ARXIUS

-Arxiu històric de la Ciutat de Barcelona.

-Arxiu històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.

-Arxiu del Servei d'Arqueologia Urbana del Museu d'Història de Barcelona.

Annex 1. Planimetria

Inventari planimetria

01. Planta de la situació de la intervenció en el parcel·lari de Barcelona. E 1/5000. DIN A4. Imatge extreta de la pàgina web de l'Ajuntament de Barcelona.

02. Plànol de Barcelona i situació del baluard de Sant Antoni. 1690-1695. s/e. DIN A4. "*Barcelone, ville et por fameux d'Espagne. Capitale de la Principauté de Catalogne...*", a GALERA, M.(1982) p. 59.

03. Plànol de Barcelona i situació del baluard de Sant Antoni. 1802-1803. s/e. DIN A4. "*Plano de la ciudad y del puerto de Barcelona*", a GALERA, M.(1982) p. 267.

04. Planta del baluard de Sant Antoni. 1768. s/e. DIN A3.
"*Porción de plano de la plaza de Barcelona para conocimiento de la posición de los huertos que se proponen para jardin botánico*", 19 de juny de 1768. Font: Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona.

05. Planta del baluard de Sant Antoni. 1857. s/e. DIN A3.
"*Plano de las defensas que se han hecho en el antiguo baluarte de San Antonio con acuartelamiento para 130 hombres de infanteria y pabellones para oficiales*", 12 de juny de 1857. Font: Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.

06. Plànol del baluard de Sant Antoni als Quarterons de Garriga i Roca. 1858. s/e. DIN A3. Font: Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona.

07. Planta del baluard de Sant Antoni sense data. s/e. DIN A3. Font: Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.

08. Secció del baluard de Sant Antoni sense data. s/e. DIN A3. Font: Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.

09. Planta amb la situació dels sondejos. E 1/500. DIN A2.

10. Planta amb la restitució hipotètica del baluard. E1/500. DINA A3.

11. Planta general del sondeig 400. E1/20. DIN A3.

12. Secció A-A' del sondeig 400. E1/20. DIN A3.

13. Planta general i secció C-C' del sondeig 600 (CA2). E1/20. DIN A3.

14. Planta general i secció D-D' del sondeig 700 (CF3). E1/20. DIN A3.

15. Planta general i secció E-E' del sondeig 800 (CF2). E1/20. DIN A3.

16. Planta general i secció F-F' del sondeig 900 (CF7). E1/20. DIN A3.

17. Planta general i secció G-G' del sondeig 1000 (CF5). E1/20. DIN A3.

18. Planta general dels sondejos 1100 (CF4) i 1200 (CA3). E1/20. DIN A3.

19. Seccions H-H' i I-I' dels sondejos 1100 (CF4) i 1200 (CA3). E1/20. DIN A3.

20. Planta general i secció J-J' de sondeig 1300 (CF8). E1/20. DIN A3.

21. Planta general i secció K-K' de sondeig 1400 (CA4). E1/50. DIN A3.

22. Planta general del sondeig 1500 (CA1). E1/50. DIN A2.

23. Secció B-B' del sondeig 1500 (CA1). E1/20. DIN A3.

24. Seccions L-L' i B-B' del sondeig 1500. E1/50. DIN A3.

25. Planta situació sondejos geotècnics. E1/500. DIN A3.

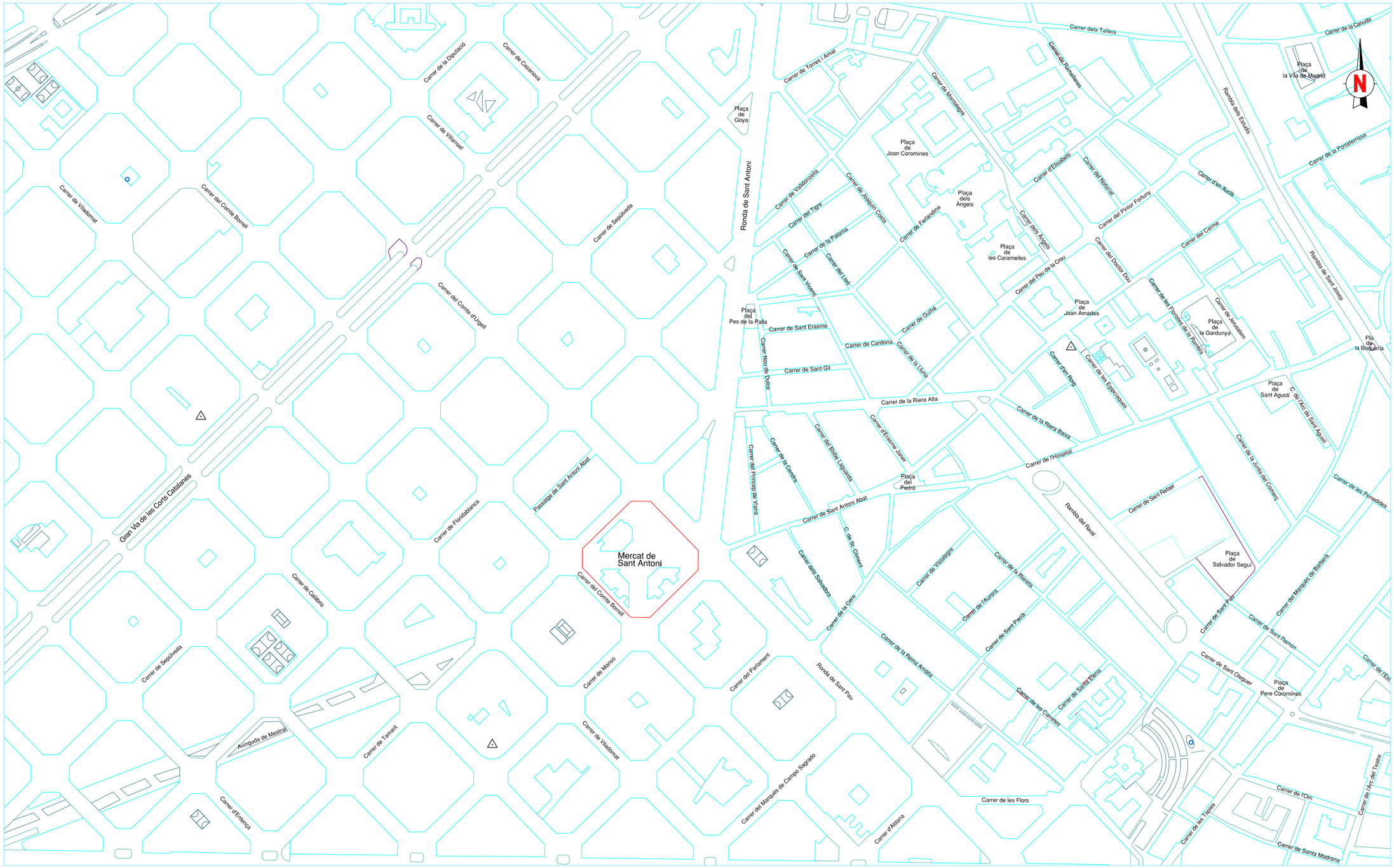

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta situació intervenció	01
		DIN A3 **Escala:** 1:5000	0 250	**Data:** Desembre 2009	

BARCELONNE
Ville et port fameux d'Espagne Capitale de la principauté de Catalogne Située sur la Mer Mediterranée a 40. degrez 40. minutes de Latitude et à 22. degrez 38. minutes de Longitude.

CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	**INTERVENCIÓ**	**NOM DEL PLÀNOL**	**Núm.**
	C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Plànol Barcelona 1690-1695	02
DIN A4 **Escala:** s/e		**Data:** Desembre 2009	

CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	**INTERVENCIÓ**	**NOM DEL PLÀNOL**	**Núm.**
	C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Plànol Barcelona 1802-1803	03
DIN A4 **Escala:** s/e		**Data:** Desembre 2009	

Archivo general de Simancas
Secretaria de Guerra Leg° 3323

Porcion de Plano de la Plaza de Barcelona para conocimiento de la posicion de los Huertos que se proponen para Jardin Botanico.

Explicacion.

A.... Baluarte y Puerta de S.ⁿ Antonio.
B.... Calle de este nombre.
C.... La del Hospital.
D.... La del Carmen.
E.... Hospital General.
F.... Huerto propuesto por el vise presidente cuio terreno es arido y no se riega el todo de èl.
G.... El que parece sera mas combeniente por su buen terreno, estar en Calle principal, y no lejos del Hospital.

Barcelona 19 de Junio de 1768.

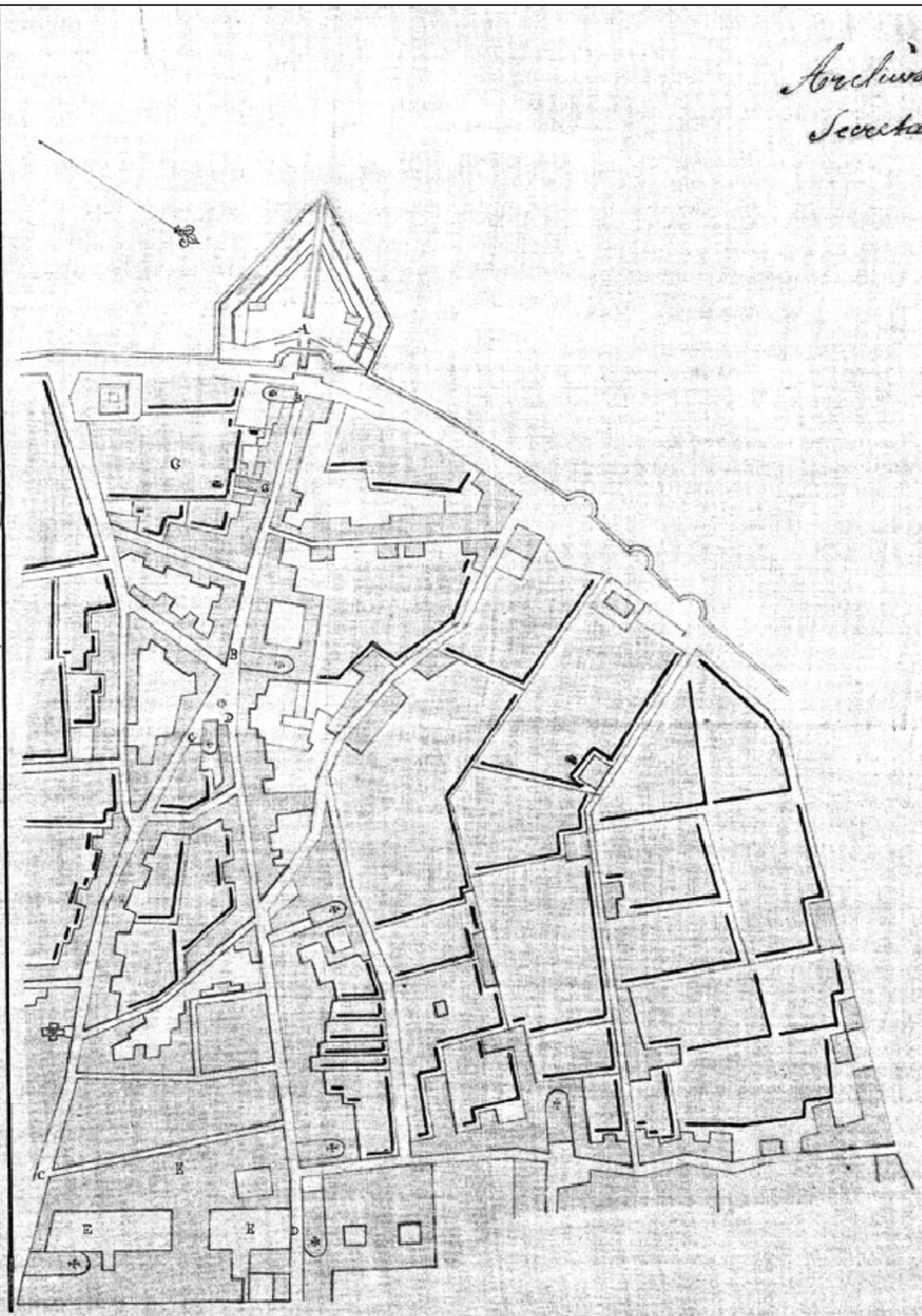

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta del baluard de Sant Antoni. 1768	04
		DIN A3 Escala: s/e		Data: Desembre 2009	

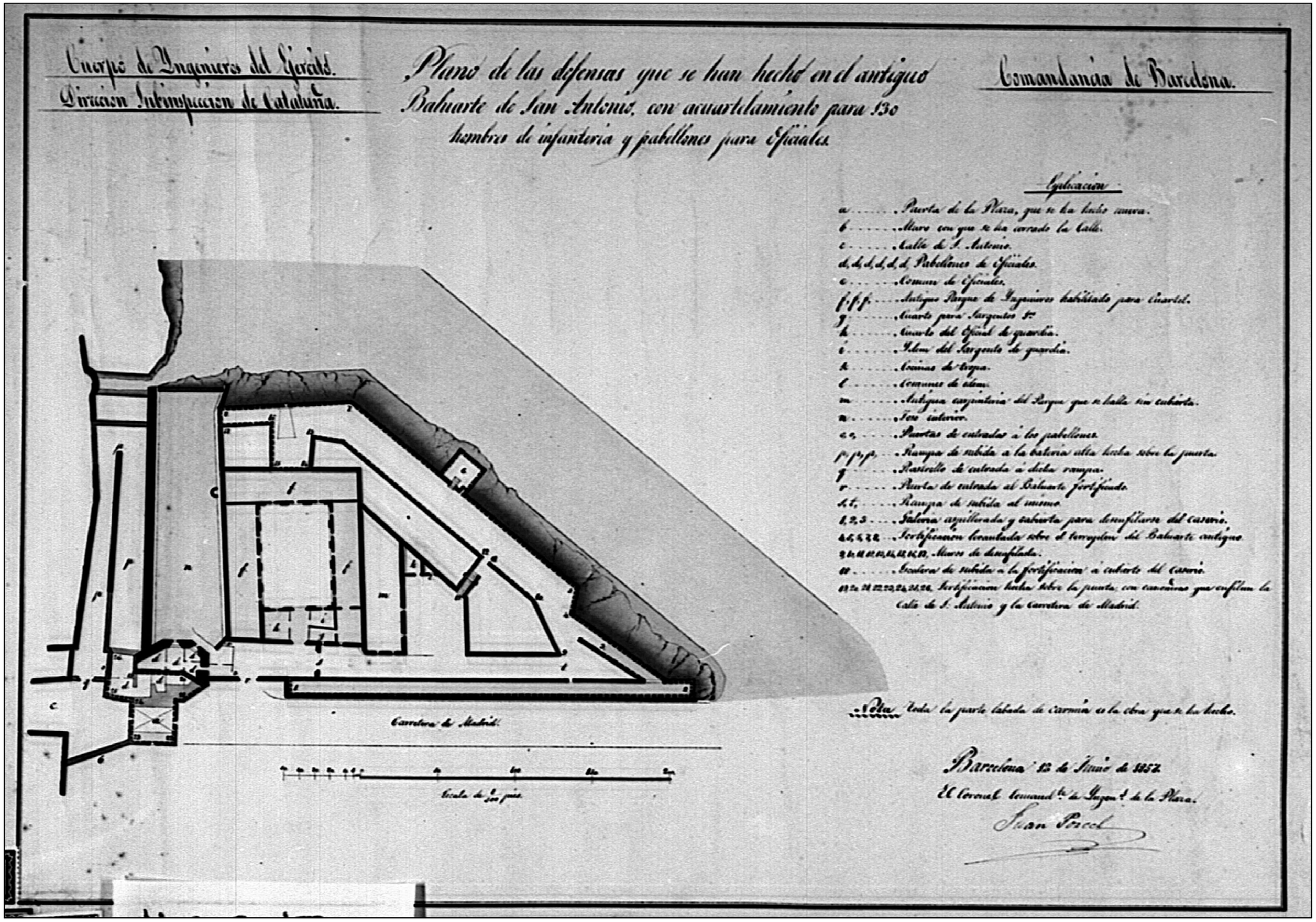

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta del baluard de Sant Antoni. 1857	05
		DIN A3	Escala: s/e	Data: Desembre 2009	

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta del baluard segons els Quarterons de Garriga i Roca. 1858	06
		DIN A3 **Escala:** s/e		**Data:** Desembre 2009	

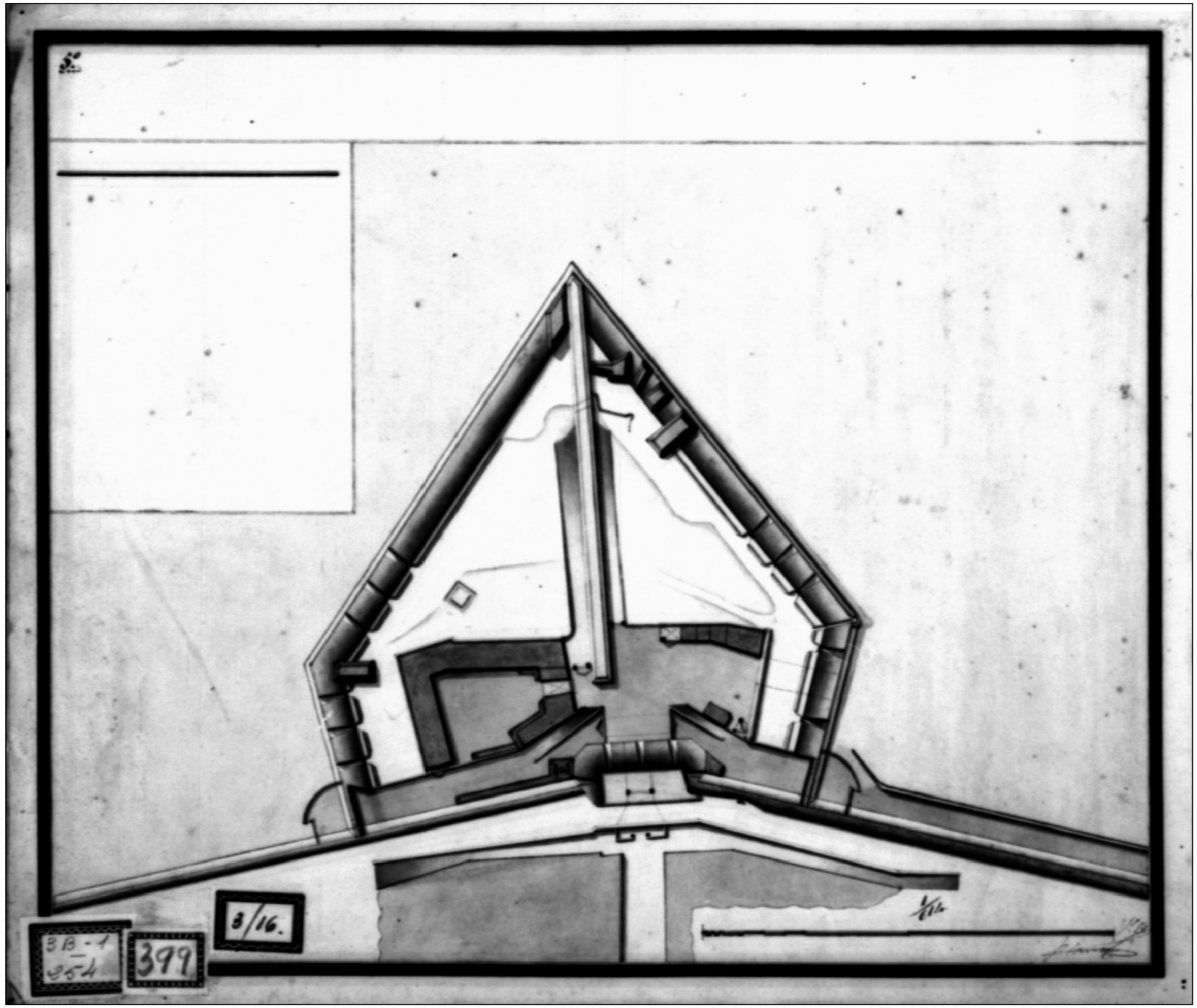

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta del baluard de Sant Antoni. Sense data	07
		DIN A3	Escala: s/e	Data: Desembre 2009	

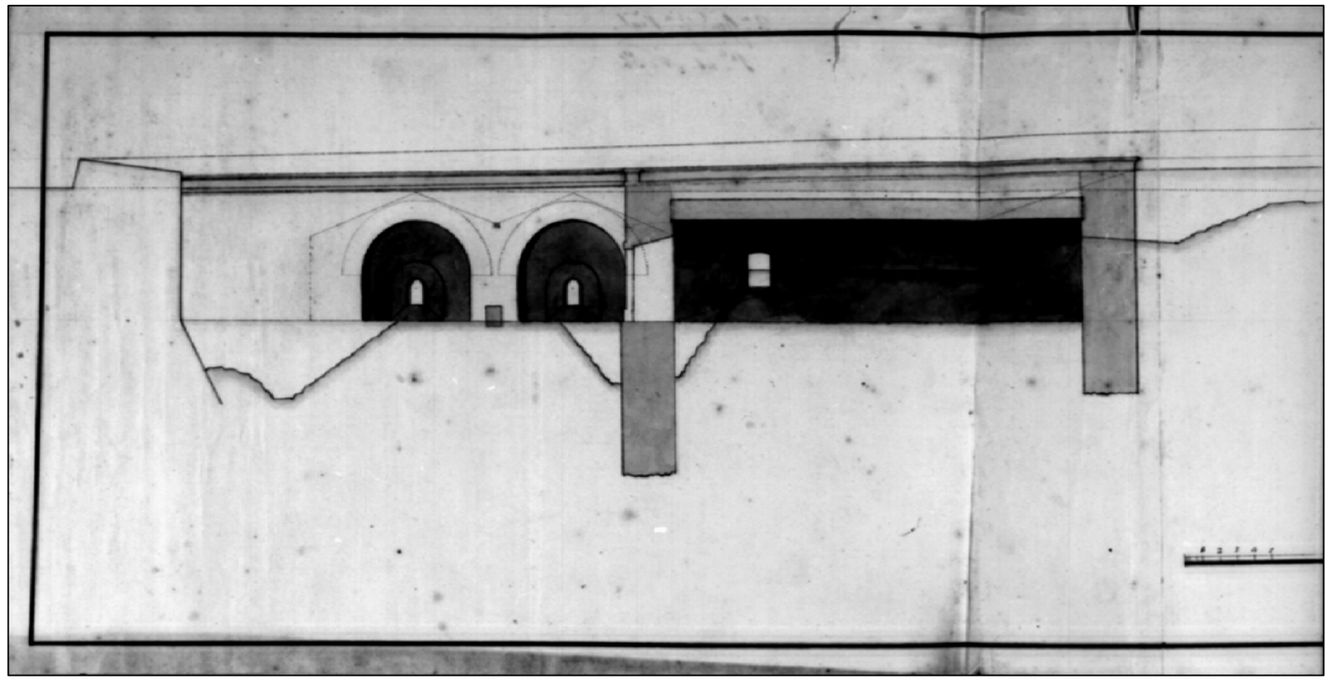

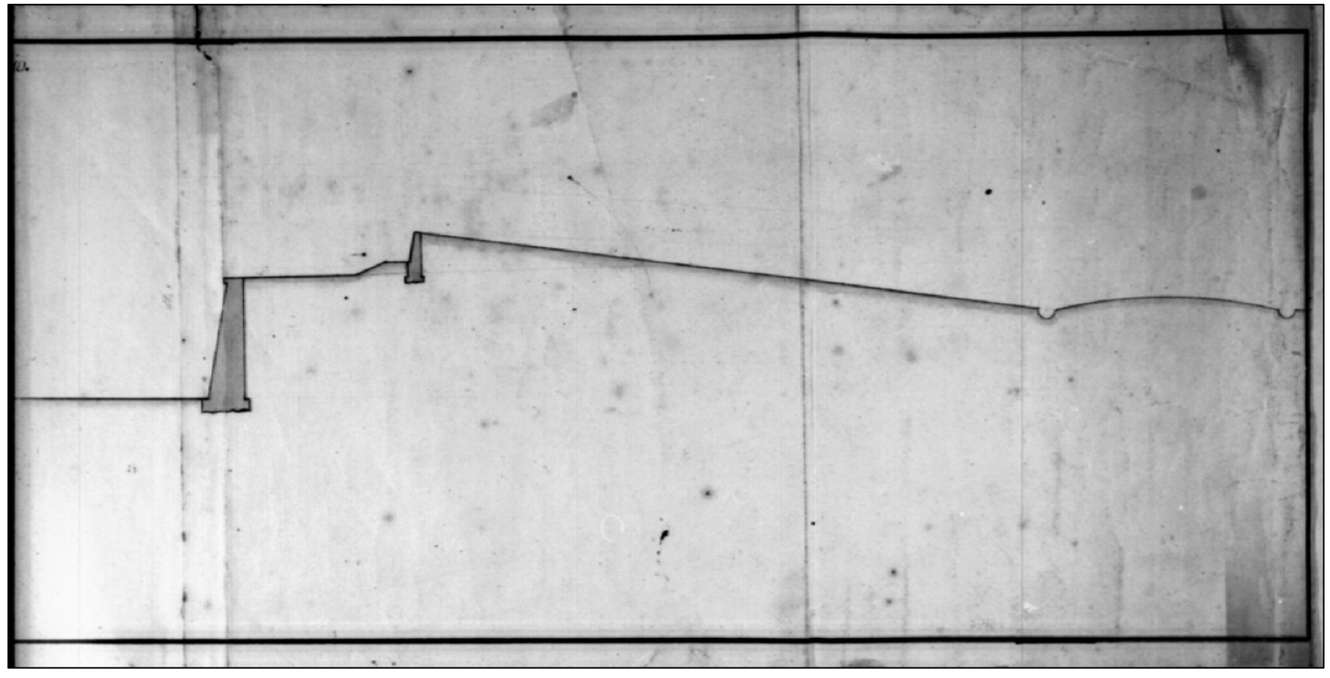

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Secció del baluard de Sant Antoni. Sense data	08
		DIN A3	**Escala:** s/e	**Data:** Desembre 2009	

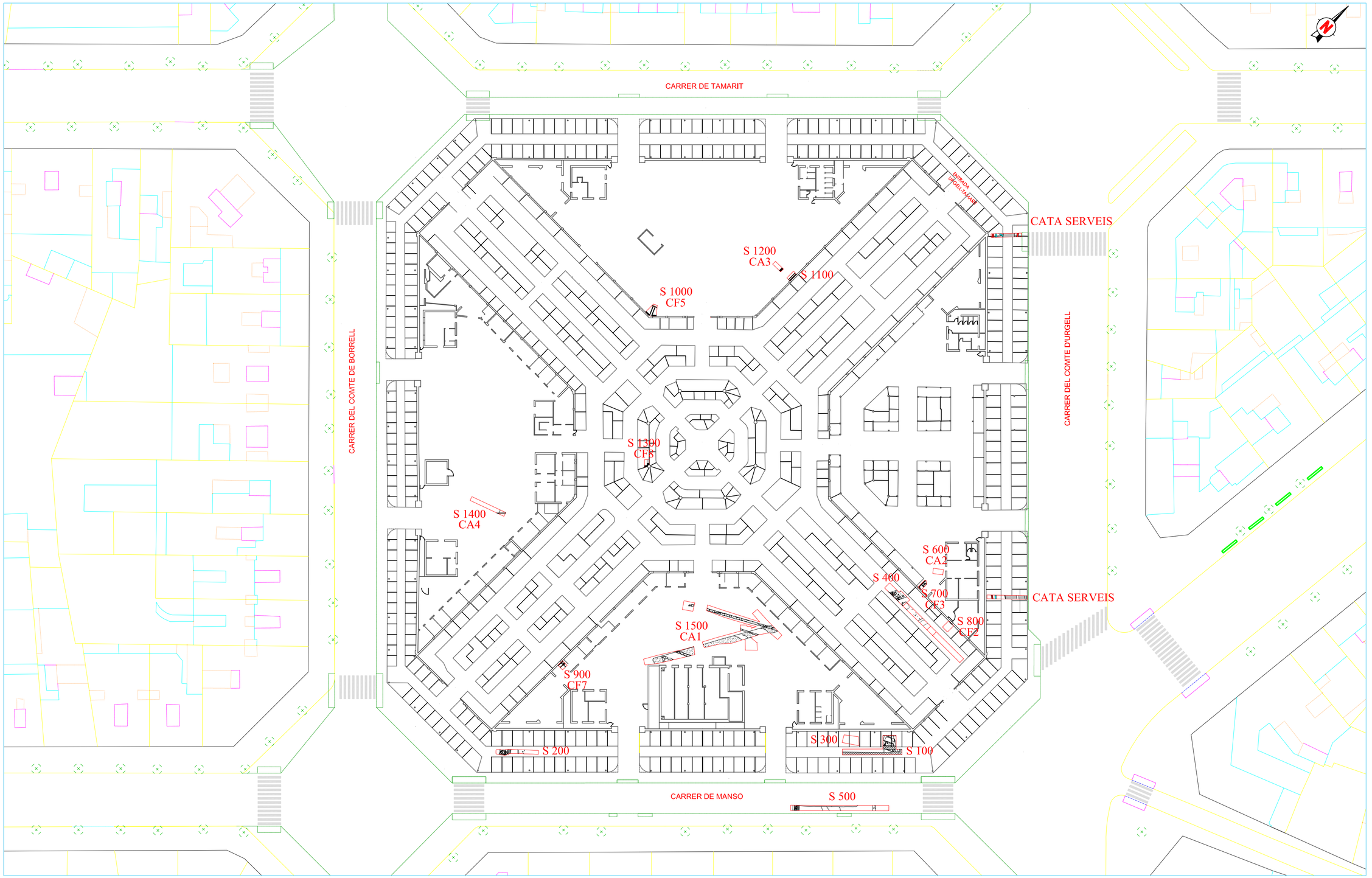

CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	**ENCÀRREC:**	**DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA** Emiliano Hinojo García	**AUTORS** Emiliano Hinojo García	**TOPOGRAFIA** CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	**INTERVENCIÓ** C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	**NOM DEL PLÀNOL** Planta situació sondejos / **Núm.** 09
					DIN A2	**Escala:** 1:500	0 25 / **Data:** Desembre 2009

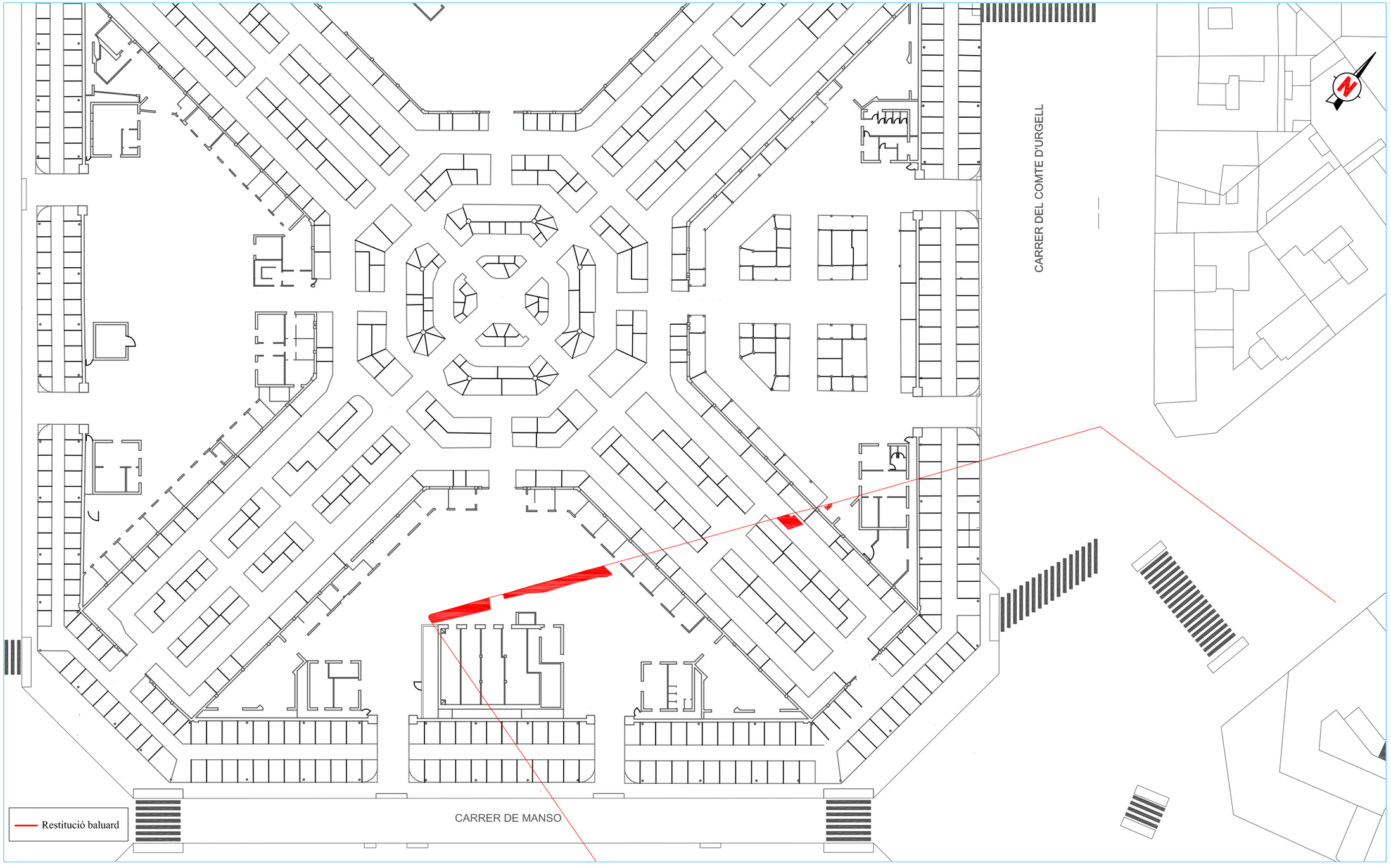

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta restitució hipotètica baluard	10
		DIN A3 **Escala:** 1:500	0 25	**Data:** Desembre 2009	

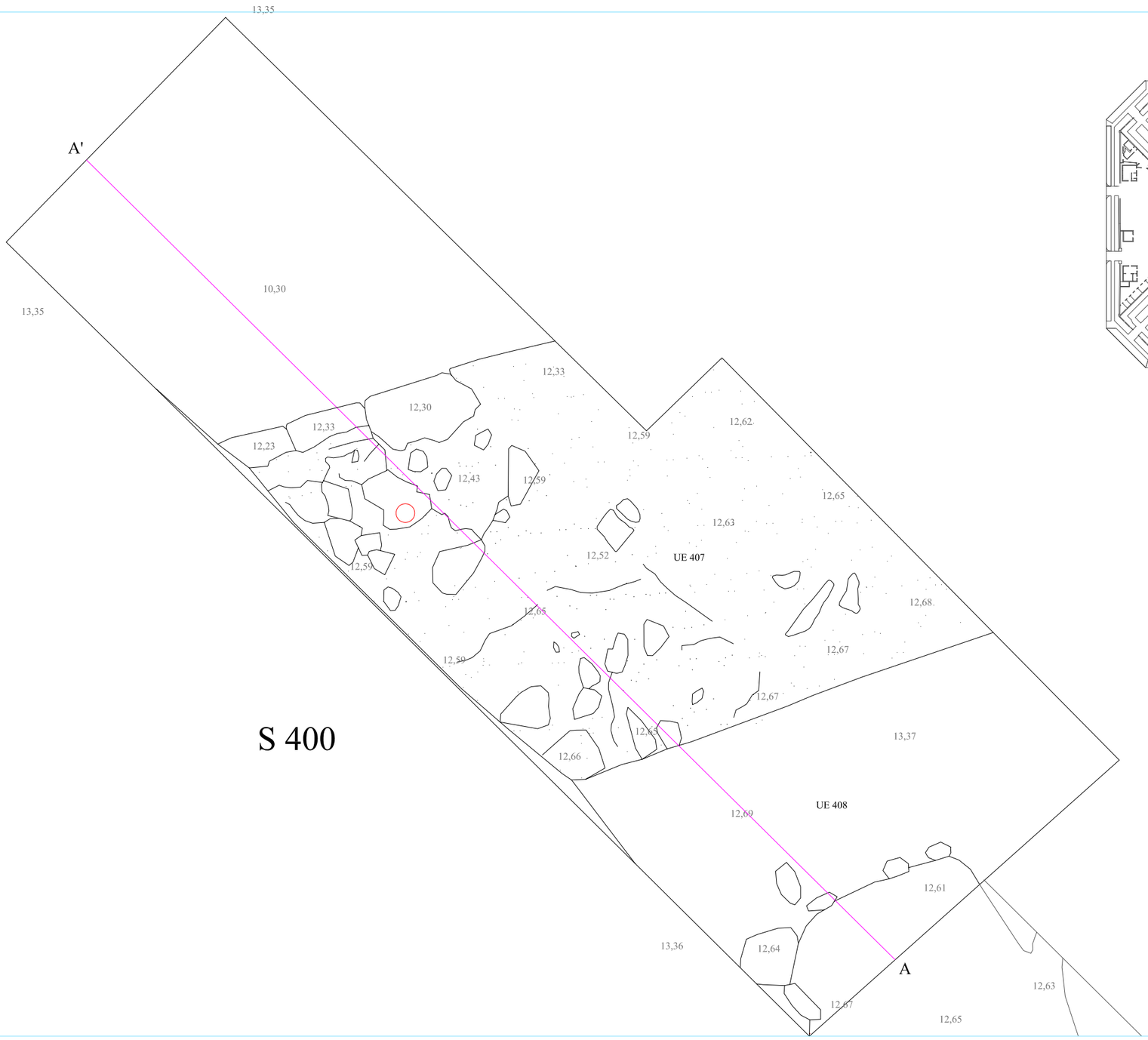

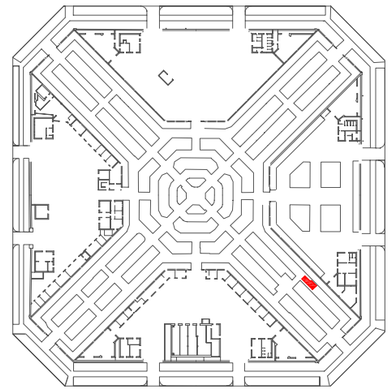

S 400

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta sondeig S400	11
		DIN A3 **Escala:** 1:20	0 1	**Data:** desembre 2009	

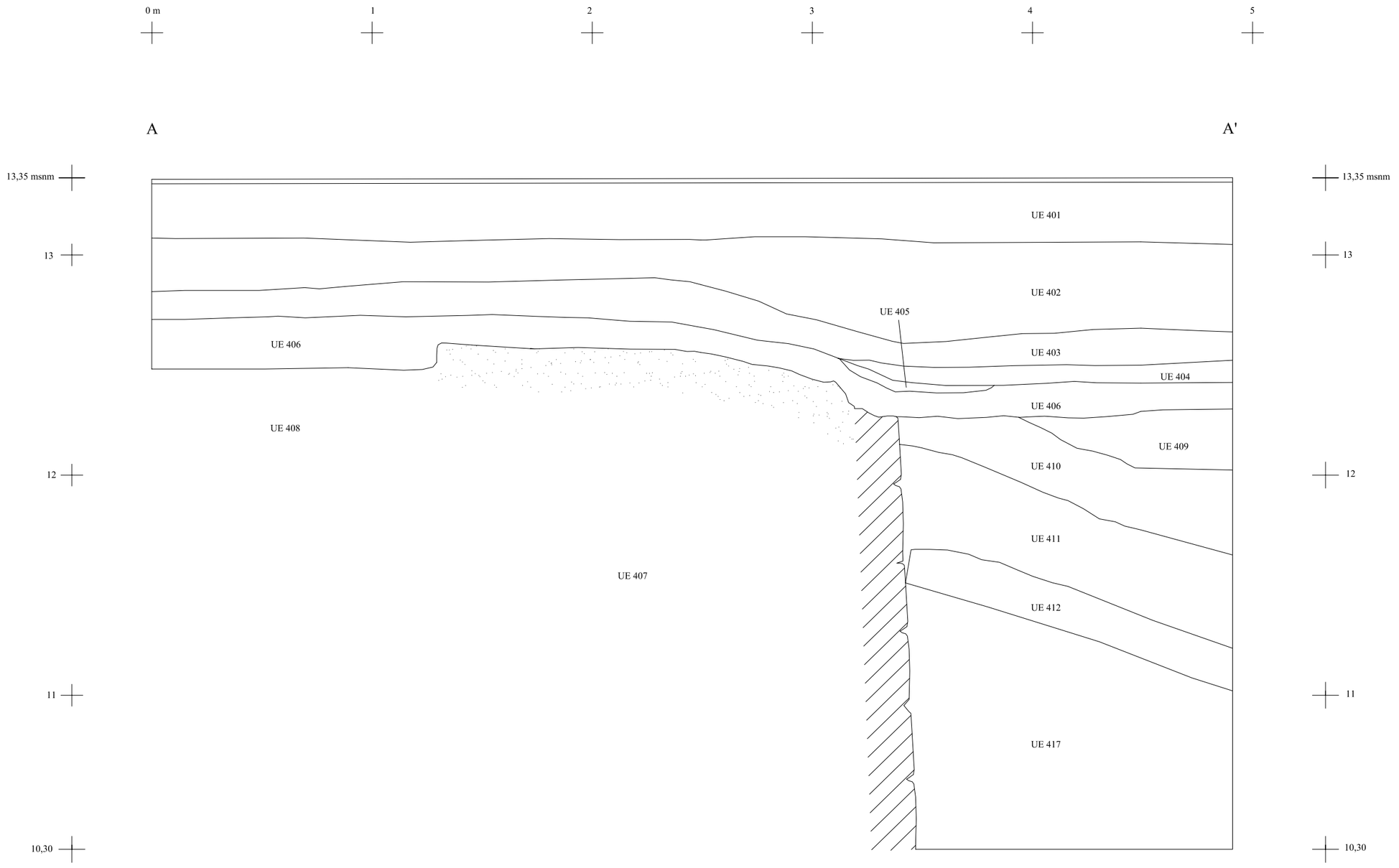

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Secció A-A' sondeig S400	12
		DIN A3 **Escala:** 1:20	0 1	**Data:** Desembre 2009	

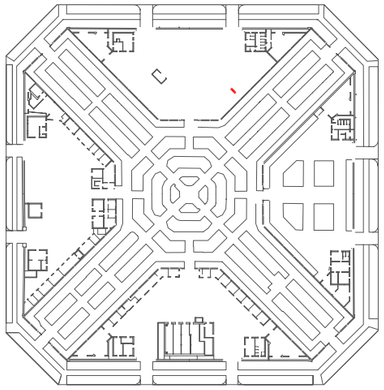

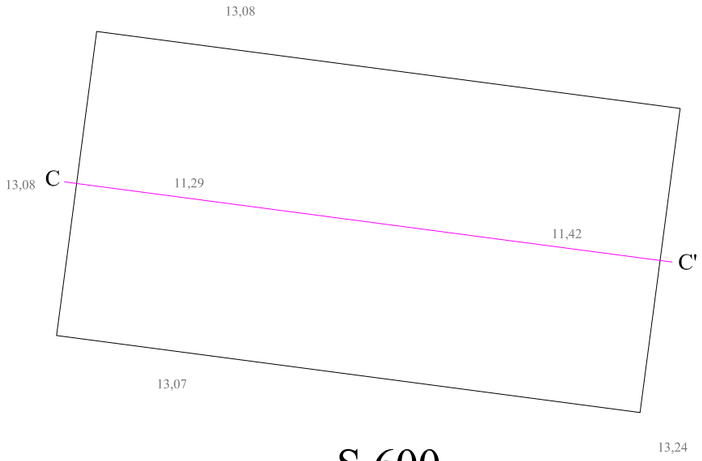

S 600
CA2

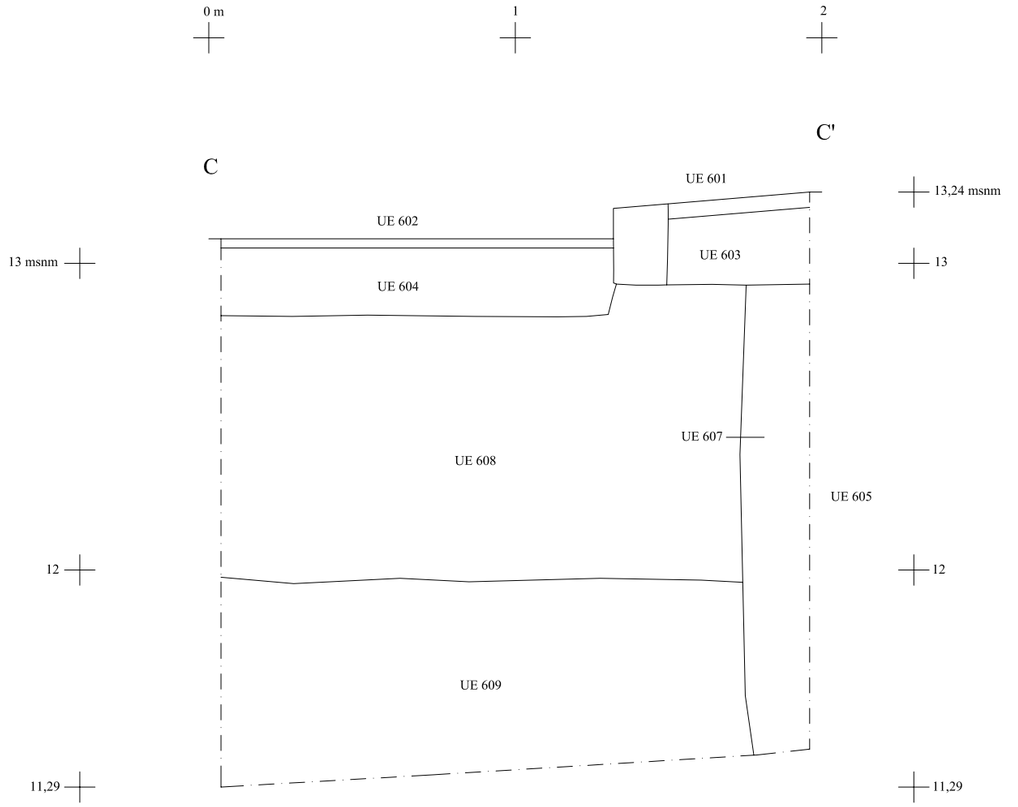

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta i secció C-C' sondeig S600 / CA2	13
		DIN A3 **Escala:** 1:20	0 1	**Data:** Desembre 2009	

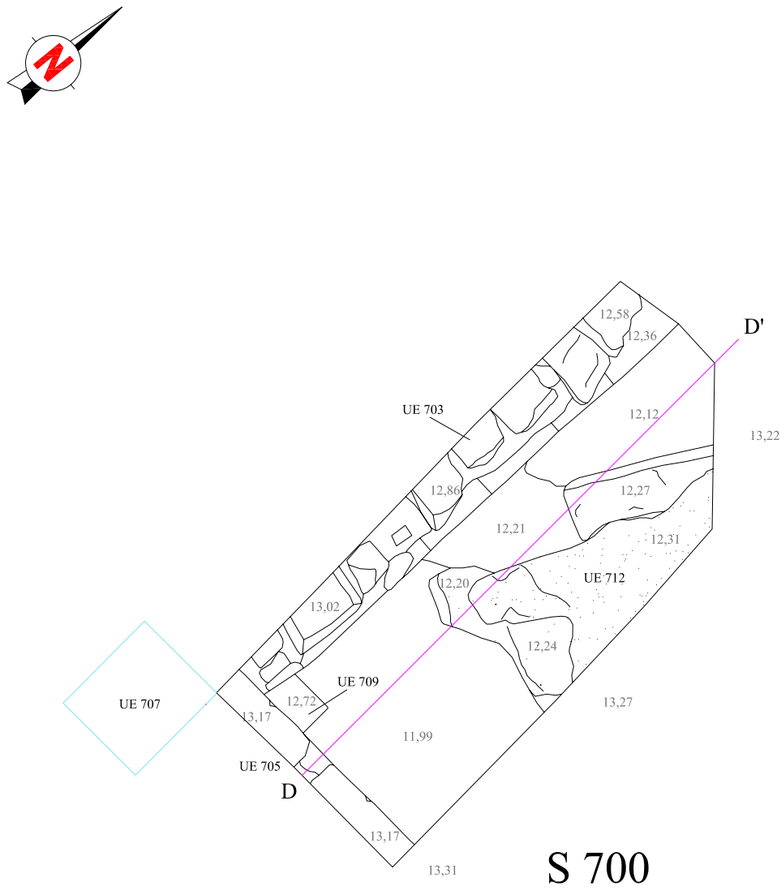

S 700
CF3

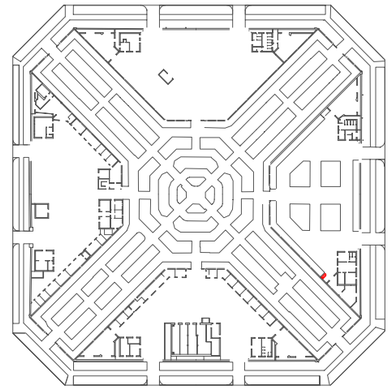

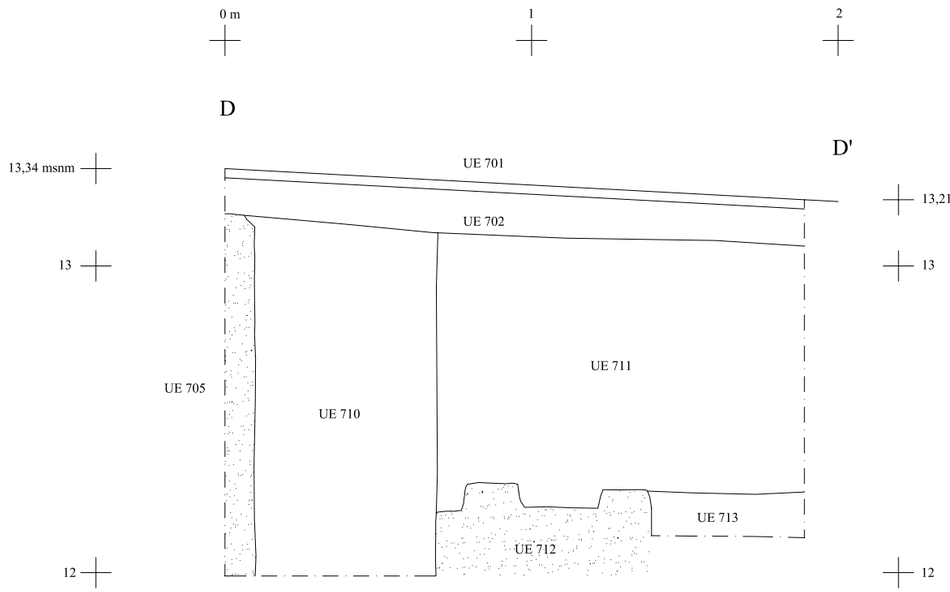

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS		INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta i secció D-D' S700 / CF3	14
		DIN A3 **Escala:** 1:20	0 1	**Data:** Desembre 2009	

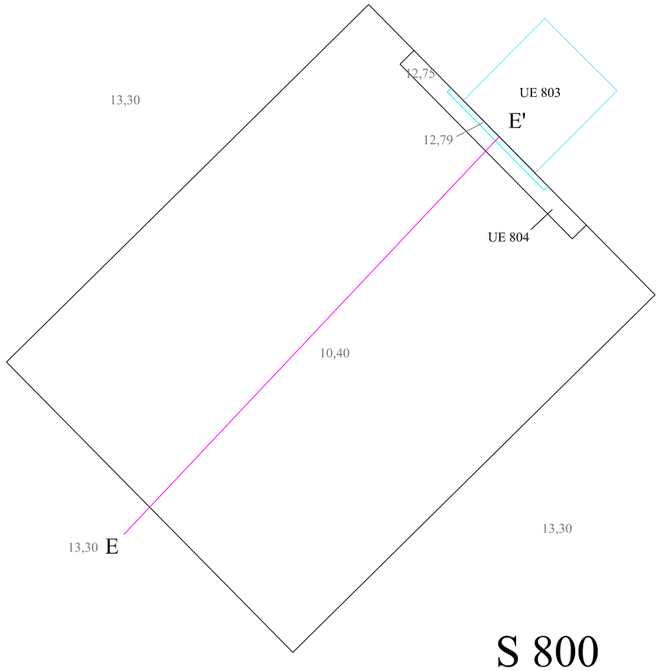

S 800
CF2

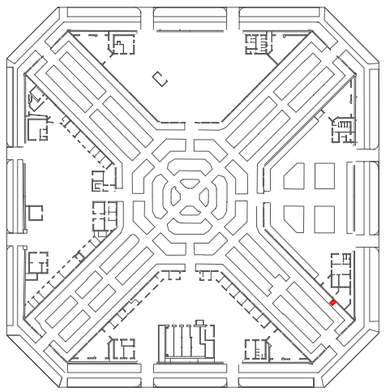

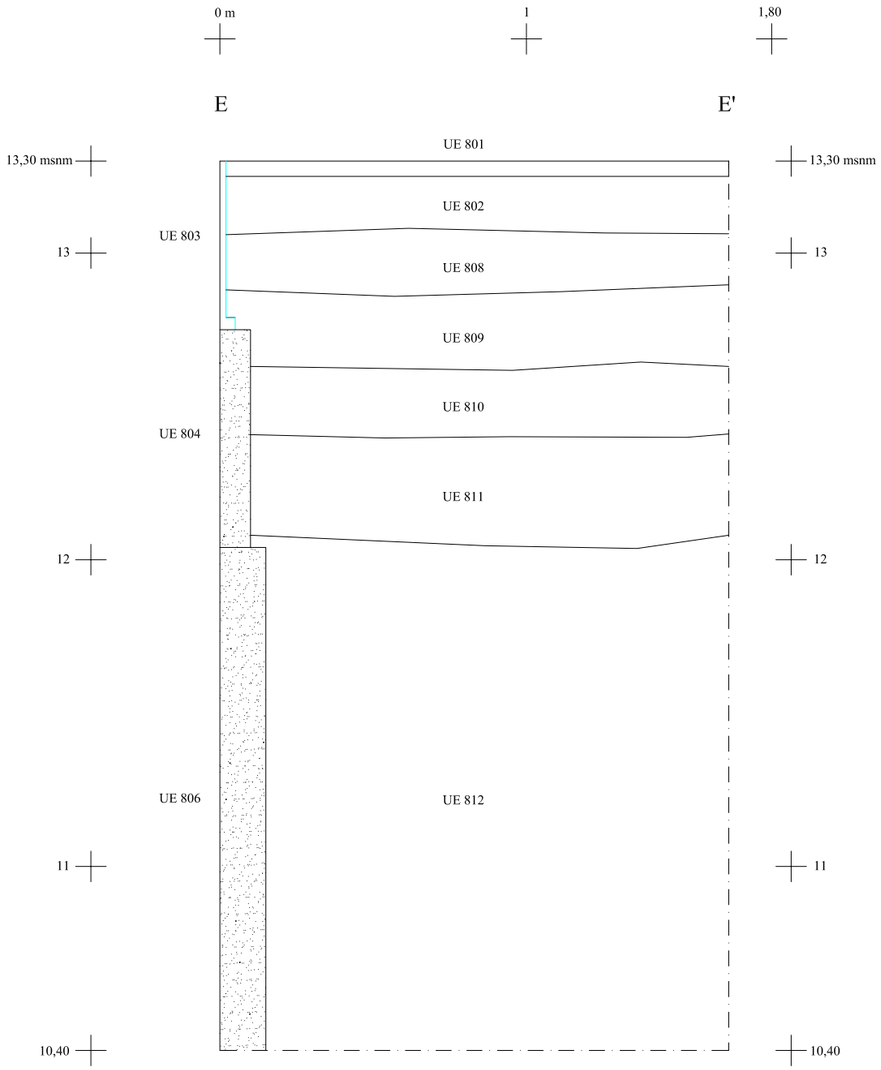

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS		INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta i secció E-E' S800 / CF2	15
		DIN A3 **Escala:** 1:20	0 1	**Data:** Desembre 2009	

S 900
CF7

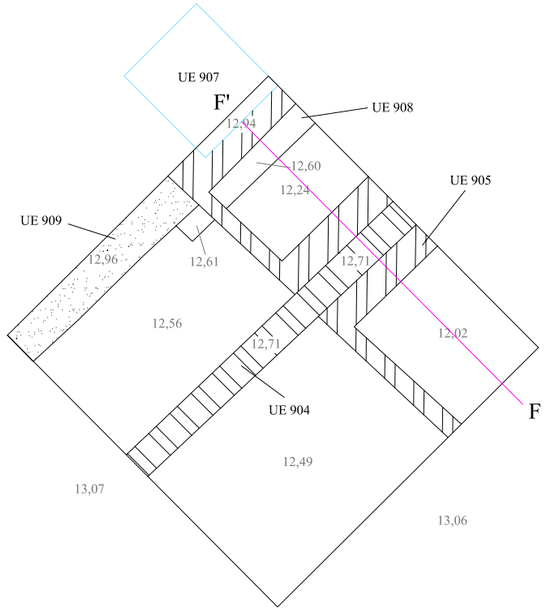

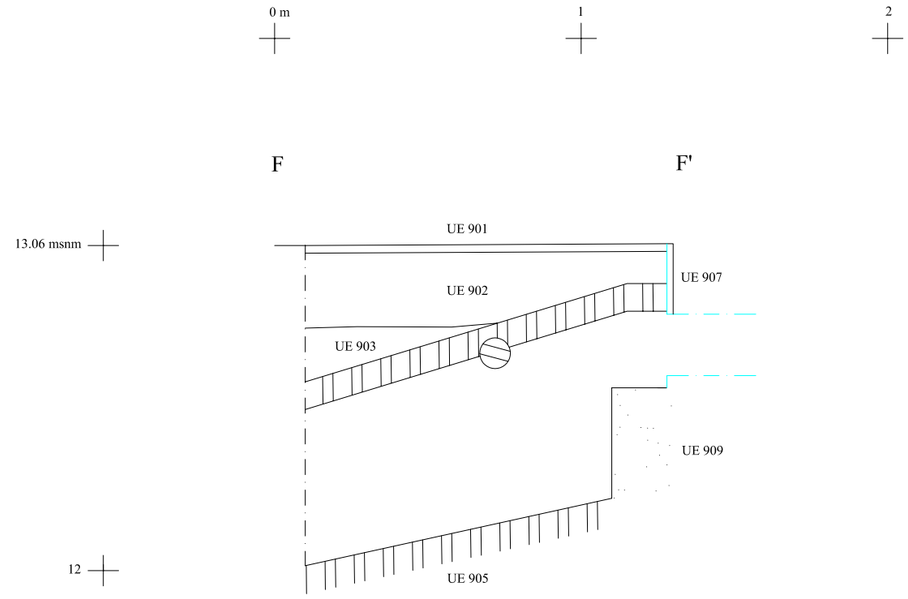

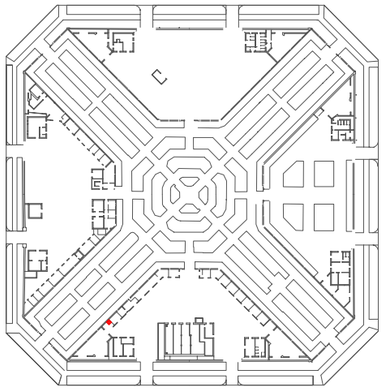

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS		INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta i secció F-F' S900 / CF7	16
		DIN A3 **Escala:** 1:20	0 — 1	**Data:** Desembre 2009	

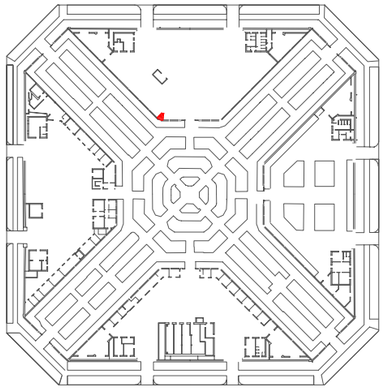

S 1000
CF5

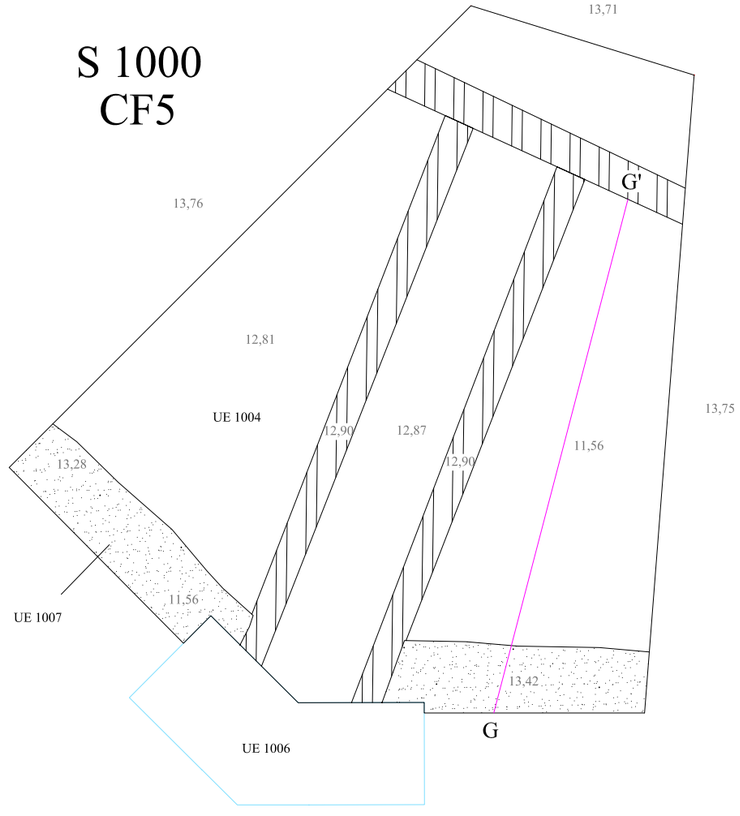

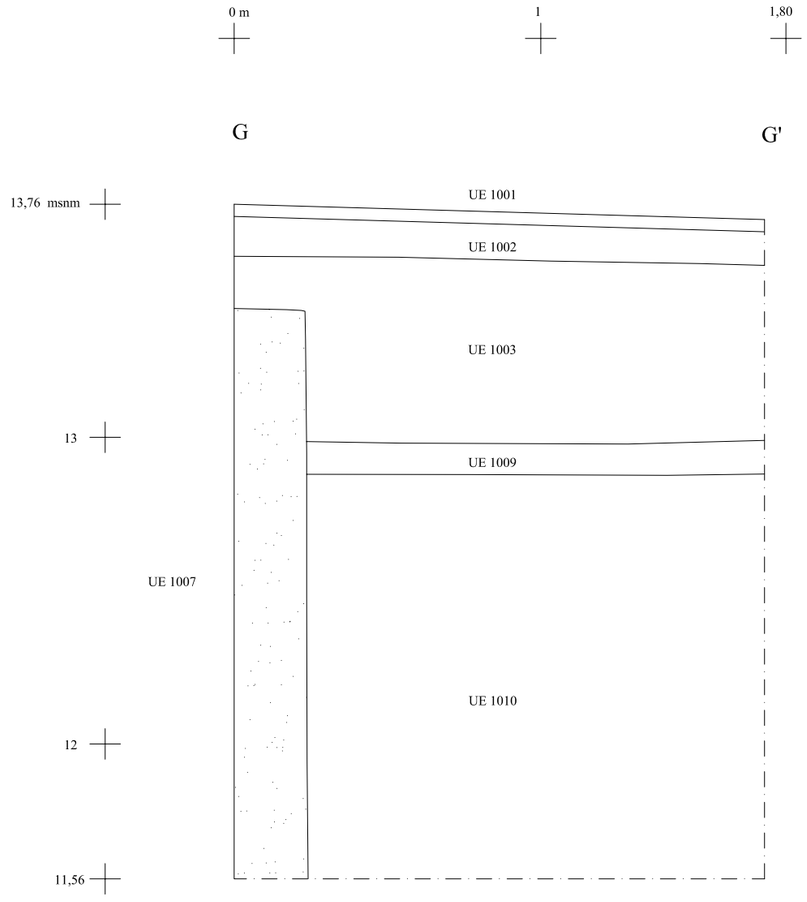

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS		INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta i secció G-G' S1000 / CF5	17
		DIN A3 Escala: 1:20	0 1	Data: Desembre 2009	

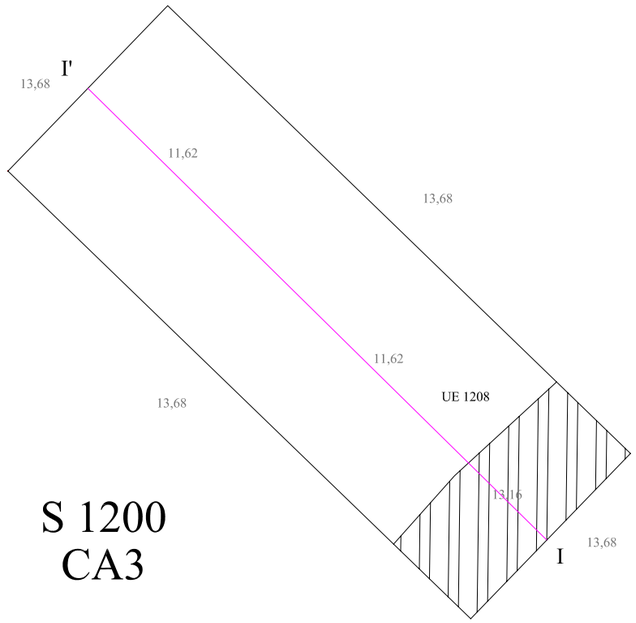

S 1200
CA3

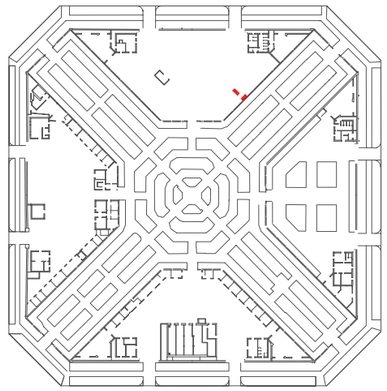

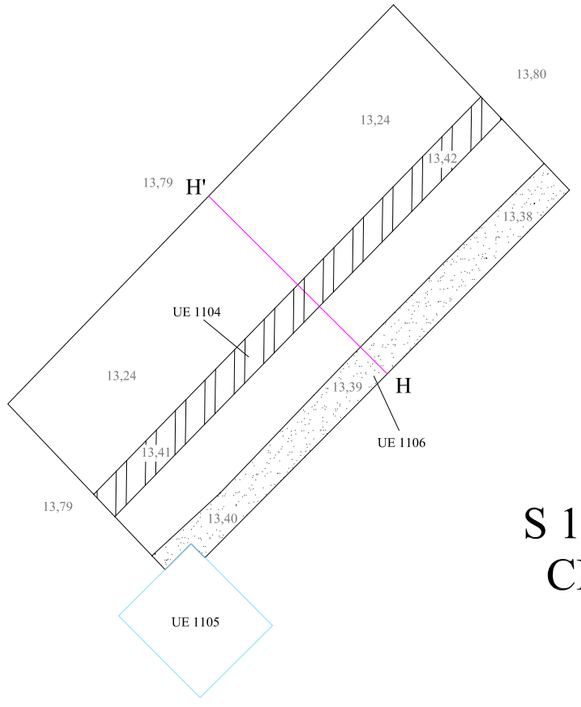

S 1100
CF4

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Plantes sondejos 1100/CF4 1200/CA3	18
		DIN A3 **Escala:** 1:20	0 1	**Data:** Desembre 2009	

S 1100
CF4

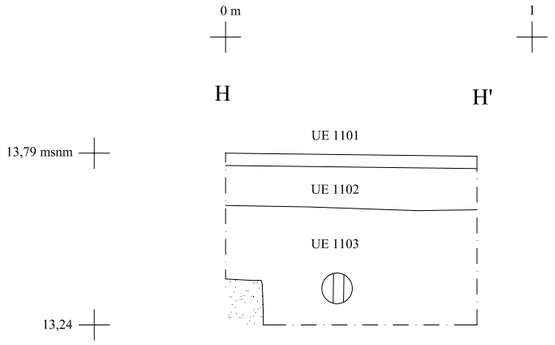

S 1200
CA3

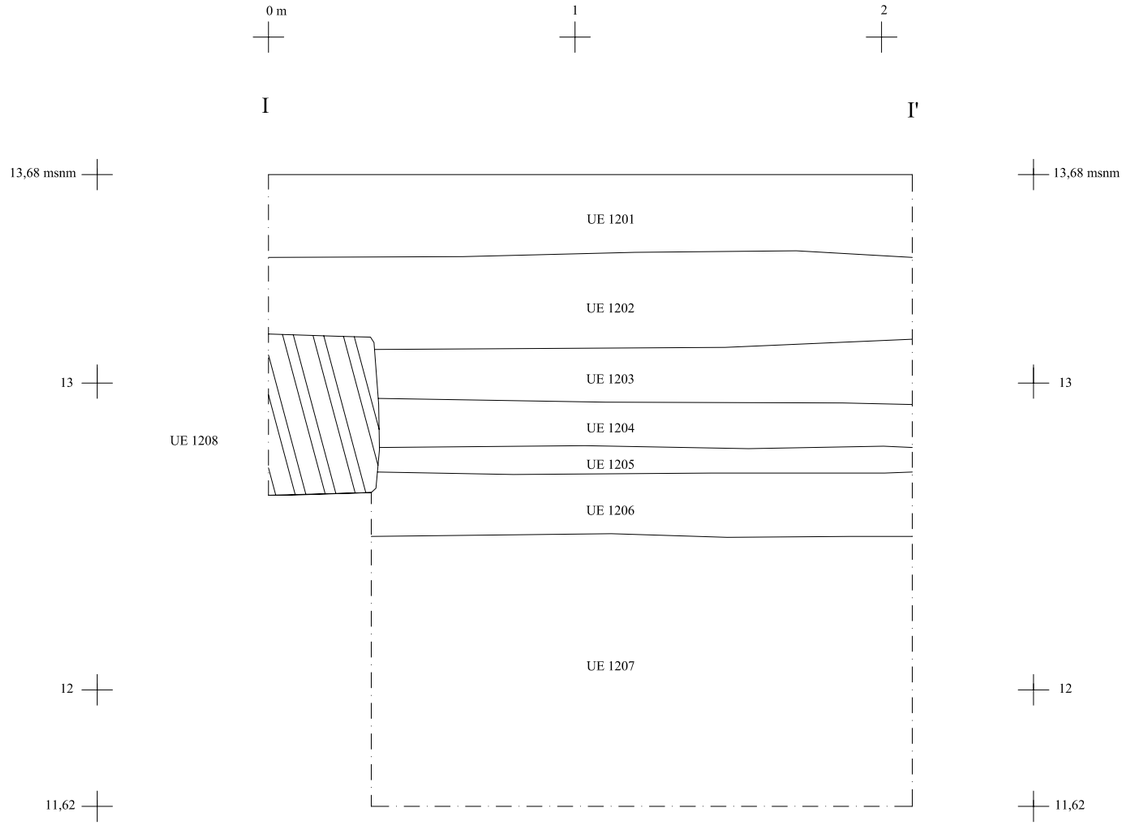

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA

Emiliano Hinojo García

AUTORS

Emiliano Hinojo García

CODEX
ARQUEOLOGIA I PATRIMONI

INTERVENCIÓ

C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57
Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09
Barcelona (Barcelonès)

NOM DEL PLÀNOL

Secció H-H' del sondeig
1100/CF4 i I-I' del 1200/CA3

Núm.

19

DIN A3 **Escala:** 1:20

0 1

Data: Desembre 2009

S 1300
CF8

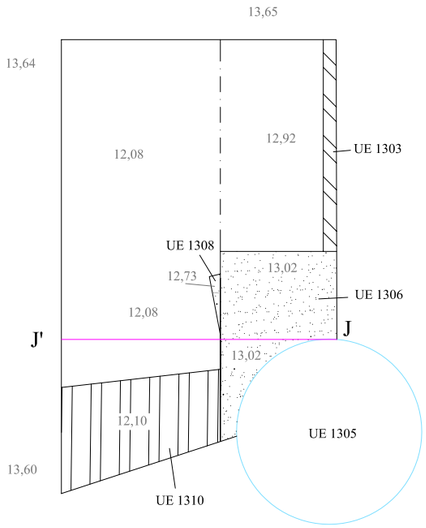

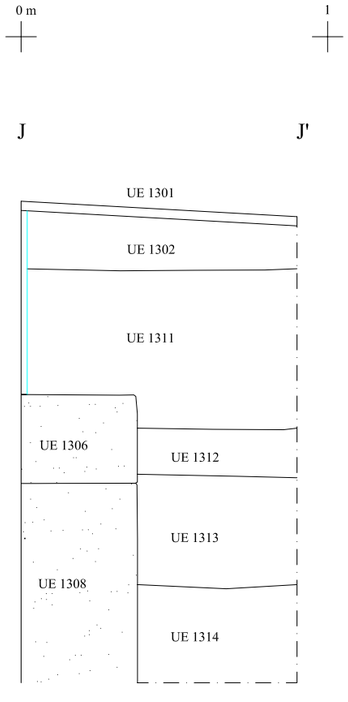

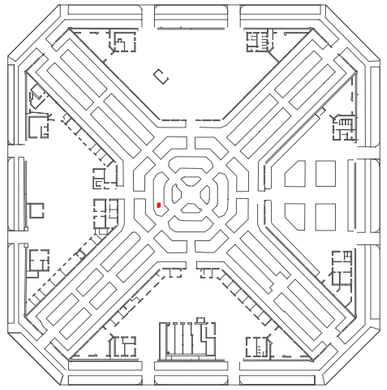

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS		INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta i secció J-J' del sondeig S1300/CF8	20
		DIN A3 **Escala:** 1:20	0 — 1	**Data:** Desembre 2009	

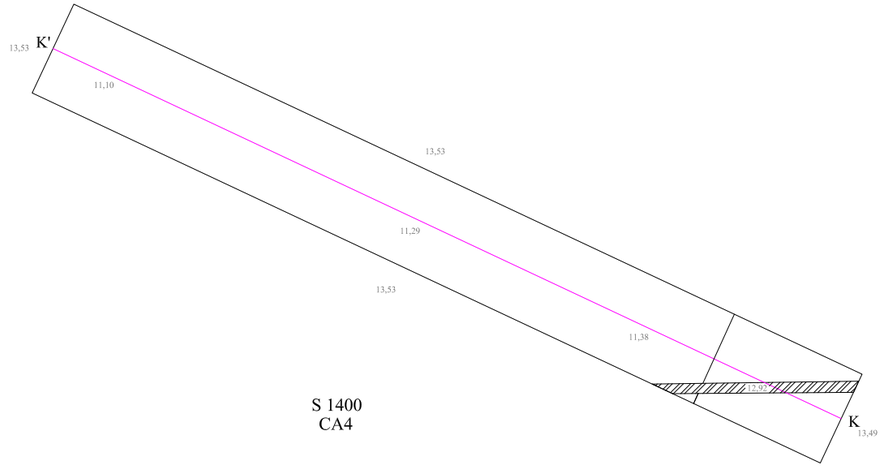

S 1400
CA4

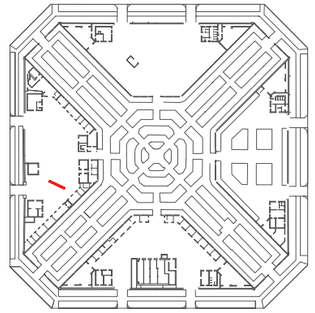

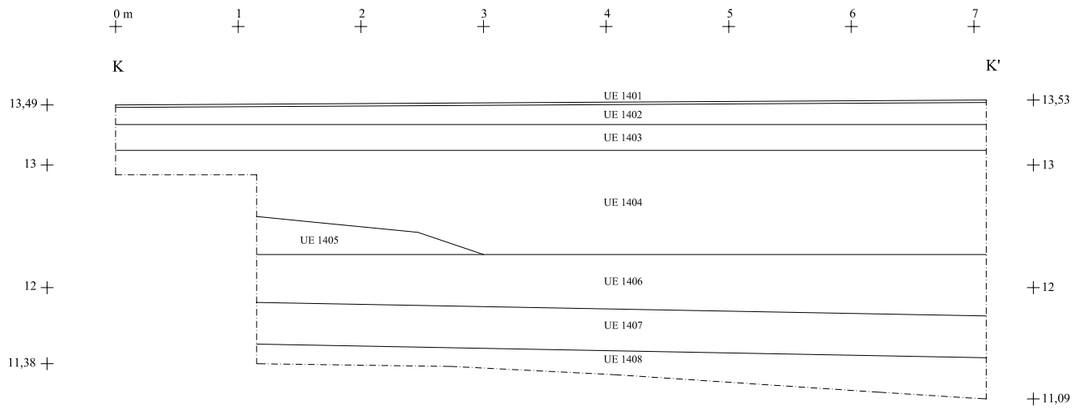

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta i secció K-K' del sondeig S1400/CA4	21
		DIN A3 **Escala:** 1:50	0 2,5	**Data:** Desembre 2009	

S 1500
CA1

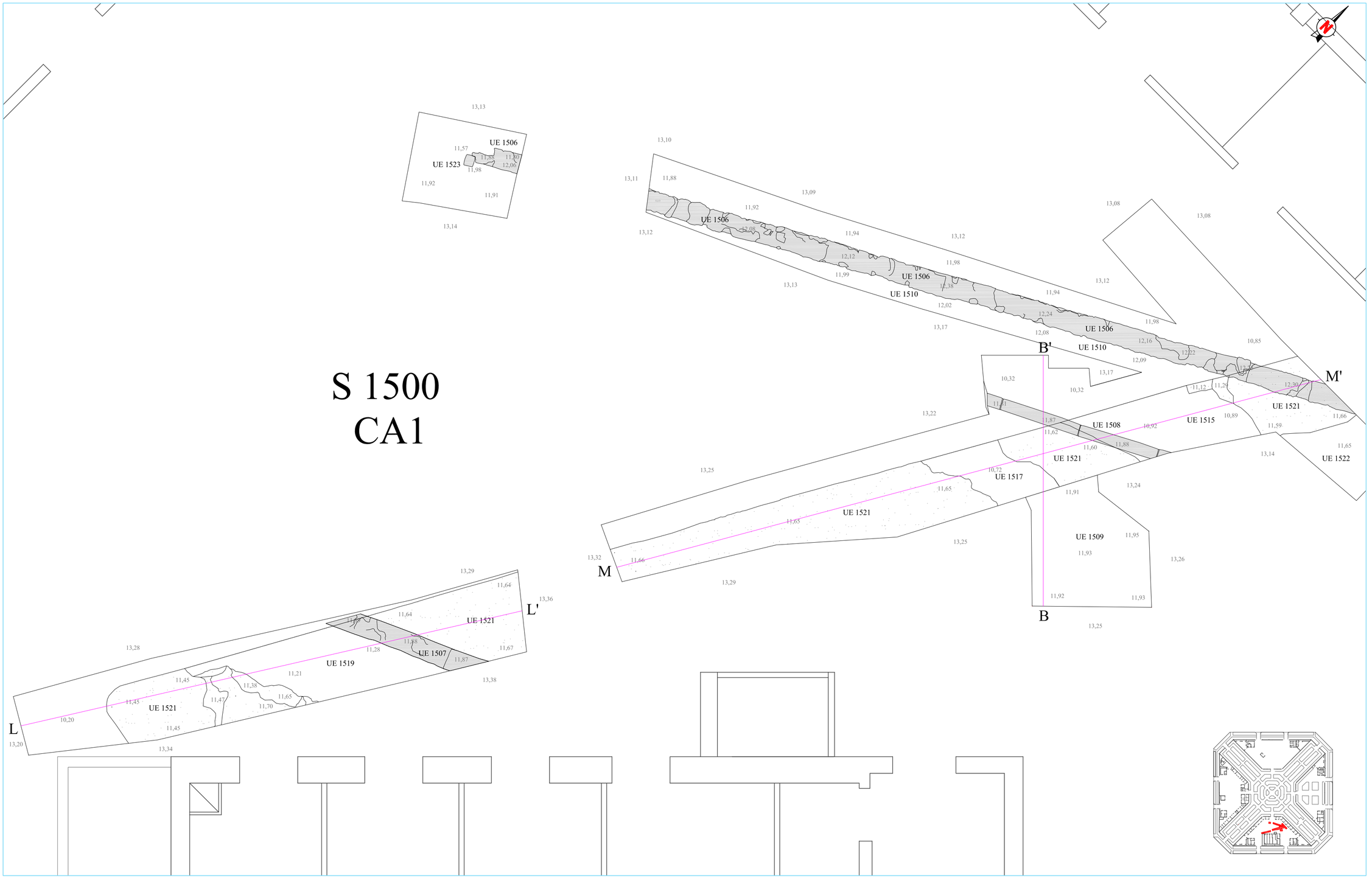

CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	**ENCÀRREC:**	**DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA** Emiliano Hinojo García	**AUTORS** Emiliano Hinojo García	**TOPOGRAFIA** CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	**INTERVENCIÓ** C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)
					DIN A2 **Escala:** 1:50	0 2,5

NOM DEL PLÀNOL	**Núm.**
Planta sondeig S1500/CA1	22
Data: Desembre 2009	

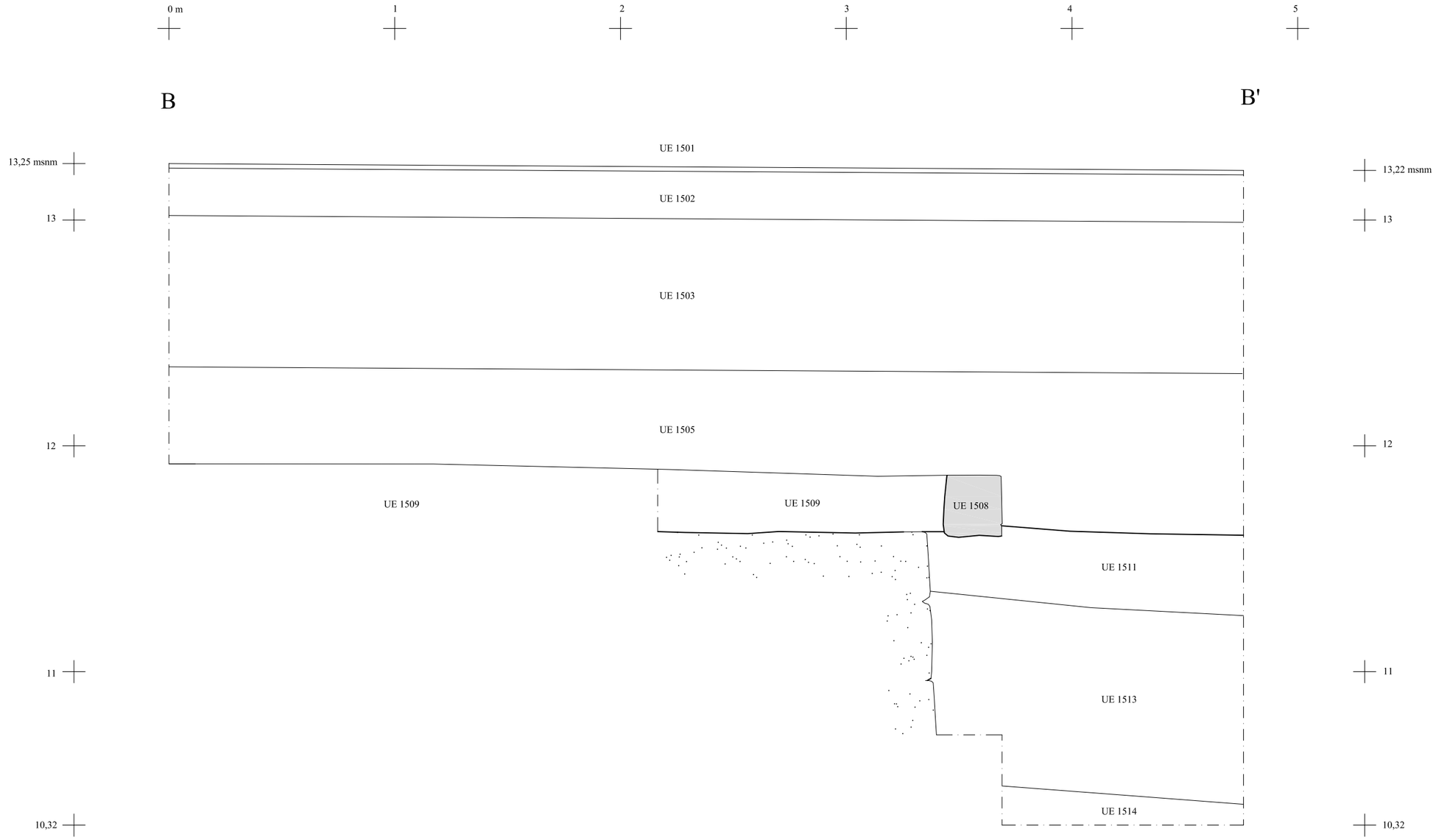

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Secció B-B' sondeig S1500/CA1	23
		DIN A3 **Escala:** 1:20	0 — 1	**Data:** Desembre 2009	

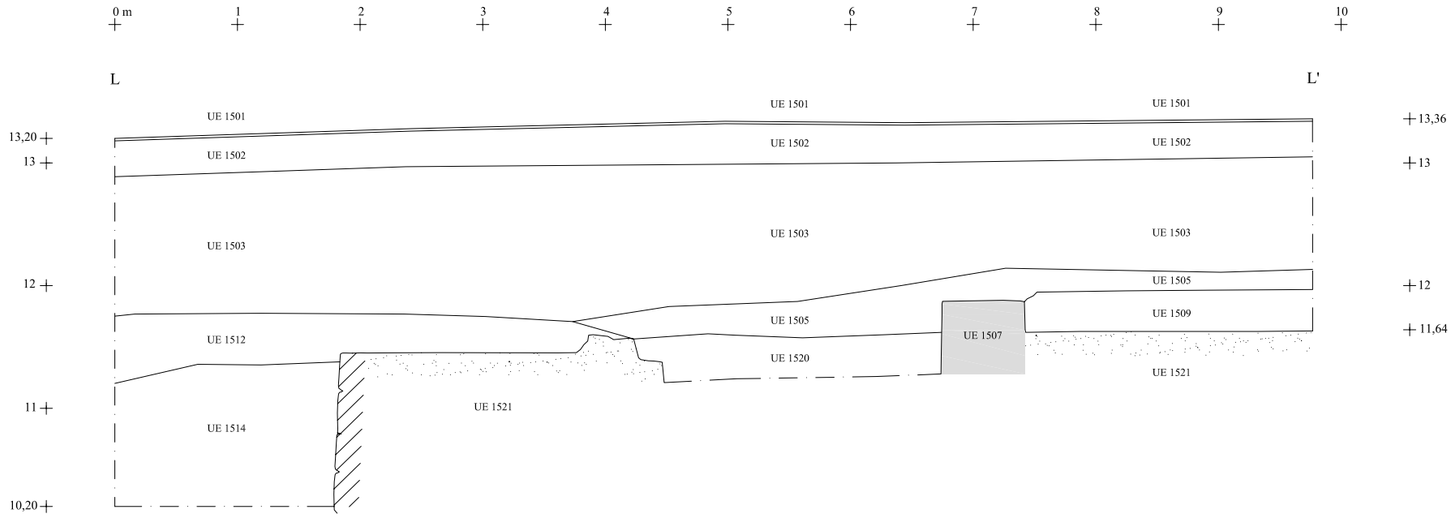

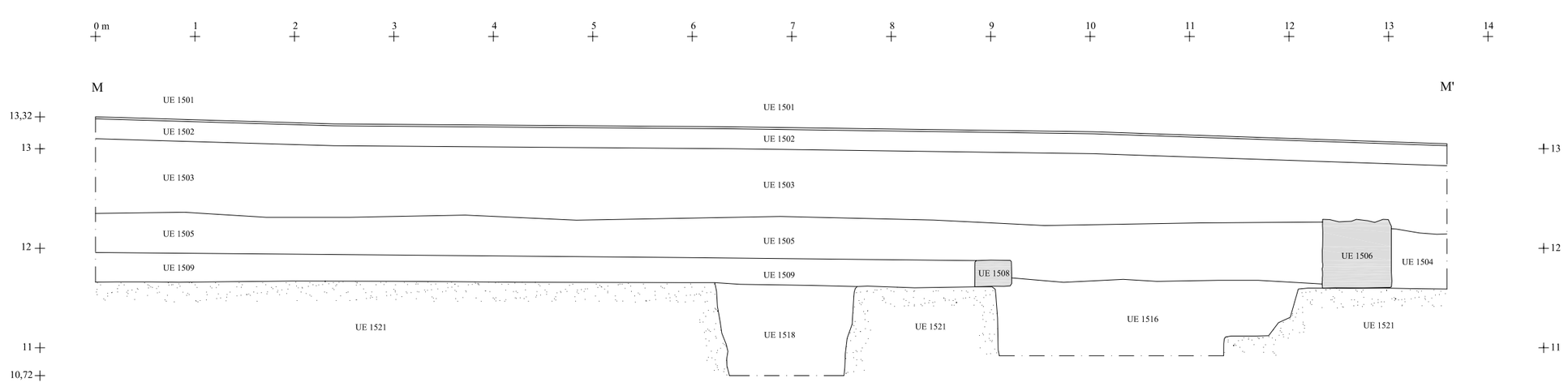

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS		INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Seccions L-L' i M-M' del sondeig S1500	24
		DIN A3 Escala: 1:50	0 2,5	Data: Desembre 2009	

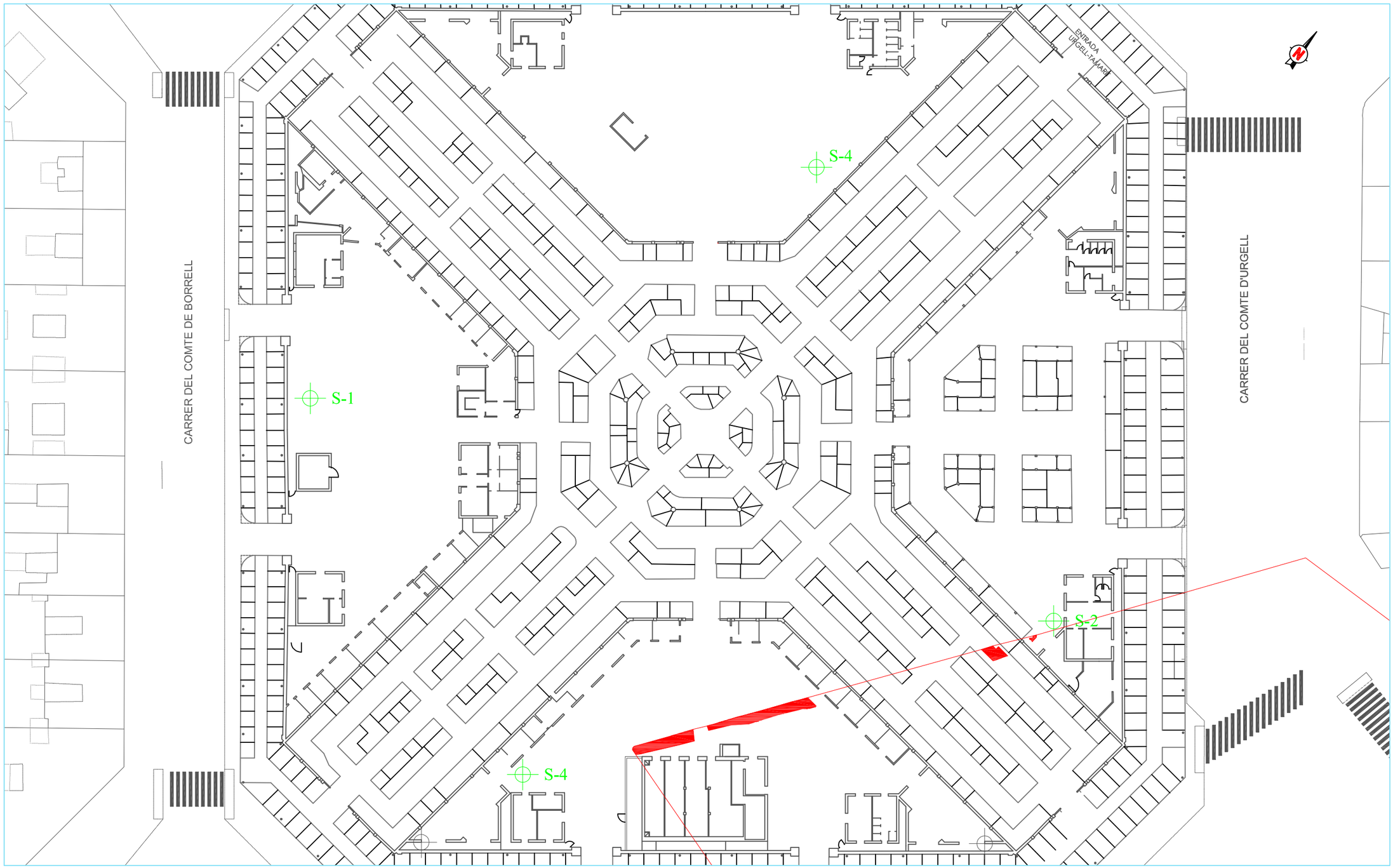

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS	CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Emiliano Hinojo García	Emiliano Hinojo García		C/ Comte d'Urgell 1b, C/ Manso 55-57 Mercat de Sant Antoni. Codi 043/09 Barcelona (Barcelonès)	Planta situació sondejos geotècnics	25
		DIN A3 **Escala:** 1:500	0 — 25	**Data:** Desembre 2009	

Annex 2. Fitxes d'unitats estratigràfiques

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 401

Foto. **Plan.** 12

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 402

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Paviment

Observacions Paviment de l'actual mercat compost per ràjols de 20 x 20 cm amb gruix d'uns 2 cm. Per sota es documenta un nivell de preparació fomat per formigó d'uns 15-20 cms de gruix.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Vermellós

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial pedres, morter

UE 402

Foto. **Plan.** 12

Igual a

Cobreix 403

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza 401

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Anivellació

Observacions Nivell interpretat com l'estrat d'anivellament constructiu del mercat després de la destrucció del baluard de Sant Antoni, compost d'argiles de color vermell amb pedres i taques de morter de calç.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Gris

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial pedres

UE 403

Foto. **Plan.** 12

Igual a

Cobreix 404 406 408

Cobert per 402

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Anivellació

Observacions Nivell interpretat com l'estrat d'anivellament constructiu del mercat després de la destrucció del baluard de Sant Antoni, compost d'argiles de color gris amb blocs de pedres.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 404

Definició UE: Estrat

Textura: Compacta

Color: Gris

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica: Llims

Orgànica:

Artificial:

Foto. **Plan.** 12

Igual a

Cobreix	Cobert per
405 406	403
Farceix	**Farcit per**
Talla	**Tallat per**
Es recolza	**Se li recolza**
Es lliura	**Se li lliura**

Datació: s. XIX **Criteri datació:** Estratigràfic

Interpretació: Anivellació

Observacions: Nivell interpretat com l'estrat d'anivellament constructiu del mercat després de la destrucció del baluard de Sant Antoni. Només es documenta a l'extrem oest del sondeig on es situa la cara o mur que delimita la part exterior del baluard. Compost de llims de color gris.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 405

Definició UE: Estrat

Textura: Compacta

Color: Vermellós

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica: Argila

Orgànica:

Artificial: pedres

Foto. **Plan.** 12

Igual a

Cobreix	Cobert per
406	403
Farceix	**Farcit per**
Talla	**Tallat per**
Es recolza	**Se li recolza**
Es lliura	**Se li lliura**

Datació: s. XIX **Criteri datació:** Estratigràfic

Interpretació: Anivellació

Observacions: Nivell interpretat com l'estrat d'anivellament constructiu del mercat després de la destrucció del baluard de Sant Antoni. Només es documenta a l'extrem oest del sondeig on es situa la cara o mur que delimita la part exterior del baluard. Compost d'argiles de color vermell amb blocs de pedres.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 406

Definició UE: Estrat

Textura: Compacta

Color: Marró

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica: Argila

Orgànica:

Artificial:

Foto. **Plan.** 12

Igual a

Cobreix	Cobert per
407 408 409 410	403 404 405
Farceix	**Farcit per**
Talla	**Tallat per**
Es recolza	**Se li recolza**
Es lliura	**Se li lliura**

Datació: s. XIX **Criteri datació:** Estratigràfic

Interpretació: Anivellació

Observacions: Nivell interpretat com l'estrat d'anivellament constructiu del mercat després de la destrucció del baluard de Sant Antoni. Cobreix la cara o mur que delimita l'exterior del baluart. Compost d'argiles de color marró.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 407

Foto. 01 02 03 04 05 06 07 08

Plan. 11 12

Igual a

Cobreix **Cobert per** 406

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza** 408

Es lliura **Se li lliura** 410 411 412 417

Datació s. XVII **Criteri datació** Documental

Interpretació Mur

Observacions Mur orientat en sentit nord-sud construït amb carreuons lligats amb morter de calç i sorra de color blanc. Aquesta estructura fou interpretada com el límit exterior o escarpa de la cara nord del baluard de Sant Antoni.

Afecció **Si** **No** X **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura Compacta

Color Vermellós

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial pedres, morter

UE 408

Foto.

Plan. 11 12

Igual a

Cobreix **Cobert per** 403 406

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 407 415 **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XVII **Criteri datació** Documental

Interpretació Terraplè

Observacions Estructura interpretada com a terraplè o farciment de terra de la cara nord del baluard. Format d'argiles de color vermell compactades amb nòduls de calç, amb una composició molt semblant al terreny geològic o "torturà".

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Beix

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Llims

Orgànica

Artificial pedres

UE 409

Foto.

Plan. 12

Igual a

Cobreix 410 **Cobert per** 406

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Anivellació

Observacions Nivell interpretat com l'estrat d'anivellament constructiu del mercat després de la destrucció del baluard de Sant Antoni. Només es documenta a l'extrem oest del sondeig on es situa la cara o mur que delimita la part exterior del baluard. Compost de llims de color beix amb blocs de pedres

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 410

Definició UE: Estrat

Textura: Compacta

Color: Vermellós

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica: Argila

Orgànica:

Artificial: pedres

Foto. **Plan.**: 12

Igual a

Cobreix: 411

Cobert per: 406 410

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura: 407

Se li lliura

Datació: s. XIX

Criteri datació: Estratigràfic

Interpretació: Anivellació

Observacions: Nivell interpretat com l'estrat d'anivellament constructiu del mercat després de la destrucció del baluard de Sant Antoni. Només es documenta a l'extrem oest del sondeig on es situa la cara o mur que delimita la part exterior del baluard. Compost d'argiles de color vermell amb blocs de pedres

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 411

Definició UE: Estrat

Textura: Compacta

Color: Marró

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica: Argila

Orgànica:

Artificial: material Constructiu, ceràmica

Foto. **Plan.**: 12

Igual a

Cobreix: 412 414

Cobert per: 410

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura: 407

Se li lliura

Datació: s. XIX

Criteri datació: Ceràmic

Interpretació: Anivellació

Observacions: Nivell interpretat com l'estrat d'anivellament constructiu del mercat després de la destrucció del baluard de Sant Antoni. Només es documenta a l'extrem oest del sondeig on es situa la cara o mur que delimita la part exterior del baluard. Compost d'argiles de color marró amb materials

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 412

Definició UE: Estrat

Textura: Compacta

Color: Gris

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica: Argila

Orgànica:

Artificial: material Constructiu, morter

Foto. **Plan.**: 12

Igual a

Cobreix: 417

Cobert per: 411

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per: 413

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació: s. XIX

Criteri datació: Estratigràfic

Interpretació: Anivellació

Observacions: Nivell interpretat com l'estrat d'anivellament constructiu del mercat després de la destrucció del baluard de Sant Antoni. Només es documenta a l'extrem oest del sondeig on es situa la cara o mur que delimita la part exterior del baluard. Compost d'argiles de color gris amb materials

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 413

Definició UE: Retall/Interestrat
Textura:
Color:
Relacions Físiques:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica:
Orgànica:
Artificial:
Foto. **Plan.**

Igual a:
Cobreix:
Cobert per:
Farceix:
Farcit per: 414
Talla: 412
Tallat per:
Es recolza:
Se li recolza:
Es lliura:
Se li lliura:

Datació: s. XX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Indeterminat
Observacions: Retall o rasa situat a la cara exterior del mur que delimita el baluard relacionat amb l'enderrocament del baluard.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 414

Definició UE: Estrat
Textura: Solta
Color: Marró Fosc
Relacions Físiques:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica:
Artificial:
Foto. **Plan.**

Igual a:
Cobreix:
Cobert per:
Farceix:
Farcit per: 413
Talla:
Tallat per: 412
Es recolza:
Se li recolza:
Es lliura:
Se li lliura:

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Farciment
Observacions: Nivell de reompliment de la rasa o retall indeterminat UE: 413, compost d'argiles de color marró fosc.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 415

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Marró
Relacions Físiques:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica:
Artificial: pedres
Foto. **Plan.**

Igual a:
Cobreix: 416
Cobert per: 408
Farceix:
Farcit per:
Talla:
Tallat per:
Es recolza:
Se li recolza:
Es lliura:
Se li lliura:

Datació: s. XVII
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Estrat d'anivellació relacionat amb la construcció o formació del baluard localitzat entre les dues cares.
Estrat no documentat a la present intervenció.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Beix

Composició **Sector** **Zona**

UE 416

Geològica Llims

Orgànica

Artificial ceràmica, pedres

Foto. **Plan.**

Relacions Físiques

Igual a

Cobreix **Cobert per** 415

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XVII **Criteri datació** Ceràmic

Interpretació Anivellació

Observacions Estrat d'anivellació relacionat amb la construcció o formació del baluard localitzat entre les dues cares.
Estrat no documentat a la present intervenció.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Blanc

Composició **Sector** **Zona**

UE 417

Geològica

Orgànica

Artificial pedres, morter

Foto. **Plan.** 12

Relacions Físiques

Igual a

Cobreix **Cobert per** 412

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura 407 **Se li lliura**

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Enderroc

Observacions Nivell interpretat com l'enderroc del baluard de Sant Antoni. Presenta blocs de pedra i carreus de grans dimensions barrejats amb morter. Només es documenta a l'extrem oest del sondeig on es situa la cara o mur que delimita la part exterior del baluard

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Composició **Sector** **Zona**

UE 601

Geològica

Orgànica

Artificial

Foto. **Plan.** 13

Relacions Físiques

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 603 605 **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Paviment

Observacions Paviment de l'actual de la vorera del pati d'Urgell compost per per una capa de ciment de 3 cm de gruix.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **602**

Foto. **Plan.** 13

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 604 **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Paviment

Observacions Paviment de l'actual mercat compost per una capa de quitrà de 3 cm de potència.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **603**

Foto. **Plan.** 13

Igual a

Cobreix 608 **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 605 **Se li recolza** 601

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Preparació de paviment

Observacions Preparació del paviment de l'actual mercat UE: 601, compost d'una capa ciment de 25 cm de gruix.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **604**

Foto. **Plan.**

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 608 **Se li recolza** 602

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Paviment

Observacions Antic paviment de llambordes del pati.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **605**

Foto. **Plan.** 13

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**
606

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza**
601 603

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Fonamentació

Observacions Mur de fonamentació de les oficines de direcció de mercats, obrat amb blocs de ciment.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **606**

Foto. **Plan.**

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**
605

Talla **Tallat per**
608 609

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació **Criteri datació**

Interpretació Trinxera de fonamentació

Observacions Trinxera de fonamentació del mur UE: 605

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Grava

Orgànica

Artificial pedres

UE **607**

Foto. **Plan.** 13

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**
606

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Farciment

Observacions Estrat de reompliment de la trinxera constructiva UE: 606.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Marró

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial morter, pedres

UE **608**

Foto. **Plan.** 13

Igual a

Cobreix 609

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per 606

Es recolza

Se li recolza 603 604

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Estratigràfic

Interpretació Anivellació

Observacions Nivell d'argiles compactes de color marró amb restes de morter de calç i blocs de pedra. S'interpretà com un dels nivells de colgament o anivellació del fossar efectuats amb anterioritat a la construcció del mercat.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Vermellós

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial

UE **609**

Foto. **Plan.** 13

Igual a

Cobreix

Cobert per 609

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per 606

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Estratigràfic

Interpretació Anivellació

Observacions Nivell compost d'argiles de textura compacta i color vermellós. S'interpretà com un dels nivells de colgament o anivellació del fossar efectuats amb anterioritat a la construcció del mercat.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **701**

Foto. **Plan.** 14

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 702 705

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació Paviment

Observacions Paviment actual del pati d'Urgell compost per una capa de ciment de 3 cm de grossària.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 702

Foto. **Plan.** 14

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 705 703 710 711

Se li recolza 701

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XX

Criteri datació Estratigràfic

Interpretació Preparació de paviment

Observacions Preparació del paviment UE: 701 compost d'una capa de formigó de 15 cm de grossària.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 703

Foto. 19 21 22 23 **Plan.** 14

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix 704

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 707

Se li recolza 702

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació Canalització

Observacions Estructura actualment en funcionament, composta per unes parets de maons i una coberta de pedres rectangulars, allargades, sense cap tipus de tractament superficial. Es tracta de la canalització del baixatn de desguàs UE: 707.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 704

Foto. **Plan.**

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per 703

Talla 711 712

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació

Criteri datació

Interpretació Trinxera de fonamentació

Observacions Trinxera de fonamentació de la canalització UE: 703

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 705

Foto. 19 / 20 **Plan.** 14

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**
706

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza**
701 702 703 707 708

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XIX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació
Fonamentació

Observacions
Mur de fonamentació del mercat amb una orientació est-oest. Obrat amb blocs de pedres de mitjanes i grans dimensions sense escairar lligats amb morter de calç i sorra.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 706

Foto. **Plan.**

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**
705 710

Talla **Tallat per**
712

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació **Criteri datació**

Interpretació
Trinxera de fonamentació

Observacions
Trinxera de fonamentació del mur UE: 705.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 707

Foto. 19 **Plan.**

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza**
705 708 703

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XIX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació
Fonamentació

Observacions
Pilar o fonamentació de ferro de secció quadrada que forma part de l'estructura del mercat. Aquest pilar, de secció quadrada, també funciona de baixant de desguàs de l'aigua de pluja procedent de la teulada.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 708

Foto. **Plan.**

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix 709

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 705

Se li recolza 707

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació Fonamentació

Observacions Integrada o encastada dins de la fonamentació UE: 705, es documentà parcialment la banqueta o basament de pedra del pilar de ferro UE: 707.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 709

Foto. 19 **Plan.** 14

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per 708

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació

Criteri datació

Interpretació Trinxera de fonamentació

Observacions Trinxera de fonamentació de la banqueta UE: 708.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial pedres

UE 710

Foto. **Plan.** 14

Igual a

Cobreix

Cobert per 702

Farceix 706

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Estratigràfic

Interpretació Farciment

Observacions Estrat de reompliment de la trinxera de fonamentació UE: 706.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Marró
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica:
Artificial: pedres
UE: 711
Foto. **Plan.**: 14

Igual a
Cobreix: 712 713
Cobert per: 702
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per: 704 706
Es recolza
Se li recolza
Es lliura
Se li lliura

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Estrat d'anivellació format d'argiles de color marró amb restes de materials constructiu i blocs de pedres de petites dimensions. S'interpreta com una anivellació realitzada a la segona meitat del segle XIX, prèvia a l'edificació del mercat.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estructura
Textura:
Color:
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica:
Orgànica:
Artificial:
UE: 712
Foto.: 19, 21, 22, 23
Plan.: 14

Igual a
Cobreix
Cobert per: 711
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per: 704 706
Es recolza
Se li recolza
Es lliura
Se li lliura: 713

Datació: s. XVII
Criteri datació: Documental
Interpretació: Mur
Observacions: Límit exterior de la cara nord del baluard de Sant Antoni. Obrat amb carreuons de pedra de Montjuïc. Al interior hi havia un rebliment de pedres irregulars i morter de calç i sorra de color blanc. Orientació en sentit nord-sud.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Vermellós
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica:
Artificial: morter
UE: 713
Foto. **Plan.**: 14

Igual a
Cobreix
Cobert per: 711
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per: 704
Es recolza
Se li recolza
Es lliura: 712
Se li lliura

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Estrat compost d'argiles compactes de color vermellós amb restes de morter de calç. S'interpreta com una anivellació realitzada a la segona meitat del segle XIX, prèvia a l'edificació del mercat.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **801**

Foto. **Plan.** 15

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 802 803 806 **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Paviment

Observacions Paviment de lloses de pedra de 5 cm de grossària de la parada del mercat.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **802**

Foto. **Plan.** 15

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 803 808 806 **Se li recolza** 801

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Preparació de paviment

Observacions Capa de formigó d'uns 20 cm de gruix.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **803**

Foto. 24 25 26 27 28 **Plan.** 15

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 804 806 **Se li recolza** 801 802

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XIX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Fonamentació

Observacions Pilar de ferro que forma part de l'estructura del mercat. La seva base o sòcol es recolzava directament en un basament de pedra encastat a la fonamentació del mercat.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **804**

Foto. 24 25 26 27 28

Plan. 15

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix
805

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza
806

Se li recolza
803

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Estratigràfic

Interpretació
Fonamentació

Observacions
Basament de pedra encastat a la fonamentació del mercat, al qual se li recolza el pilar de ferro UE: 803.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **805**

Foto.

Plan.

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per
804

Talla
808 809 810 811

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació

Criteri datació

Interpretació
Trinxera de fonamentació

Observacions
Trinxera de fonamentació del basament UE: 804.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **806**

Foto. 24 25 26 27

Plan. 15

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix
807

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza
801 802 804

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació
Fonamentació

Observacions
Mur de fonamentació del mercat, situat a l'extrem nord del sondeig. Amb una orientació est-oest, es trobava obrat amb blocs de pedres de mitjanes i grans dimensions sense escairar lligats amb morter de calç.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 807

Definició UE: Retall/Interestrat
Textura:
Color:
Relacions Físiques:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica:
Orgànica:
Artificial:
Foto. **Plan.**

Igual a:
Cobreix:
Cobert per:
Farceix:
Farcit per: 806
Talla: 808 809 810 811 812
Tallat per:
Es recolza:
Se li recolza:
Es lliura:
Se li lliura:

Datació:
Criteri datació:
Interpretació: Trinxera de fonamentació
Observacions: Trinxera de fonamentació del mur UE: 806.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 808

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Vermellós
Relacions Físiques:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica:
Artificial: pedres, morter
Foto. **Plan.** 15

Igual a:
Cobreix: 809
Cobert per:
Farceix:
Farcit per:
Talla:
Tallat per: 805 807
Es recolza:
Se li recolza: 802
Es lliura:
Se li lliura:

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Nivell interpretat com l'estrat d'anivellament constructiu del mercat després de la destrucció del baluard de Sant Antoni. Compost d'argiles de color vermell amb blocs de pedra i morter.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 809

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Gris
Relacions Físiques:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Llims
Orgànica:
Artificial:
Foto. **Plan.** 15

Igual a:
Cobreix: 810
Cobert per: 808
Farceix:
Farcit per:
Talla:
Tallat per: 805 807
Es recolza:
Se li recolza:
Es lliura:
Se li lliura:

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Nivell interpretat com l'estrat d'anivellament constructiu del mercat després de la destrucció del baluard de Sant Antoni. Compost de llims de color gris.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura Compacta

Color Vermellós

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial pedres, morter

UE **810**

Foto. **Plan.** 15

Igual a

Cobreix **Cobert per** 809

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per** 805 807

Es recolza 811 **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XVII **Criteri datació** Documental

Interpretació Terraplè

Observacions

Estructura interpretada com a terraplè o farciment de terra de la cara sud del baluard. Format d'argiles de color vermell compactades amb nòduls de calç, amb una composició molt semblant al terreny geològic o "tortura".

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Marró Fosc

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial pedres

UE **811**

Foto. **Plan.** 15

Igual a

Cobreix 810 **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per** 805 807

Es recolza **Se li recolza** 810

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XVII **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Anivellació

Observacions

Nivell d'argiles molt compactes de color marró fosc amb alguns blocs de pedres de petites dimensions. Interpretat com la preparació del terraplè UE: 810.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Beix

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Llims

Orgànica

Artificial pedres

UE **812**

Foto. **Plan.**

Igual a

Cobreix **Cobert per** 811

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per** 807

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XVII **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Anivellació

Observacions

Nivell molt potent de llims de color beix molt nets, textura compacta i amb pedres de petites dimensions. Interpretat com la preparació del terraplè UE: 810.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 901

Foto. **Plan.** 16

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 902 907 909

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació Paviment

Observacions Paviment de l'actual pati compost per ràjols de 20 x 20 cm amb gruix d'uns 2 cm.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 902

Foto. **Plan.** 16

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 903 905 907 908 909

Se li recolza 901

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XX

Criteri datació Estratigràfic

Interpretació Preparació de paviment

Observacions Preparació de formigó de 0,25 de gruix del paviment UE: 901.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Marró

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial pedres, morter

UE 903

Foto. **Plan.** 16

Igual a

Cobreix 904 905

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza 902

Es lliura 908 909

Se li lliura

Datació s. XX

Criteri datació Estratigràfic

Interpretació Anivellació

Observacions Estrat d'anivellació compost d'argiles compactes de color marró barrejades amb blocs de pedra i morter calç.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 904

Foto. 29 30 34 35

Plan. 16

Igual a

Cobreix

Cobert per 903

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 905

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XX

Criteri datació Estratigràfic

Interpretació Servei

Observacions Servei o tub de ferro que transcorria per la part central del sondeig i afectava a la canalització UE: 905.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 905

Foto. 29 30 34 35

Plan. 16

Igual a

Cobreix

Cobert per 903

Farceix

Farcit per 906

Talla

Tallat per

Es recolza 907 908 909

Se li recolza 902

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació Canalització

Observacions Canalització situada a la base del pilar de ferro, on hi ha una obertura per on baixa l'aigua de pluja de la teulada. L'aigua es recol·lectada a través d'aquesta canalització feta amb maons i amb una coberta de lloses de pedra rectangulars sense escaira

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 906

Foto.

Plan.

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per 905

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació

Criteri datació

Interpretació Trinxera de fonamentació

Observacions Trinxera de fonamentació de la canalització UE: 905

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 907

Foto. 29 30 31 32 33 34 35

Plan. 16

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 908 909 **Se li recolza** 901 902 904 907

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XIX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Fonamentació

Observacions

Pilar o fonamentació de ferro de secció quadrada que forma part de l'estructura del mercat. Aquest pilar, de secció quadrada, també funciona de baixant de desguàs de l'aigua de pluja procedent de la teulada.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 908

Foto. 29 30 34 35

Plan. 16

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 909 **Se li recolza** 902 905 907

Es lliura **Se li lliura** 903

Datació s. XIX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Fonamentació

Observacions

Banqueta o fonamentació de pedra on es recolza el pilar de ferro UE: 907.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 909

Foto. 29 30 31 34 35

Plan. 16

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza** 901 902 905 907 908

Es lliura **Se li lliura** 903

Datació s. XIX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Fonamentació

Observacions

Mur de fonamentació del mercat amb una orientació nord-sud. Es va obrar amb blocs de pedra de mitjanes i grans dimensions lligats amb morter de calç.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1001**

Foto. **Plan.** 17

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1002 1006 1007

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació Paviment

Observacions Paviment actual de la vorera del pati de Tamarit.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1002**

Foto. **Plan.** 17

Igual a

Cobreix **Cobert per** 1001

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1003 1006 1007

Se li recolza 1001

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XX

Criteri datació Estratigràfic

Interpretació Preparació de paviment

Observacions Preparació del paviment UE: 1001. Es tracta d'una ccapa de formigó de 13 cm de grossària.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Marró

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial morter, pedres

UE **1003**

Foto. **Plan.** 17

Igual a

Cobreix 1004 1009

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza 1002

Es lliura 1006 1007

Se li lliura

Datació

Criteri datació

Interpretació Anivellació

Observacions Estrat d'anivellació de sorres i argiles de color marró amb restes de material constructiu i morter de calç.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1004**

Foto. 36 37 38 39 40 41

Plan. 17

Igual a

Cobreix

Cobert per 1002

Farceix 1005

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1007

Se li recolza 1006

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació Canalització

Observacions Canalització o baixant del pilar de ferro UE: 1006. Obrada amb maons, presentava un afegit o reforma que consistia en la instal·lació d'un tub de PVC al interior del canal.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1005**

Foto. 43

Plan.

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per 1004

Talla 1009

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació

Criteri datació

Interpretació Trinxera de fonamentació

Observacions Trinxera de fonamentació de la canalització o baixant UE: 1004.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1006**

Foto. 36 37 38 39 40 41

Plan. 17

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1007

Se li recolza 1004

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació Fonamentació

Observacions Pilar de ferro encastat dins de la fonamentació del mercat. A diferència dels altres pilars documentats, aquest presenta una forma o secció angular.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1007**

Foto. 36 37 38 39 40 41

Plan. 17

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per
1008

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza
1001 1002 1004 1006

Es lliura

Se li lliura
1003

Datació s. XIX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació
Fonamentació

Observacions
Fonamentació del mercat obrada amb blocs de pedres de mitjanes i grans dimensions lligats amb morter de calç. Es va documentar una fondària de 2,20 m, però no es va arribar a assolir el final d'aquest.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1008**

Foto.

Plan.

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per
1007

Talla
1009 1010

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació

Criteri datació

Interpretació
Trinxera de fonamentació

Observacions
Trinxera de fonamenatció del mur UE: 1007.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Vermellós

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial

UE **1009**

Foto.

Plan. 17

Igual a

Cobreix
1010

Cobert per
1003

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per
1005 1008

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Estratigràfic

Interpretació
Anivellació

Observacions
Estrat d'anivellació formada per una capa d'argiles de color vermell. Interpretat com una anivellació o colgament del fossat prèvia a la construcció del mercat.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Beix

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Llims

Orgànica

Artificial

UE **1010**

Foto. **Plan.** 17

Igual a

Cobreix **Cobert per** 1009

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per** 1008

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Anivellació

Observacions Nivell molt potent de llims de textura compacta i color beix. Interpretat com una anivellació o colgament del fossat prèvia a la construcció del mercat.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1101**

Foto. **Plan.** 19

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza** 1102 1105 1106

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Paviment

Observacions Paviment actual de la vorera del pati de Tamarit.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1102**

Foto. **Plan.** 19

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 1103 1105 1106 **Se li recolza** 1101

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Preparació de paviment

Observacions Preparació de formigó del paviment de la vorera UE: 1101.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 1103

Definició UE: Estrat

Textura: Compacta

Color: Marró

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica: Argila

Orgànica:

Artificial: material Constructiu, pedres

Foto. **Plan.** 19

Igual a

Cobreix: 1104

Cobert per:

Farceix:

Farcit per:

Talla:

Tallat per:

Es recolza:

Se li recolza: 1102

Es lliura: 1106

Se li lliura:

Datació: s. XX

Criteri datació: Estratigràfic

Interpretació: Anivellació

Observacions: Estrat d'anivellació compost d'argiles de color marró i textura compacta amb gran quantitat de restes de material constructiu i blocs de pedra de petites dimensions

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 1104

Definició UE: Estructura

Textura:

Color:

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica:

Orgànica:

Artificial:

Foto. 42 43 **Plan.** 18

Igual a

Cobreix:

Cobert per: 1103

Farceix:

Farcit per:

Talla:

Tallat per:

Es recolza:

Se li recolza:

Es lliura:

Se li lliura:

Datació: s. XX

Criteri datació: Estratigràfic

Interpretació: Servei

Observacions: Servei o tub de ferro que transcorria paral·lel a la fonamentació del mercat i a pocs centímetres de distància.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 1105

Definició UE: Estructura

Textura:

Color:

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica:

Orgànica:

Artificial:

Foto. 42 44 45 **Plan.** 18

Igual a

Cobreix:

Cobert per:

Farceix:

Farcit per:

Talla:

Tallat per:

Es recolza: 1106

Se li recolza: 1101 1102

Es lliura:

Se li lliura:

Datació: s. XIX

Criteri datació: Arquitectònic/Artí

Interpretació: Fonamentació

Observacions: Pilar o fonamentació de ferro de secció quadrada que forma part de l'estructura del mercat. Aquest pilar, de secció quadrada, també funciona de baixant de desguàs de l'aigua de pluja procedent de la teulada.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 1106

Definició UE: Estructura
Textura:
Color:
Relacions Físiques:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica:
Orgànica:
Artificial:
Foto. 42 43 44 45
Plan. 18

Igual a
Cobreix:
Cobert per:
Farceix:
Farcit per:
Talla:
Tallat per:
Es recolza:
Se li recolza: 1101 1102 1105
Es lliura:
Se li lliura: 1103

Datació: s. XIX
Criteri datació: Arquitectònic/Artí
Interpretació: Fonamentació
Observacions: Tram del mur de fonamentació del mercat que, amb una orientació nord-sud, es va obrar amb blocs de pedra de mitjanes i grans dimensions lligats amb morter de calç.
Afecció Si No **Tipus** **%**

UE 1201

Definició UE: Estructura
Textura:
Color:
Relacions Físiques:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica:
Orgànica:
Artificial:
Foto.
Plan. 19

Igual a
Cobreix:
Cobert per:
Farceix:
Farcit per:
Talla:
Tallat per:
Es recolza: 1201
Se li recolza:
Es lliura:
Se li lliura:

Datació: s. XX
Criteri datació: Arquitectònic/Artí
Interpretació: Paviment
Observacions: Paviment actual del pati de Tamarit d'una capa de formigó armat de 27 cm de grossària.
Afecció Si No **Tipus** **%**

UE 1202

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Marró
Relacions Físiques:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica:
Artificial: material Constructiu, morter
Foto.
Plan. 19

Igual a
Cobreix: 1203 1208
Cobert per:
Farceix:
Farcit per:
Talla:
Tallat per:
Es recolza:
Se li recolza: 1201
Es lliura:
Se li lliura:

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Nivell d'anivellació compost d'argiles compactes de color marró amb materials moderns com materials constructius, morter de calç.... Interpretat com una anivellació prèvia a la construcció del mercat.
Afecció Si No **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Marró
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica:
Artificial: ceràmica
UE 1203
Foto. **Plan.** 19

Igual a
Cobreix: 1204
Cobert per: 1202
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per: 1209
Es recolza
Se li recolza
Es lliura
Se li lliura

Datació: s. XVII-XVIII
Criteri datació: Ceràmic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Estrat d'anivellació poc homogeni compost d'argiles de color marró fosc de textura solta amb gran quantitat de fragments ceràmics. Interpretat com una possible anivellació de l'esplanada o glacis.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Beix
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Llims
Orgànica: Carbons
Artificial:
UE 1204
Foto. **Plan.** 19

Igual a
Cobreix: 1205
Cobert per: 1203
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per: 1208
Es recolza
Se li recolza
Es lliura
Se li lliura

Datació: s. XVII
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Estrat compost per una capa de llims amb material detrític. Interpretat com una possible anivellació de l'esplanada o glacis.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Vermellós
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica:
Artificial: morter
UE 1205
Foto. **Plan.** 19

Igual a
Cobreix: 1206
Cobert per: 1204
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per: 1208
Es recolza
Se li recolza
Es lliura
Se li lliura

Datació: s. XVII
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Nivell d'argiles de color vermellós amb nòduls de calç, molt semblant al terraplè documentat en altres sondeigs realitzats al interior del baluard. Interpretat com una possible anivellació de l'esplanada o glacis.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 1206

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Beix
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Llims
Orgànica:
Artificial:
Relacions Físiques

Foto. **Plan.**
19

Igual a

Cobreix	Cobert per
1207	1205
Farceix	**Farcit per**
Talla	**Tallat per** 1208
Es recolza	**Se li recolza**
Es lliura	**Se li lliura**

Datació: s. XVII
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Estrat compost de lims amb material detrític. Interpretat com una possible anivellació de l'esplanada o glacis.
Afecció Si / No **Tipus** **%**

UE 1207

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Gris
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Llims
Orgànica:
Artificial:
Relacions Físiques

Foto. **Plan.**
19

Igual a

Cobreix	Cobert per
	1206
Farceix	**Farcit per**
Talla	**Tallat per**
Es recolza	**Se li recolza**
Es lliura	**Se li lliura**

Datació:
Criteri datació:
Interpretació: Anivellació
Observacions: Nivell força potent de llims de formació natural sense materials antròpics.
Afecció Si / No **Tipus** **%**

UE 1208

Definició UE: Estructura
Textura:
Color:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica:
Orgànica:
Artificial:
Relacions Físiques

Foto. **Plan.**
48 / 50
18 / 19

Igual a

Cobreix	Cobert per
	1202
Farceix	**Farcit per**
1209	
Talla	**Tallat per**
Es recolza	**Se li recolza**
Es lliura	**Se li lliura**

Datació: s. XX
Criteri datació: Arquitectònic/Artí
Interpretació: Canalització
Observacions: Possible canalització situada a l'extrem est del sondeig. Amb una orientació nord-sud, es troba realitzada amb amb maons.
Afecció Si / No **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1209**

Foto. **Plan.**

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per 1208

Talla 1202 1203 1204 1205

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació **Criteri datació**

Interpretació Trinxera de fonamentació

Observacions Trinxera de fonamentació de la canalització UE: 1208.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1301**

Foto. **Plan.** 20

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1302 1305

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Paviment

Observacions Paviment de la parada que hi havia instal·lada en aquest indret. Es tracta d'una capa de ciment de 3 cm de gruix.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1302**

Foto. **Plan.** 20

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1305 1311

Se li recolza 1301

Es lliura

Se li lliura

Datació **Criteri datació**

Interpretació Preparació de paviment

Observacions Preparació de ciment, amb una grossària de 0,20 m, del paviment UE: 1301.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1303**

Foto. **Plan.** 20

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1305 1306

Se li recolza 1302

Es lliura

Se li lliura 1311

Datació s. XX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació Servei

Observacions Al límit nord-est del sondeig hi havia un servei de qual s'ha documentat una paret de maons contemporanis amb un farciment de sorres.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1304**

Foto. **Plan.**

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per 1303

Talla 1312

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació

Criteri datació

Interpretació Trinxera de fonamentació

Observacions Trinxera de fonamentació dels serveis UE: 1303

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1305**

Foto. 51 52 53 54 55 56 57 58 59 **Plan.** 20

Igual a

Cobreix

Cobert per 1311

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1306

Se li recolza 1301 1302 1311

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació Fonamentació

Observacions Base del pilar de ferro que, a diferència dels que es situen a les naus, presentava una secció cilíndrica amb un diàmetre aproximat de 60 cm.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1306**

Foto. 51 52 53 54 55 56 57 58 59

Plan. 20

Igual a

Cobreix

Cobert per 1311

Farceix 1306

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1308

Se li recolza 1305

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació Fonamentació

Observacions Fonamentació o basament fet amb maons lligats amb morter de calç. Aquesta, amb una orientació nord-oest/sud-est, se li recolza el pilar de ferro UE: 1305 i es recolza al basament UE: 1307.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1307**

Foto. 53 55 59

Plan. 20

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per 1306

Talla 1312

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació

Criteri datació

Interpretació Trinxera de fonamentació

Observacions Trinxera de fonamentació de la banqueta UE: 1306.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1308**

Foto.

Plan. 20

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix 1309

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza 1306 1310

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX

Criteri datació Arquitectònic/Artí

Interpretació Fonamentació

Observacions Basament de pedra que, amb una orientació est-oest, se li recolzava la fonamentació UE: 1306.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1309**

Foto. **Plan.**

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per 1308

Talla 1313 1314

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació **Criteri datació**

Interpretació Trinxera de fonamentació

Observacions Trinxera de fonamentació de l'estructura UE: 1308

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1310**

Foto. 52 55 **Plan.** 20

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix 1311

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1308

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Canalització

Observacions Situada a la base del basament UE: 1306, aparegué una estructura obrada amb maons i blocs de pedra de mitjanes dimensions lligats amb morter de calç, que s'ha interpretat com una possible canalització de l'aigua procedent del desguàs del pilar de ferro. Aquesta es situava a l'extrem

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Marró

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica Carbons

Artificial

UE **1311**

Foto. **Plan.**

Igual a

Cobreix 1306 1312

Cobert per 1312

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per 1315

Es recolza

Se li recolza

Es lliura 1305

Se li lliura

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Anivellació

Observacions Estrat d'anivellació compost d'argiles amb material detrític i constructiu. Anivellació relacionada amb el moment de construcció del mercat.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 1312

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Gris
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Llims
Orgànica:
Artificial:
Foto. **Plan.** 20
Relacions Físiques

Igual a

Cobreix	Cobert per
1313	1311
Farceix	**Farcit per**
Talla	**Tallat per** 1307 1309 1315
Es recolza	**Se li recolza**
Es lliura	**Se li lliura**

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Estrat d'anivellació compost de llims de color gris. Anivellació relacionada amb el moment de construcció del mercat.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 1313

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Marró
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica: Carbons
Artificial:
Foto. **Plan.** 20
Relacions Físiques

Igual a

Cobreix	Cobert per
1314	1312
Farceix	**Farcit per**
Talla	**Tallat per** 1307 1309 13015
Es recolza	**Se li recolza**
Es lliura	**Se li lliura**

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Estrat d'anivellació format d'argiles de color marró amb material detrític. Anivellació relacionada amb el moment de construcció del mercat.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 1314

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Negre
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Llims
Orgànica:
Artificial:
Foto. **Plan.** 20
Relacions Físiques

Igual a

Cobreix	Cobert per
	1313
Farceix	**Farcit per**
Talla	**Tallat per** 1309 1315
Es recolza	**Se li recolza**
Es lliura	**Se li lliura**

Datació:
Criteri datació:
Interpretació: Anivellació
Observacions: Estrat d'anivellació compost de llims de tonalitat fosca. Anivellació relacionada amb el moment de construcció del mercat.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 1315

Foto. **Plan.**

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per 1308

Talla 1311 1312 1313 1314

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació **Criteri datació**

Interpretació Trinxera de fonamentació

Observacions Trinxera de fonamentació del basament UE: 1308.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 1401

Foto. **Plan.** 21

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1402

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XX **Criteri datació** Arquitectònic/Artí

Interpretació Paviment

Observacions Paviment actual del pati de Borrell, compost per una capa de quitrà de 2 cm.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 1402

Foto. **Plan.** 21

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1403

Se li recolza 1401

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Preparació de paviment

Observacions Preparació def ormigó armat de 15 cm de grossària.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat

Textura: Compacta

Color: Marró

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica: Argila

Orgànica:

Artificial: pedres

UE 1403

Foto. **Plan.** 21

Igual a

Cobreix: 1404

Cobert per

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza: 1402

Es lliura

Se li lliura

Datació: s. XX

Criteri datació: Estratigràfic

Interpretació: Anivellació

Observacions: Anivellació d'argiles de color marró i textura compacta que a l'extrem est del sondeig es trobava tallat per un servei modern del mercat (canonada d'aigua).

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat

Textura: Compacta

Color: Marró

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica: Argila

Orgànica:

Artificial: pedres

UE 1404

Foto. **Plan.** 21

Igual a

Cobreix: 1405 1406

Cobert per: 1403

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació: s. XIX

Criteri datació: Estratigràfic

Interpretació: Anivellació

Observacions: Nivell molt potent d'argiles de color marró però amb gran quantitat de fragments de material constructiu com maons i morter de calç, així com blocs de pedres de petites i mitjanes dimensions

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat

Textura: Solta

Color: Beix

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica: Grava

Orgànica:

Artificial: pedres

UE 1405

Foto. **Plan.** 21

Igual a

Cobreix: 1406

Cobert per: 1404

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació: s. XVII

Criteri datació: Estratigràfic

Interpretació: Farciment

Observacions: Nivell compost integrament de graves gruixudes de 30 cm de potència, que només aparegué a la meitat est de la rasa.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Vermellós
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica:
Artificial:
UE 1406
Foto. **Plan.** 21

Igual a
Cobreix: 1407
Cobert per: 1404 1405
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per
Es recolza
Se li recolza
Es lliura
Se li lliura

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Estrat d'anivellació d'argiles vermelles de textura compacta.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estructura
Textura: Compacta
Color: Vermellós
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica:
Artificial: morter
UE 1407
Foto. **Plan.** 21

Igual a
Cobreix
Cobert per: 1406
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per
Es recolza: 1408
Se li recolza
Es lliura
Se li lliura

Datació: s. XVII
Criteri datació: Documental
Interpretació: Terraplè
Observacions: Estructura interpretada com a terraplè o farciment de terra format d'argiles de color vermell compactades amb nòduls de calç, amb una composició molt semblant al terreny geològic o "torturà".
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Gris
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Llims
Orgànica:
Artificial:
UE 1408
Foto. **Plan.** 21

Igual a
Cobreix
Cobert per: 1407
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per
Es recolza
Se li recolza
Es lliura
Se li lliura

Datació
Criteri datació
Interpretació: Anivellació
Observacions: Nivell compost de llims de formació natural sense materials antròpics.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 1501

Definició UE: Estructura
Textura:
Color:
Relacions Físiques:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica:
Orgànica:
Artificial:
Foto. **Plan.** 23 24

Igual a:
Cobreix:
Cobert per:
Farceix:
Farcit per:
Talla:
Tallat per:
Es recolza: 1502
Se li recolza:
Es lliura:
Se li lliura:

Datació: s. XX
Criteri datació: Arquitectònic/Artí
Interpretació: Paviment
Observacions: Paviment de l'actual del pati compost per ràjols de 20 x 20 cm amb gruix d'uns 2 cm. Per sota es documenta un nivell de preparació fomat per formigó d'uns 15-20 cms de gruix.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 1502

Definició UE: Estructura
Textura:
Color:
Relacions Físiques:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica:
Orgànica:
Artificial:
Foto. **Plan.** 23 24

Igual a:
Cobreix:
Cobert per:
Farceix:
Farcit per:
Talla:
Tallat per:
Es recolza: 1503
Se li recolza: 501
Es lliura:
Se li lliura:

Datació: s. XX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Preparació de paviment
Observacions: Preparació del paviment UE: 1501 compost per una capa de formigó de 0,21 m de grossària.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

UE 1503

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Marró
Relacions Físiques:
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica:
Artificial: morter, pedres
Foto. **Plan.** 23 24

Igual a:
Cobreix: 1504 1505 1506 1512 1523
Cobert per:
Farceix:
Farcit per:
Talla:
Tallat per:
Es recolza:
Se li recolza: 1502
Es lliura:
Se li lliura:

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Nivell potent d'argiles amb pedres irregulars i morter de calç que es relaciona amb l'anivellació anterior a la construcció del mercat.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat
Textura: Solta
Color: Gris
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica
Orgànica
Artificial: material Constructiu, morter
UE 1504
Foto. **Plan.**: 24

Igual a
Cobreix: 1521 1511 1522
Cobert per: 1503
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per
Es recolza
Se li recolza
Es lliura: 1506
Se li lliura

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Enderroc
Observacions: Nivell de runa localitzat a la zona exterior del carrer, concretament al costat del mur o límit nord-oest d'aquest. Es tracta del nivell d'enderroc dels murs que delimitaven aquest carrer.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Beix
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Llims
Orgànica
Artificial
UE 1505
Foto. **Plan.**: 23, 24

Igual a
Cobreix: 1507 1508 1509 1511 1512
Cobert per: 1503
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per
Es recolza
Se li recolza
Es lliura: 1506
Se li lliura

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Estrat de colgament de formació natural compost de llims de textura compacta i color grisenc
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estructura
Textura
Color
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica
Orgànica
Artificial
UE 1506
Foto.: 64, 65, 66, 67, 69, 72, 73, 76
Plan.: 22

Igual a
Cobreix
Cobert per: 1503
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per
Es recolza: 1521
Se li recolza: 1508 1523
Es lliura
Se li lliura: 1504 1505 1511

Datació: segona meitat s.
Criteri datació: Documental
Interpretació: Mur
Observacions: Mur orientat en sentit nord-est/sud-oest que correspon al límit nord del camí o carretera de Madrid. Obrat amb pedres irregulars sense escairar lligades amb moter de calç sorrenc.
Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1507**

Foto. 77 78 79 80 81 82 85 86 88 94 95 97

Plan. 22 24

Igual a

Cobreix **Cobert per** 1505

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 1521 **Se li recolza** 1509

Es lliura **Se li lliura** 1520

Datació segona meitat s. **Criteri datació** Documental

Interpretació Mur

Observacions Mur orientat en sentit nord-est/sud-oest que correspon al límit sud del camí o carretera de Madrid. Obrat amb pedres irregulars sense escairar i altres escairades lligades amb moter de calç sorrenc.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1508**

Foto. 09 10 11 12 13 14 15 16 68 69 70 72 73

Plan. 22 23 24

Igual a

Cobreix **Cobert per** 1505

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 1511 1516 1521 **Se li recolza** 1509 1510

Es lliura **Se li lliura**

Datació segona meitat s. **Criteri datació** Documental

Interpretació Mur

Observacions Mur orientat en sentit nord-est/sud-oest amb un parament format per dues fileres de carreus. Aquest correspon al límit de la vorera del camí o carretera de Madrid.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE **1509**

Foto.

Plan. 22 23 24

Igual a

Cobreix **Cobert per** 1505

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 1507 1508 1518 1521 **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació segona meitat s. **Criteri datació** Documental

Interpretació Paviment

Observacions Paviment del camí o carretera de Madrid compost de blocs de pedres irregulars de petites i mitjanes dimensions amb morter de calç i sorra de color blanc. Es troba delimitat pels murs UE: 1507 i 1508.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 1510

Foto. **Plan.** 22

Igual a

Cobreix **Cobert per** 1505

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza 1506 1508 1516 1521 1522 **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació segona meitat s. **Criteri datació** Documental

Interpretació Paviment

Observacions Paviment de la vorera del camí o carretera de Madrid compost d'un nivell de terra i moter de color gris molt compactat. Es troba delimitat pels murs UE: 1506 i 1508.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Beix

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Llims

Orgànica

Artificial

UE 1511

Foto. **Plan.** 23

Igual a

Cobreix 1513 1521 **Cobert per** 1504

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura 1506 **Se li lliura**

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Anivellació

Observacions Anivellació formada de llims que s'hauria de relacionar amb la construcció del camí o carretera de Madrid. Es localitza al nord del límit o mur UE: 1506.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Solta

Color Blanc

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial material Constructiu, morter

UE 1512

Foto. **Plan.** 24

Igual a

Cobreix 1514 1521 **Cobert per** 1503 1505

Farceix **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació segona meitat s. **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Enderroc

Observacions Nivell de runa que cobreix el vèrtex del baluard i s'extem fora dels seus límits (fossar). Compost de material constructiu (rajoles) i morter de color blanc.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Marró
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Argila
Orgànica:
Artificial: pedres
UE 1513

Igual a
Cobreix: 1514
Cobert per: 1513
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per
Es recolza
Se li recolza
Es lliura: 1521
Se li lliura

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Nivell interpretat com l'estrat d'anivellament després de la destrucció del baluard de Sant Antoni. Compost d'argiles de color marró amb alguns blocs de pedres de mitjanes dimensions.

Afecció Si No **Tipus** **%**

Foto.
Plan.: 23

Definició UE: Estrat
Textura: Compacta
Color: Beix
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica: Llims
Orgànica:
Artificial: pedres
UE 1514

Igual a
Cobreix
Cobert per: 1512 1513
Farceix
Farcit per
Talla
Tallat per
Es recolza
Se li recolza
Es lliura: 1521
Se li lliura

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Anivellació
Observacions: Nivell interpretat com l'enderroc del baluard de Sant Antoni. Es situa tocant al parament esterior del baluard, per tant, a l'interior del fossar. Compost de blocs de pedra i carreus de grans dimensions barrejats amb llims de color beix i morter.

Afecció Si No **Tipus** **%**

Foto.: 71, 89, 90, 91, 92, 93, 96, 98
Plan.: 23, 24

Definició UE: Retall/Interestrat
Textura
Color
Relacions Físiques
Composició **Sector** **Zona**
Geològica
Orgànica
Artificial
UE 1515

Igual a
Cobreix
Cobert per
Farceix
Farcit per: 1515
Talla: 1521
Tallat per
Es recolza
Se li recolza
Es lliura
Se li lliura

Datació: s. XIX
Criteri datació: Estratigràfic
Interpretació: Indeterminat
Observacions: Gran retall situat entre les murs UE: 1506 i 1508 i que afecta considerablement a la cara del baluard. De morfologia irregular es relaciona amb la construcció del camí o carretera de Madrid.

Afecció Si No **Tipus** **%**

Foto.: 68, 69, 70, 72, 73
Plan.: 22

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Marró

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial

UE 1516

Foto. **Plan.** 24

Igual a

Cobreix **Cobert per** 1505

Farceix 1515 **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura** 1508

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Farciment

Observacions Nivell de reompliment del retall UE: 1515.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 1517

Foto. 69 70 72 73 74 75 76 **Plan.** 22

Igual a

Cobreix **Cobert per**

Farceix **Farcit per** 1518

Talla 1521 **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Indeterminat

Observacions Gran retall situat al costat sud del mur UE: 1508 i que afecta considerablement a la cara del baluard. De morfologia irregular es relaciona amb la construcció del camí o carretera de Madrid.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Marró

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial

UE 1518

Foto. **Plan.** 24

Igual a

Cobreix **Cobert per** 1509

Farceix 1517 **Farcit per**

Talla **Tallat per**

Es recolza **Se li recolza**

Es lliura **Se li lliura**

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Farciment

Observacions Nivell de reompliment del retall UE: 1517.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Retall/Interestrat

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 1519

Foto. 77 78 79 80 81 82 85 86 88 94 95 97

Plan. 22

Igual a

Cobreix

Cobert per

Farceix

Farcit per 1520

Talla 1521

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Indeterminat

Observacions Gran retall situat al costat sud del mur UE: 1507 i que afecta considerablement a la cara del baluard. De morfologia irregular es relaciona amb la construcció del camí o carretera de Madrid.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estrat

Textura Compacta

Color Vermellós

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica Argila

Orgànica

Artificial

UE 1520

Foto.

Plan. 24

Igual a

Cobreix

Cobert per 1505

Farceix

Farcit per 1519

Talla

Tallat per

Es recolza

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XIX **Criteri datació** Estratigràfic

Interpretació Farciment

Observacions Nivell de reompliment del retall UE: 1519,.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 1521

Foto. 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81

Plan. 22 24

Igual a

Cobreix

Cobert per 1511 1512

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per 151 1517 1519

Es recolza

Se li recolza 1506 1507 15081509 1522

Es lliura

Se li lliura 1513 1514

Datació s. XVII **Criteri datació** Documental

Interpretació Mur

Observacions Mur orientat en sentit nord-sud construït amb carreuons lligats amb morter de calç i sorra de color blanc. Aquesta estructura fou interpretada com el límit exterior o escarpa de la cara nord del baluard de Sant Antoni. A l'extrem SO s'ha documentat el vèrtex arrodonit del baluard

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 1522

Foto. **Plan.** 22

Igual a

Cobreix

Cobert per 1504

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1521

Se li recolza 1510

Es lliura

Se li lliura

Datació s. XVII

Criteri datació Documental

Interpretació Terraplè

Observacions

Estructura interpretada com a terraplè o farciment de terra de la cara nord del baluard. Format d'argiles de color vermell compactades amb nòduls de calç, amb una composició molt semblant al terreny geològic o "torturà".

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Definició UE Estructura

Textura

Color

Relacions Físiques

Composició **Sector** **Zona**

Geològica

Orgànica

Artificial

UE 1523

Foto. **Plan.** 65 66 67 22

Igual a

Cobreix

Cobert per 1503

Farceix

Farcit per

Talla

Tallat per

Es recolza 1506

Se li recolza

Es lliura

Se li lliura

Datació segona meitat s.

Criteri datació Documental

Interpretació Fonamentació

Observacions

Possible fita localitzada a l'extrem oest o final del mur UE: 1506 del cami o carretera de Madrid. Es tracta d'un bloc de pedra treballada amb els angles arrodonits.

Afecció **Si** **No** **Tipus** **%**

Annex 3. Inventari fotogràfic

Num.	Sector	UE
01	400	407

Detall del parament o cara vista de l'escarpa o límit exterior de la cara nord del baluard de Sant Antoni. Vist des del sud-oest.

02	400	407

Detall del parament o cara vista de l'escarpa o límit exterior de la cara nord del baluard de Sant Antoni. Vist des del sud-oest.

03	400	407

Detall del parament o cara vista de l'escarpa o límit exterior de la cara nord del baluard de Sant Antoni. Vist des del sud-oest.

04	400	407

Detall del parament o cara vista de l'escarpa o límit exterior de la cara nord del baluard de Sant Antoni. Vist des del sud-oest.

05	400	407

Detall del parament o cara vista de l'escarpa o límit exterior de la cara nord del baluard de Sant Antoni. Vist des del sud-oest.

06	400	407

Detall del parament o cara vista de l'escarpa o límit exterior de la cara nord del baluard de Sant Antoni. Vist des del sud-oest.

07	400	407

Detall del parament o cara vista de l'escarpa o límit exterior de la cara nord del baluard de Sant Antoni. Vist des del sud-oest.

08	400	407

Detall del parament o cara vista de l'escarpa o límit exterior de la cara nord del baluard de Sant Antoni. Vist des del sud-oest.

09	1500	1508

Vista general del sondeig 1500 i del mur del carrer UE: 1508. Vist des del nord-oest.

10	1500	1508

Vista general del sondeig 1500 i del mur del carrer UE: 1508. Vist des del nord-oest.

11	1500	1508

Vista general del sondeig 1500 i del mur del carrer UE: 1508. Vist des del nord-est.

12	1500	1508

Vista general del sondeig 1500 i del mur del carrer UE: 1508. . Vist des del nord-est.

13	1500	1508

Vista general del sondeig 1500 i del mur del carrer UE: 1508. . Vist des del nord-est.

14	1500	1508

Detall del mur del carrer UE: 1508. Vist des del nord-est

15	1500	1508

Detall del parament del mur del carrer UE: 1508. Vist des del nord-est.

16	1500	1508

Detall del parament del mur del carrer UE: 1508. Vist des del nord.

17	600 700

Vista general del pati del carrer Comte d'Urgell, on es realitzaren els sondejos 600 i 700. Vist des del nord-oest.

Num.	Sector	UE
18	600	

Vista general del sondeig 600. Vist des del sud-oest.

19	700	703 705 707 709 712

Vista general del sondeig 700. Vist des del nord-oest.

20	700	705

Detall del mur de fonamentació UE: 705 del mercat. Vist desl del nord-oest.

21	700	703 712

Detall de la canalització UE: 703 i de l'escarpa UE: 712 o límit exterior de la cara nord del baluard. Vist des del nord-oest.

22	700	703 712

Detall de la canalització UE: 703 i de l'escarpa UE: 712 o límit exterior de la cara nord del baluard. Vist des del nord-oest.

23	700	703 712

Detall de l'escarpa UE: 712 o límit exterior de la cara nord del baluard. Vist des del nord-oest.

24	800	803 804 806

Vista general del sondeig 800. Vist des del sud.

25	800	803 804 806

Vista general del sondeig 800. Vist des del sud.

26	800	803 804 806

Detall de la fonamentació del mercat. Vist des del sud.

27	800	803 804 806

Detall de la fonamentació del mercat. Vist des del sud.

28	800	803 804

Detall de la fonamentació del mercat. Vist des del sud.

29	900	904 905 907 908 909

Vista general del sondeig 900. Vist des del sud-est.

30	900	904 905 907 908 909

Vista general del sondeig 900. Vist des del sud-est.

31	900	907 909

Detall del desguàs del pilar de ferro UE: 907. Vist des del sud-est.

32	900	907

Detall del desguàs del pilar de ferro UE: 907. Vist des del sud-est.

33	900	907

Detall del desguàs del pilar de ferro UE: 907. Vist des del sud-est.

34	900	904 905 907 908 909

Vista general del sondeig 900. Vist des de l'est.

35	900	904 905 907 908 909

Vista general del sondeig 900. Vist des del sud-est.

Num.	Sector	UE
36	1000	1004 1006 1007
Vista general del sondeig 1000. Vist des del nord-oest.		
37	1000	1004 1006 1007
Vista general del sondeig 1000. Vist des del nord-oest.		
38	1000	1004 1006 1007
Vista general del sondeig 1000. Vist des del nord-oest.		
39	1000	1004 1006 1007
Detall del sondeig 1000. Vist des del nord-oest.		
40	1000	1004 1006 1007
Detall del sondeig 1000. Vist des del nord-oest.		
41	1000	1004 1006 1007
Detall del sondeig 1000. Vist des del nord-oest.		
42	1100	1104 1105 1106
Vista general del sondeig 1100. Vist des del nord.		
43	1100	1104 1106 1005
Vista general del sondeig 1100. Vist des de l'oest.		
44	1100	1105 1106
Vista general del pilar de ferro UE: 1105. Vist des de l'oest.		
45	1100	1105 1106
Detall del pilar de ferro UE: 1105. Vist des de l'oest.		
46	1200	
Vista general del sondeig 1200. Vist des del nord-est.		
47	1200	
Vista general del sondeig 1200. Vist des del nord-est.		
48	1200	1208
Vista general del sondeig 1200. Vist des del sud-oest.		
49	1200	1200
Vista general de l'estructura UE: 1208. Vist des del sud-oest.		
50	1200	1208
Detall de l'estructura UE: 1208. Vist des del sud-oest.		
51	1300	1305 1306
Vista general del sondeig 1300. Vist des del nord-oest.		
52	1300	1305 1306 1310
Vista general del sondeig 1300. Vist des del nord-oest.		
53	1300	1305 1306 1307
Detall del pilar de ferro UE: 1305 i del seu basament UE: 1306. Vist des del nord-oest.		
54	1300	1305 1306
Detall del pilar de ferro UE: 1305 i del seu basament UE: 1306. Vist des del nord-oest.		

Num.	Sector	UE
55	1300	1305 1306 1307 1310
Vista general del pilar de ferro UE: 1305 i del seu basament UE: 1306. Vist des del nord-oest.		
56	1300	1305 1306
Vista general del sondeig 1300. Vist des del nord-oest.		
57	1300	1305 1306
Vista general del sondeig 1300. Vist des de l'oest.		
58	1300	1305 1306
Detall del pilar de ferro UE: 1305 i del seu basament UE: 1306. Vist des del nord-oest.		
59	1300	1305 1306 1307
Detall del pilar de ferro UE: 1305 i del seu basament UE: 1306. Vist des del nord-oest.1306		
60	1400	
Vista general del sondeig 1400. Vist des del nord-est.		
61	1400	
Vista general del sondeig 1400. Vist des del nord-oest.		
62	1400	
Detall de la canalització moderna situada a l'extrem nord-est de la rasa. Vist des del nord-est.		
63	1400	14005
Detall del nivell UE: 1405. Vist des del nord-est.		
64	1500	1506
Vista general de l'extrem est del mur del carrer UE: 1506. Vist des de l'est.		
65	1500	1506 1523
Vista general de l'extrem oest del mur de carrer UE: 1506 i de la fita UE: 1523. Vist des de l'oest.		
66	1500	1506 1523
Vista general de l'extrem oest del mur de carrer UE: 1506 i de la fita UE: 1523. Vist des de l'oest.		
67	1500	1506 1523
Detall de l'extrem oest del mur de carrer UE: 1506 i de la fita UE: 1523. Vist des del nord-oest.		
68	1500	1521 1515 1508
Detall de l'extrem nord-est del mur del baluard UE: 1521. Vist des del sud-oest.		
69	1500	1521 1506 1508 1515 1517
Vista general de la meitat nord-est del mur UE: 1521 del baluard. Vist des del nord-est.		
70	1500	1521 1515 1517 1508
Vista general de la meitat nord-est del mur UE: 1521 del baluard. Vist des del nord-est.		
71	1500	1521 1514
Detall de l'extrem nord-est del mur UE: 1521 del baluard. Vist des de l'oest.		
72	1500	1521 1506 1508 1515 1517
Vista general del mur UE: 1521 del baluard. Vist des del nord-est.		
73	1500	1521 1506 1508 1515 1517
Vista general del mur UE: 1521 del baluard. Vist des del nord-est.		

Num.	Sector	UE
74	1500	1521 1517
Vista general del mur UE: 1521 del baluard. Vist des del nord-est.		
75	1500	1521 1517
Vista general del mur UE: 1521 del baluard. Vist des del nord-est.		
76	1500	1521 1517 1506
Vista general del mur UE: 1521 del baluard. Vist des del nord-est.		
77	1500	1521 1519 1507
Vista general del vèrtex del baluard, situat a l'extrem sud-oest. Vist des del sud-est.		
78	1500	1521 1507 1519
Vista general del mur UE: 1521 del baluard. Vist des del sud-oest.		
79	1500	1521 1507 1519
Vista general de l'extrem sud-oest del mur UE: 1521 del balulard i el seu vèrtex. Vist des del sud-oest.		
80	1500	1521 1507 1519
Vista general de l'extrem sud-oest del mur UE: 1521 del balulard i el seu vèrtex. Vist des del sud-oest.		
81	1500	1521 1507 1519
Vista general de l'extrem sud-oest del mur UE: 1521 del balulard i el seu vèrtex. Vist des del sud-oest.		
82	1500	1521 1507 1519
Vista general de l'extrem sud-oest del mur UE: 1521 del balulard i el seu vèrtex. Vist des del sud-oest.		
83	1500	
Vista general del cobriment de les estructures. Vist des del sud-oest.		
84	1500	
Vista general del cobriment de les estructures. Vist des del nord-est.		
85	1500	1521 1507 1519
Vista general de l'extrem sud-oest del mur UE: 1521 del balulard i el seu vèrtex. Vist des del nord-est.		
86	1500	1521 1507 1519
Detall del mur del baluard UE: 1521 i del límit sud o mur UE: 1507 del carrer. Vist des del nord-est.		
87	1500	1521
Vista general de l'extrem sud-oest del mur UE: 1521 del balulard i el seu vèrtex. Vist des del sud-oest.		
88	1500	1521 1507 1519
Vista general de l'extrem sud-oest del mur UE: 1521 del balulard i el seu vèrtex. Vist des del sud-oest.		
89	1500	1521 1514
Detall del vèrtex del baluard. Vist des del sud-oest.		
90	1500	1521 1514
Detall del vèrtex del baluard. Vist des de l'oest.		
91	1500	1521 1514
Detall del vèrtex del baluard. Vist des de l'oest.		
92	1500	1521 1514
Detall del vèrtex del baluard i el nivell d'enderroc UE: 1514. Vist des de l'oest.		

Num.	Sector	UE
93	1500	1521 1514
Detall del vèrtex del baluard. Vist des del sud-oest.		
94	1500	1521 1507 1519
Vista general de l'extrem sud-oest del mur UE: 1521 del balulard i el seu vèrtex. Vist des del sud-oest.		
95	1500	1521 1507 1519
Vista general de l'extrem sud-oest del mur UE: 1521 del balulard i el seu vèrtex. Vist des del sud-oest.		
96	1500	1521 1514
Detall del vèrtex del baluard. Vist des del sud-oest.		
97	1500	1521 1507 1519
Vista general de l'extrem sud-oest del mur UE: 1521 del balulard i el seu vèrtex. Vist des del nord-est.		
98	1500	1521 1514
Detall del vèrtex del baluard i el nivell d'enderroc UE: 1514. Vist des de l'est.		